

KOALİSYONDA CATLAMA

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Meclis nereye gidiyor?

TÜSTAV

OKUYUCU'DAN YÖNE

UZAKTAN

Yön'ün yurt dışında uyandırdığı tepkilerden bazılarını size iletmek istiyorum. İlk sayınız, Amerika'da alışılagelenden daha çabuk duyuldu. Beyan-nameniz hemen tartışma konuları arasında yer aldı. İngiltere'den, Kanada'dan, Fransa'dan aldığımız mektuplar Yön'ü görüp görmediğimizi soruyorlar, vatandaşlar muhtelif vasıtalarla Yön'ü elde etmek istiyorlardı. İleri sürdüğünüz «Milli gelirin hakçasına bölüşülmesi, çalışan sınıfların adam gibi yaşama hakkı, emeğin hoyratça sömürülmesine son verilmesi, kalkınmanın ağır yükünü az gelirlilere yükletmemek, ekonomik hayatta devletçilik» gibi fikirler itirazla karşılaşmadı. Denebilir ki, yurdumuzda süregelen «inanç yokluğu» ortamında tutunacak bir dal yerine bile geçti. Umumi bir tasvip gördü. Ancak çeşitli inanç sahipleri bunları kendilerine göre ayrı ayrı yorumladılar:

Kimine göre bu toplum ideali, ilk yıllarda, temiz müslümanlığın ileri sürdüğü görüşten başka bir şey değildi. Peygamber ve Dört Halife devrinin müslümanlık anlayışı böyle bir sosyalist temele dayanıyordu. «İnsanlar bir taraftan dışları gibi birbirine eşittir» diyen Peygamber sözü, köleliği yasaklayan hükümler, adaleti üstün tutan, çalışmadan kazanmayı haram gören «emeği kutlu bilen, faizi günah sayan, dünya malına tapmayı lanetliyen ilk çağ müslümanlığının

inanışları Yön'ün ileri sürdükleri ile uyuşan fikirlerdir. Eğer Mustafa Kemal 1. Büyük Millet Meclisinde yaptığı gibi Müslümanlığın ilk devrindeki sosyal-cumhuriyet esaslarına dayanmakta devam etseydi, İslamiyeti devletin dışına iteceğine onu temiz çekline getirmeye gayret etseydi, sosyalizme giden sağlam yol tutulmuş olurdu.

Kimilerine göre de Yön'ün tutumu Mustafa Kemal'in ekonomik görüşünden gelmektedir. Mustafa Kemal «Devletimizin iktisadi prensibi nedir?» sorusuna şöyle cevap vermişti: «Dünyada iki mühim iktisadi ekol tatbik edilmektedir. Büyük Harbin sonunda komünizm de tatbik edildi. Fakat halka vadedilen şeyler aynen temin edilemedi. Ruslar bazı prensiplerinden geri döndüler. Bir inkılâba teşebbüs edip sonradan dönmektense ağır ağır ilerlemek en doğru yoldur. İkinci ekol liberalizmdir. Bu da eskimiştir. Bizim Türkiyede tatbik ettiğimiz ekol (devletçilik - etatizm) dir. En ileri iktisadi yol budur.» Bu yorumu yapana göre eğer Atatürk sonradan Celâl Bayarın temsil ettiği büyük sermayedarlar grubunu tutmasa da bu ekolü devam ettirseydi Yön'ün ekonomik teklifleri tatbik edilmiş olacaktı.

Farklı bir yorum da Yön'ün ekonomik görüşünü Ziya Gökalp - Mehmet Emin milliyetçiliğine bağladı. Gökalp 1923 te yazdığı Yeni Türkiyenin Hedefleri adlı makalesinde diyordu ki: «Halkınların

en büyük vazifesi cemiyetteki sun'î müsavatsızlıkları ortadan kaldırmaktır. İnsanlar dünyaya gelirken müsavi haklara malik olmalıdırlar. Hiç bir çocuk dünyaya esir veya serf olarak gelmemelidir. Hiçbir çocuk hayatının ilk çağlarında sütsüz ve bakımsız kalmamalıdır. Kim bilir fakir çocuklar arasında ilerde birer dâhi olmak kabiliyetinde nice istidatlı gençler vardır. İyi beslenmemek, tahsil ve terbiye görmemek yüzünden cemiyet bunların feyizli dehalarından mahrum kalıyor. Halbuki zenginlerin çocukları arasında da kabiliyetsiz, gabi ve tenbel olanlar çoktur. Bunlar kuvvetli gıdalarla beslenerek, muntazam mekteplerde tahsil ve terbiye görerek cemiyetin müdür (idareci) sınıfları arasında mühim mevkiler işgal ediyorlar. Zeki fertleri reңberlik eden ve gabi fertleri en mühim müesseselerin başlarına geçeren bir cemiyet yükselir mi?»

Kimisi de Yön'ün teklif ettiği sosyalizmi İsmet Paşa'nın ideallerine bağladı. Paşa daha Sivas demiryolunun açılışında verdiği nutukta «Halk Partisinin iktisadi görüşü mutedil bir devletçiliktir» demişti. 1940 yılından sonra geliştirdiği Köy Enstitüleri hareketi, Toprak reformu kanunu bunun en açık delilleridir. Üstelik Yön bugün hükümet çevrelerince «tekrir» edilmeyorsa bu İsmet Paşadan gelmektedir.

Dinler ve mezhepler tarihi üzerinde çalışan bir arkadaş başka yönden bir yorumla girişti. Ona göre,

Müslüman ortaçağı zengin idareci sınıfların dini halini alan müslümanlığa karşı sosyalist esasları benimseyen batınlı mezhep ve tarikatları ile doludur. İttirakiyyun mezhebinin büyük bilgini Şahabeddin Suhreverdî'den, onun tesiriyle bu felsefeyi benimseyen Selçukî hükümdarı Kılıç Aslan'dan sürüp gelen bu çizgi Simavnalı Şeyh Bedreddin ve Baba İshak isyanlarında devam etmiş, nihayet halvetî, alevi-kızılbaş tarikatlarına kadar girmiştir. Herkesin kazancını dergâha getirdiği, Pir'in bunları hakçasına bölüştürdüğü böylece «açların doyduğu, çıplakların giydiği» devirler. Türk tarihinde, Anadolu halkı arasında olagelmıştır. Birinci Büyük Millet Meclisinde sosyalist görüşleri bazı Şeyh efendilerin savunması bu yüzdendir.

Son bir yorum da Yön'ün ekonomik görüşü ile Reşat Şemsettin arasında da bir bağ kurdu. Ona göre Sırer 1945 yılında Ülkü dergisine (Yeni seri sayı 94) yazdığı İngiltere Seçimleri adlı yazısında diyor ki: «İşçi Partisinin iktidara gelmesinden memnuniyet duyuyorum. Bunun sebebi halkçılık ve devletçilik şiarımız dolayısıyla bir sosyal demokrat partisi olan Labour Parti'nin demokratik ve devlet sosyalistliği şiarlarına karşı duymamız tabii olan yakınlıktır. Madenlerin millileştirilmesi, İngiliz Bankasının devlet bankası haline gelmesi, ekonomi teşebbüs ve faaliyetlerinin kamu faaliyetleri bakımından denetlenmesi İngiliz İşçi Partisinin ana progra-

Çağrı

YÖN, çeşitli çevrelerden gelen sabotajlara karşı karşıya bulunmaktadır. YÖN, azimli okuyucu küllüsünün desteği ile, onu batırmak isteyenlerin emellerini boşa çıkarmayı ve güçlükleri yenmeyi bilecektir. Mücadeleyi kolaylaştırmak ve gazeteyi daha mükemmel bir hale getirmek için, YÖN okuyucularını abone olmaya ve tanıdıkların abone yazılmaya teşvike çağırıyor.

YÖN'e abone olunuz ve tanıdıklarınızı YÖN'e abone ediniz

YÖN, bu maksatla

«UCUZ ABONE SERVİSİ»

kurmuştur. Yıllık abone 40, 6 aylık abone 20 liradır.

Abone için müracaat adresi:

P.K. 512 - İstanbul

midir. Bunların ne demek olduğunu biz biliriz. Mahafazakârların yerine Labour Parti'nin geçmesi bunun için bize umutlar veriyor.» Arkadaş demek ister ki, eğer İsmet Paşa Sırer'i harcamasa, ya da Sırer'in elinde büyük imkânlar olsa Yön'ün ileri sürdüğü, hem de İngiliz İşçi Partisininine pek benzeyen ekonomik görüşü gerçekleştirilebilirdi.

Yukarıdaki yorumların Yön'ün tutumu ile ne dereceye kadar bağdaştığını bir yana bırakalım. Önemli olan Yön'ün teklif ettiği yeni devletçiliği çok farklı görüşlere sahip olan kişilerin paylaşmasıdır. Bu, Yön hareketinin hem büyük gücünü gösteriyor, hem de onu defjener edecek zaatların neler olduğunu açığa vuruyor.

Ziya Gökalp bir yandan yukarıdaki fikirleri savunur, ağıhın ve mütegalibeliğin yok edilmesini de ögütlerken, bir yandan yalnız komünizm değil sosyalizme de karşı olduğunu açıklamıştır. Atatürk bir yandan devletçi esasları tatbik ederken, öte yandan onun devri boyunca öz çarından başka bir şey düşünmeyen, hoyrat Türk sermayedarlarının teşekkülü önlenememiştir. Sırer bir yandan İngiliz İşçi Partisi'ni, Yön'ün ifadelerine pek benzeyen sözlerle alkışlarken, bir yandan köylü çocuklarının kütle halinde okumasını baltalamış, hü-düşüncenin emacı gibi peşine düşmüştür. Kısaca belirttiğimiz bu çelişmeler daha da ileri götürülebilir: Diy politikada; faşist komünist ve müstemlekelerle münasabetler hususunda, din bahsinde, tarih ve felsefe anlayışlarında yukarıda sayılan görüşler arasındaki çelişmeler, görüş sahiplerini birbirleriyle kanlı bir

çaklı edecek kadar büyüktür.

Yön Türk tarihinin derinliklerinden kopup gelen, pek farklı görüşlere kendini kabul ettiren sağlam bir zemine ayak basmıştır. Ancak, bu sağlam ekonomik temel mütecanis bir dünya görüşü halini almazsa tıpkı ötekiler gibi kolayca çıkmaza gidebilir. Türk tarihinin büyük sosyal hareketleri, din, tarih, fikir akımları, politik ve sosyal mücadeleler Yön'ün açısından ele alınıp ve ni bir senteze varılmadıkça bu tehlike mevcut olacaktır. Yön kimlere karşı ve kimlerle beraber olduğunu şimdiye kadar kurulagelen dengelerin hiçbirine esir olmadan tayin etmek zorundadır. Sanırım ki bu, toplum meselelerini çözmek için pek farklı sistemler teklif eden zıt görüşler arasında yeni bazı çatışmalar ve birleşmeler ortaya çıkacaktır. O vakit bir yandan halkın zararına bir sistemi ortaya sürenin, öte yandan halkla sağlam bağlar kurması gibi paradoksal görünen bir netice duruluğa kavuşacak, halkın gerçekten faydasına sistemler teklif edenlerin halka karşı kimseler tarafından desteklenmesi gibi garip bir durum ortadan kalkacaktır. Yön bu çetin sentezi yapabiletse Türk sosyalizmi hiç şüphesiz çok sağlam esaslar üzerine oturacaktır. Yoksa bir zamanlar nasıl mesrutiyetin ilanı her derde deva sandımsa, şimdi de devletçilik tek başına böyle toptancı bir inanç olarak benimsenir —ki biz buna pek düşkünüz— ve pesinde sürüklediği karmakarışık küllüsünün içinde belki kolsuzca iktidara gelir: fakat, Türkiye'de sosyalizmin de iflâsını ilân etmiş olur.

Los Angeles, Nisan
Dr. Turhan Tokgöz

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

UĞUR K.

BASIN A - 2406/512

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu
(BASIN AHLAK YASASINA UYMAIYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

İDAREHANE: BAKANLIKLAR - ANKARA.
ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari
sokağı 32 Cagalıoğlu, Posta kutusu: 512 - İstanbul,
Telefon 229315 ★ Diziip basıldığı yer:
YATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. -
İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı
(26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)
12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli
abone tîrifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L.,
üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta
hcreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 24 T.L. dir.
1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul
edilmez. Renkli ilânlar özel tîrifeye ve pazarlığa
tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş-
malar yapılır. ilânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet
kabul olunmaz.

BAKIŞ

Rejimin güçlükleri

Aradan iki ay geçmeden, 22 Şubat öncesi günleri sanki geri gelmiştir: Vatan sathında ümitsizliği ve bezginliği artıran af kasırgası, siyasi hayatı altüst etmekte, koalisyona endişeli günler yaşatmaktadır.

Aslında buhranın kendisi önemli değildir. Halen liderleri ve partileri birbirine düşüren af konusunda, temel bir anlaşmazlık yoktur. Zira, hiç kimse 22 Şubat affına karşı değildir. Hiç kimse Kayseri affına hayır dememektedir. Hükümeti devirmek için kuvvetli bir temayül de görülmediğine göre, af tartışmalarının yarattığı buhranın, normal olarak atlattılması lazımdır.

Önemli olan, ciddi bir çalışma devresine gireceğimiz ilan edildiği halde, siyasi hayatın sun'i çekişmelerden bir türlü kurtulamaması ve bunun en iyimser çevrelerde bile yarattığı inaç buhranıdır. İnancılmayan bir rejim, ağır iktisadi şartlar altında «hemen şere» sayılmaktan kolayca çıkar.

Parlamento ve kalkınma

Meseleyi çok daha basit şekilde ele alalım: Koalisyondan iki kanadının da hem fikir olduğu sun'i bir meselede dahi, Hükümetin mevcudiyeti tehlikeye düşer, liderler birbirine girer, partilerde fırtınalar kopar ve en kıymetli zamanlar bu iş için harcanırsa, gerçek menfaatlere dokunan ciddi meseleler nasıl çözülecek?

Sıra artık çoktan ciddi meselelere gelmiştir: Yüzde 7 kalkınma hızı sağlayacağız, diyoruz. Bunu beceremezsek sonumuzun felâket olduğunu söylüyoruz. Fakat, Batılı dostlardan istediğimiz yardımları alsak dahi, Devlet gelirlerinin bugünkü seviyesi ile, bu hızı gerçekleştirmeye imkân yoktur. Devlet gelirini artırıcı tedbirlere gidilmesi şart. Yeni gelirler bulunmazsa plân yarı yolda kalacak.

Hükümetin halen karşı karşıya bulunduğu en ciddi mesele bu. Kalkınma plânını yürütmek için, parlamentodan, gerekli imkânların sağlanması lazımdır. Bu nasıl olacak?

Bu bakımdan parlamento, şimdiye kadar çok kötü bir imtihan verdi. Meclislerde hâkim zihniyet «devlet versin, fakat hiçbir şey istemesin» şeklindedir. Maliye Bakanı, hangi teklifle gelirse gelsin, Meclis'te ve komisyonlarda yenilgiye uğruyor. Meselâ, Maliye Bakanı, bütçesinde, komisyonca yapılan 134 milyon liralık artış önliyememiştir. Meclis'te, masraf kanunları yığılmaktadır. Maliye Bakanının muhalefetine rağmen, bütçe masraflarını artırıcı kanunlar, parlamentodan kolayca geçmektedir.

Masrafları çoğaltan parlamento, Devlet gelirlerini azaltma temayülündedir. Bakanın, çiftçilerle ve esnafın vergilerini hafifletmek maksadıyla getirdiği iki kanun tasarısı ilgili komisyonlarda ve parlamentoda reddedilmiş, milletvekillerinden gelen kanun teklifleri ise kabul olunmuştur. Bu tekliflerin gayesi, ziraî gelir vergisini ve esnafın alınacak olan götürlü vergiyi kuşa çevirmektir.

Kısaca, parlamento gerekenin tam aksini yapmakta, Maliye Bakanı yenilgiden yenilgiye uğramaktadır. Hükümet bu durumda ya enflasyona gitmek, ya da yatırımlardan vazgeçmek zorunda kalabilecektir.

Bu tersine gidiş nasıl değiştirilecek? Her meselede İnönü'nün ağırlığı mı ortaya konacak? Fakat, İnönü'nün bile, gerçek menfaatlere dokunan kanunlarda, başarı sağlaması güç. Başbakanın, 147 lerin dönüştürülmesini bütün partiler istediği halde, ilgili komisyonu istifa ile tehdit zorunda kaldığını hatırlıyalım. Herkesin birleştiği af konusunda da, Başbakan istifa silahını kullanmaktan başka çare bulamamıştır. Çok korkulur ki, vergi kanunlarının geçmesi için Başbakanın her maddede «istifa ederim» diye or-

taya çıkması gereksin. Mütemediyen kullanılmasına ihtiyaç olan bir silahın çok çabuk işlemez hale geleceği aşikârdır.

Menderes'in delice bir enflasyona tamamen kendi arzusuyla gittiğini sanmamak lazımdır. Menderes enflasyonunda masraf taleplerinin azameti ve gelirleri artırmanın güçlüğü önemli bir rol oynamıştır. D.P grubuna istediğini yaptırdığı söylenen kudretli Menderes, ezici bir çoğunlukla kazandığı 1954 seçimlerinden hemen sonra, prestijinin en yüksek olduğu ve ziraî gelirlerde büyük artışlar sağlandığı bir devrede, kürsüden ısrarla yalvarmasına rağmen, arazi vergisinde önemsiz bir artış gerçekleştirememiştir.

Bu durumda, az çok birşeyler yapma zaruretini, ister istemez enflasyona götürmektedir. Öyle görünür ki, zenginini daha zengin, fakiri daha fakir yapan enflasyon, bizim parlamenter hayatın kaçınılmazı kolay olmayan bir hastalığıdır.

Parlamento ve sosyal adalet

Geniş çapta bir enflasyondan korunmak için kısmen vergilendirme yoluna gidilse bile, bu, vergi adaletsizliğini artırıcı yönde olmaktadır. Ücretlilerin ağır şekilde vergilendirilmesi ve vasıtalı vergilerin en ufak bir sosyal düşünceye yer vermeden artırılması değişmez kaidedir. Başka yerlerde sosyal adaleti gerçekleştirmenin temel vasıtalarından biri olan arazi ve veraset gibi servet vergileri, memleketimizde fiilen mevcut değildir. Vasıtalı vergilerde, lüks mal ve hizmetleri daha çok, zaruri ihtiyaç maddelerini daha az vergilendirmeye çalışan bir adalet düşüncesine rastlanmamaktadır. Ancak Millî Birlik Hükümeti zamanında devlet gelirini arttırmak ve vergi adaletini sağlamak için bir gayret gösterilmiştir. Arazi vergisi nisbetinin artırılması, en az geçim indiriminin çoğaltılması, ücretler için gider indirimi tanınması, Gelir Vergisi nisbetlerinin düşük gelirli koruyacak şekilde ayarlanması, Gelir Vergisi muafiyetlerinin azaltılması, Kurumlar Vergisi nisbetinin yükseltilmesi ve servet beyanının konulması bu yolda atılmış adımlardır. Fakat çok partili hayat yeniden başlayınca hastalık nüksetmiştir: Gelir Vergisi Kanunu, dar gelirli vatandaşın avantajları kaldırarak ve varlıklı sınıflara geniş tüzükler verecek şekilde değiştirilmek istenmektedir. Parlamento çoğunluğu M.B.K. nin vergi kanunlarına karşıdır. Bu çoğunluğun sosyal adalet anlayışını apaçık ortaya koyan sayısız örnekler bulmak kabildir: Meselâ neden çok az sayıda mükellefi ilgilendiren servet beyannamesi usulünün kaldırılması için Meclis gruplarında kararlar alındığı halde, grev kanununun gecikmesine aldırış edilmez?

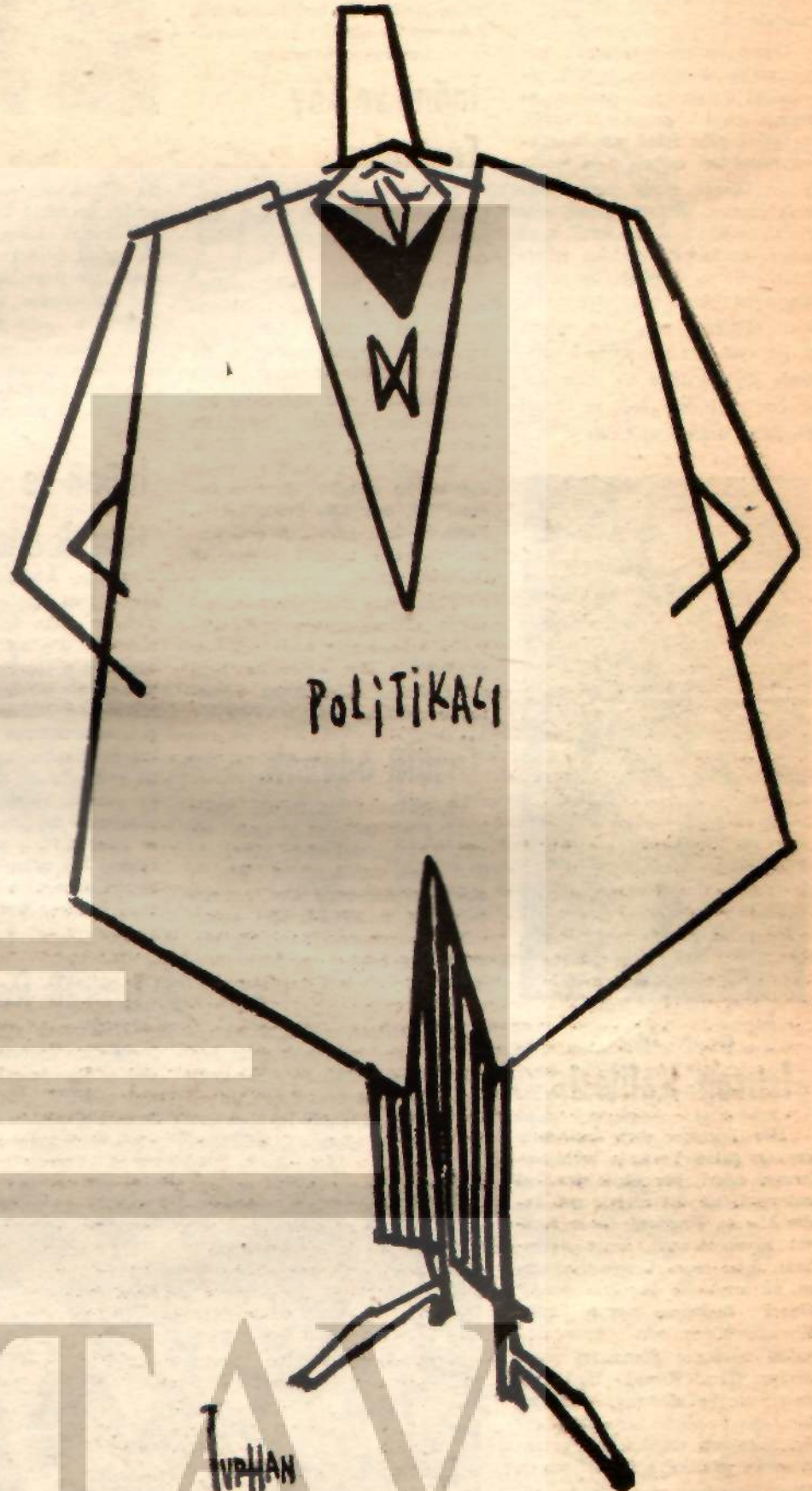
Neden memurların yüzde 15'lerini veremiyen ve işçi ücretlerine zam yapamayan bir hükümet, dar gelirli ücretlilerden tasarruf bonusu kesilmesine son vermekte acele etmez de, bina vergilerini derhal hafifletmeye ihtiyaç duyar?

Neden arsa spekülasyonuna kimse ses çıkarmazken, arsa spekülasyonu yüzünden ortaya çıkan gecekonduların yıkılması tabii karşılanır?

Neden ağaların istismarından, toprak dağılımındaki adaletsizlikten söz açılmaz, Kadrlideki gayri meşru su ticaretine bir şey denmez de, ağa istibdadını anlatan «Yılanların Öcü» eseriyile uğraşılır?

Neden ziraatten Gelir Vergisi alınmasını durdurmak için yüze yakın imzalı kanun teklifleri yapılır da, ücretlilere özel bir vergi indirimi tanımak kimsenin aklına gelmez?

Örnekleri daha fazla çoğaltmaya lüzum yoktur. Parlamentonun bugünkü sosyal yapısı, sayıca üstünlüklerine rağmen, emekçi kütelerin sesinin gereken ölçüde iş-

BİR NUMARALI HALK DÜŞMANI

tilmesine elverişli değildir. Mahdut sayıdaki varlıklı sınıfların menfaatleri, parlamentoda çok daha iyi şekilde korunmaktadır. Tek kelime ile, parlamentoda muhafazakâr kuvvetler çoğunlukta. Böyle bir çoğunluğa dayanarak sosyal adalet içinde hızlı kalkınma nasıl gerçekleştirilebilecektir? Güçlük buradadır. Bugünkü siyasi buhranın temel sebebi budur: Gittikçe ağırlaşan iktisadi ve sosyal şartlar, büyük halk kütlelerinin memnuniyetsizliğini artırmaktadır. Memnuniyetsizlik parlamentoda çok az sayıda temsil edilen toplumun ileri ve dinamik kuvvetlerine sirayet etmiştir. Bu şartlar, sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı ve

bunun gerektirdiği eğitim, vergi ve toprak reformları gibi hamlelere girişmeyi zarur kılmaktadır. Halbuki parlamentoda kuvvetini bugünkü düzenin muhafazasından alan bir çoğunluk vardır. Bu çoğunluk, ileri hamlelere karşıdır.

Siyasi gücü elinde tutan muhafazakâr kuvvetlerin, sosyal ve iktisadi gidişe ayak uyduramamaları, rejimi dengesizliğe doğru itmektedir. Toplumun dinamik unsurları, bu kuvvetleri ileri gidişe zorlamakta, onlar ise direnmektedir. Rejimin dengeye kavuşması ve bugünün Türkiye'sinin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, bu tezadın ortadan kaldırılmasına bağlıdır.

Doğan Avcioğlu

Memleket meseleleri

CKMP Genel Başkan vekili olan Hasan Dinçer, «Her dem müstafî» sabık Genel Başkanı Osman Bölükbaşın cakalı pozlarını taklit ederek Başbakanlık merdivenlerinde görüldüğünde gazeteciler etrafını sardı. 22 Şubat'ın affı, Koalisyon'daki buhran gibi karışık bir takım meselelerin görüşüldüğü, İnönü — Dinçer sohbetinden sonra gazeteciler CKMP'nin yeni başından sordular: «Çerçde neler görüldü?» Dinçer'in cevabı kısa oldu: «Memleket meseleleri.»

Gazetecilerden biri söze karşıtı ve «yani efendim, işsizlik, piyasadaki durgunluk, toprak reformunun nasıl gerçekleştirileceği, beş yıllık plân falan gibi memleket meseleleri mi?» diye sordu. Hasan Dinçer, ertesi gün gazetelerde çıkacak haberleri hesaplamış olacak ki süratle cevap verdi, «yok canım, bunları da nereden çıkarıyorsunuz?» Sonra duruldu, bu meselelerin gerçekten memleket meseleleri olduğunu hatırlamış olacak ki, ilk «yok canım» ını tevîl zımında şöyle hafifçe bir, «son durumları görüştük» dedi ve süratli adımlarla oradan uzaklaştı.

Hasan Dinçer

«İstirap Kafilesi»

Her Tanrının günü, birisinin kapısını çalan Yassıada mahkûmlarının eşleri, her türlü protokol anlayışını alt üst ederek sırf kadınlıklarına güvenerek önce Kuvvet Komutanlarını, sonra Başbakanı, daha sonra Cumhurbaşkanı, bu arada bir kaç kere de AP Genel Başkanını ziyaret edip, Kayserid-kilerin affı konusunda şefaet ve âtîfet dilendikten sonra nihayet Genel Kurmay Başkanına da gittiler. Fakat Anayasa bilgileri biraz zayıf olan bu hanımlar, Cevdet Sunaydan alabilecekleri cevapların en güzelini aldılar. Sunay, Dior kreasyonu meraklısı bu hanımlara azıcık sert, «Biz askeriz, siyasî af hükümetin işi, ordu ise politikaya karışmaz» dedi.

Yılanların Öcü

Yılanların Öcü filmi 36 sine-mada birden oynuyor. Fakat Devlet Tiyatrosu, Yılanların Öcünü oynamak için hâlâ bekliyor! Hatırlanacağı gibi, Yılanların Öcü tam sahneye konmak üzere iken, Tefvîk İleri ekolünden yetişme Senatör Cahit Okur ve şürekâsinin müdahalesi karşısında, bürokrat Millî Eğitim Bakanı Hilmi İncesulu, eserin oynanmadan önce,

Bakanlık Talim Terbiye Heyetinin tetkikinden geçmesini lüzumlu bulmuştu. Tetkikat aylardır sürüp gidiyor! Bunda bürokrat bakan ve emir kulu tiyatro idaresi kadar, Cahit Okur ekolüne yakın Talim Terbiye üyelerinin de rolü var. Yılanların Öcünün oynanmasına karşı koyabilecek Talim Terbiye üyelerinin tesbiti için, YÖN'ün giriştiği ufak çapta bir anket, şu isimleri ortaya çıkardı: Kadri Yörükoğlu, Remzi Öncül, Ali Rıza Özgüçlü, Zekai Baloğlu, Osman Yüksel, Hasan Acar, Selâhattin Tansel, Mehmet Deligönlü, Remzi Erkoç, Seriha Baymur.

Anlaşılan Cumhurbaşkanı Gürsel, sansür heyeti hakkındaki sözlerini, bizim talim terbiyeciler için, daha sert bir dozda tekrarlamadıkça üstatlar uyanamayacaklar.

İnönü ve Köy Enstitüleri

İsmi yazmamaya söz verdiğimiz bir C.H.P. ileri geleni, Başbakan İnönüye şu telkinde bulundu:

«Paşam, bazı milletvekilleri sık sık Köy Enstitülerini savunuyorlar. İyi olmuyor. A.P. ilerin meseledeki tutumu maîûm. Bu yüzden koalisyon sarsılıyor. Köy Enstitülerinden söz edilmesini önlemek isabetli olacak» İnönü, bu sözleri, kaşlarını çatarak dinledi ve muhatabına şu cevabı verdi: «Bu da ne demek? Bırakın konuşsunlar. Ben Köy Enstitülerinin, başka bir isim altında da olsa metod ve programlarını uygulamak fikrindeyim.»

Fakat Köy Enstitülerinin isminin söylenmesinden korkulması, bu müessesenin eski ruh ve coşkunlukla ihya edilemeyeceğinin delili. Ruhsuz bir Enstitü düşünmekte çok zor.

Örtülü ödenek

Başbakan İsmet İnönü, geride bıraktığımız haftanın sonunda bir gün, Cumhurbaşkanlığı devrinde özel kalem müdürlüğünü yapmış olan yeni Başbakanlık müsteşarını çağırarak, örtülü ödenek için sadece millî emniyet masrafları için harcama, bunun dışında bu ödenekten hiç bir sarf yapılmamasını emretti.

Eski devirde, cimbriz almak veya ayakkabı boyatmak için dahi sarf edilen «tahsisatı mesture»nin, bundan böyle sadece gerçek sarf yerinde kullanılması konusunda İnönü'nün gösterdiği hassasiye-

Necip San

tin sebebi, eski devir alışkanlıklarından bir türlü kurtulamamış pek çok dernek, kurum ve teşekkülün bu örtülü ödenekten «pay» alabilmek için Başbakanlık kapısında boy göstermeye başlaması kadar, İnönü'nün eski müsteşarı, eski adayı Necip San'ın da katılmasıyla kadrosu iyiden iyiye genişleyen istihbarat teşkilâtının masraflarını karşılayacak paranın yetmesi endişesiydi.

İnönü ve toprak ağaları

1945'te Ağa saltanatını kaldırmak maksadıyla Toprak Kanununu çıkartan İnönüyü, Kadiri olayları düşündürüyor. 1945'te «Türkiyede toprak ağası bırakılmayacağı» diyen İnönü, ağaların Kaymakam Mehmet Cana oynadığı oyunu teferruatıyla biliyor. Fakat koalisyonu, büyük fedakârlıklar pahasına da olsa zedelemeye kararlı. Herşeye rağmen Topaloğlunu değiştirmeye karar verse bile, A.P. içinde daha iyi bir İçişleri Bakanı bulamamaktan korkuyor. Topaloğlu gidersse, en kuvvetli bakan adayı Turhan Kapanlı.

Toprak Reformu

Çukurovalı ağalar, toprak reformundan kurtulmak için arzularını şeklen parçalarlarken, Çukurovanın büyük çiftçilerinden Ziraat Bakanı Cavit Oral, toprak reformunu hazırlıyor. Ziraat Bakan-

lığı meseleyi tek başına ele almış, Bakanlıklar arası Komitenin hazırladığı reform tasarısına dayanarak çalışıyor. Ortaya, ağalara dokunamayan, gayri kabili tatbik bir toprak reformu projesi çıkması bekleniyor. Fakat bu orada toprak sıkıntısı gittikçe genişliyor. Topraksız çiftçiler, arazi işgaline kalkıyorlar. Son bir örnek Maraşta Adıyaman ve Elbistan'dan gelen bir göçebe grubu Gavurgözü arazisini işgal etmiş. Çıkmayız diye diyorlar.

Ciddî bir toprak reformuna girilmezse, topraksız köylülerin, bir gün bu reformu bizzat kendilerinin yapacağı anlaşılıyor.

Güven oyu

Sanayi Bakanı Çelikbaş'ın sahibi bulunduğu Yenigün gazetesinde, onun C.H.P. grubundan güven oyu isteyeceği açıklanıyor. Kararın sebebi, grupta Baykam'ın Çelikbaş'ın tasarrufları ile ilgili sorusu üzerine bazı milletvekillerinin imza toplayarak umumî müzakere açılmasını istemeleri. Sanayi Bakanı aleyhindeki havayı yatıştırmak için güven oyunu bir tazyik vasıtası olarak kullanmak istiyor. Ama şu günlerde, böyle bir şey bütün bakanlar için tehlikeli...

Fethi Çelikbaş

CKMP'de horoz doğuşu

C.K.M.P. İl Başkanlarını bir araya getiren aile toplantısı, İnönü-

nünün, C.H.P. deki durumuna özenen Bölükbaş'ın için fazla başarılı olmadı. «Ya o, ya ben» metodunun tarihî şahsiyet İnönüye bile fayda getirmediğinin C.K.M.P. lideri pek farkında değil.

Ahmet Tahtakılıç

Aile toplantısının gündemi, Bölükbaş'ın sinirine dokunan Ahmet Tahtakılıç ile Sandet Evren'in incelenmesiydi. Genel İdare Kurulu, Tahtakılıç ve Evren'e hadlerinin bil dirilmesine karar vermiştir. Meclis grubunda 35 kişi, bu kararı destekliyordu. Gerçi İl Başkanları toplantısında da, aynı yönde, temennî mahiyetinde bir karar alındı. Fakat Bölükbaş'ın toplantıdan yıpranarak çıktı. Liderin uzlaşmaz tutumu, âşık usandıran tarzda istifaları tenkit edildi. «Şahıs partisi istemiyoruz» sözleri sık sık iştili. Ahmet Oğuz ve Fuat Arnanın da lidere karşı durması, parti içindeki muhalefet cephesini kuvvetlendirdi.

Bölükbaş'ın büyük kongrede isteklerini kabul ettirmek hususunda güçlük çekecek. Bununla beraber, aile toplantısında, Bölükbaş'ıya karşı cepheden hücum eden Tahtakılıçın puan topluyamadığını kabul etmek lâzım.

Şahıs çekişmesinden öteye gitmeyen aile toplantısı hakkında ufak bir fikir vermek için, Bölükbaş'ın bazı sözlerini naklediyoruz: «Tahtakılıç, bize pezevenk derecesinde hakaret etti. Sesimizi çakarmadık», «Bölükbaş'ın mütevazidir. Tahtakılıçla çit olmayı kabul ediyorun», «İsmet Paşa ile sarmış doluş olduğumu söylüyorlar. Ben İsmet Paşa ile sarmış doluş olmadım. Adamın kulağı duymuyor. mecburen öyle yapıp konuşum.»

İnönü ve vergi uzmanı

Az gelişmiş memleketlerin vergi meselelerinde dünyaca tanınmış bir otorite olan Prof. Kaldor, İnönüyle de konuştu ve ona nasıl bir vergi reformuna muhtaç bulunduğumuzu anlatmaya çalıştı.

Kaldor, Maliye Bakanlığınca girişilen vergi reformunun yanlış istikamette yapıldığını düşünen bazı yerli uzmanlarımızın gayretleriyle, bunu önlemek için çalıştı. Yerli uzmanlar, Kaldor'un İnönü'ye tesir edeceği ve ciddi bir vergi reformunun zeminini hazırlayacağı ümidindedir.

Servet vergilerine ziyadesiyle taraftar gözükten Kaldorun, bu ümitleri ne dereceye kadar gerçekleştirebildiği henüz bellî değil fakat servet kelimesini ağza almanın, servet düşmanlığıyla, oradan da komünistlikle suçlandırıldığı düşünüldüğüne bu konuda fazla hak...

«İstirap Kafilesi», Sunay'dan bir Anayasa dersi aldıktan sonra Genel Kurmaydan ayrılırken

REJİM

Liderler kavgası

Herkesle iyi geçinmekle övünen ve koalisyonun başarı ile yürütmesine delil olarak parti liderleri ile dostane konuşmalarını gösteren Başbakan İnönü, Pazartesi günü, Hükümet sorumluluğuna ortak partinin Genel Başkanına alışılmamış bir sertlikle çıktı.

Geçimli adam İnönü, artık geçinemediği Gümüşpala ile «devlet idaresi anlayışı bakımından ciddi bir ihtilâf» halinde olduğunu umumi efkâra açıklamaya lüzum görmüştür. Her ne kadar İnönü, bu açıklamasını Gümüşpala'nın bir gün önce kendisini «Devlet benim» diyen Louis XIV.'e benzetmeyle yaptığı târize bağlamışsa da, koalisyonun iki kanat başı arasında öteden beri rüzgârların epeyce serin estiği bilinmektedir. O kadar ki, İnönü'nün A.P. içindeki mutedillere dayanarak ve YTP ile CMKP'nin de desteğini sağlayıp yeni bir kabine teşkilini düşüncüğü çok daha önce inandırıcı şekilde söylenmiştir.

22 Şubat affı dolayısıyla, gerginleşen son durum İnönü-Gümüşpala sürtünmesini kıvılcımlandırmış ve ateş, gözlerden saklanamaz hale gelmiştir.

Gümüşpala'nın meşhur beyanatında millî hâkimiyet prensiplerinden de söz aşması ve İnönü'yü tahakkümle ithamı, tecrübeli ve geçimli devlet adamının şu fevranına yol açmıştır:

— **Bizim Devlet anlayışımız, resmi kurulları ve sorumlu müesseseleri dış bakılara karşı korumak anlayışıdır. Sorumsuz bir parti liderinin sorumlu kurullara dışardan tahakkümüne çalışması hiçbir zaman tasvip etmeyeceğimiz bir tutumdur.**

42 yıldan beri calası altında hürmetle çalıştığım T.B.M.M. nin kudreti ve üstünlüğü hakkında kimseden öğüt almaya muhtaç değilim. Bizim anlayışımıza göre, asıl Millî iradeye karşı olan davranış, yalnız T.B.M.M. e karşı sorumlu olan hükümete dışardan tahakküm iddiasında bulunmaktır.

Cumhuriyet Hükümeti yalnız T.B.M.M. nin güven oyu ile yerinde kalır ve

İLK ÇAĞ

ORTA ÇAĞ

SON ÇAĞ

Ortak Hükümetin AP kanadının hükümet dışındaki başını böylesine sınırlı konuşmaya sevk eden husus, Başbakan İsmet İnönü'nün CHP grup ve Merkez Yönetim Kurullarının ortak toplantısında söylediği sözlerdi. İnönü, 22 Şubatçılarının affını bir siyasi pazarlık haline getirmek isteyen Gümüşpalayı kastederek, «22-23 Şubat gecesi her türlü taviz vermek için hazır olanlar, şimdi kahraman kesildiler» demişti. Demişti ve bu sözlerdeki eda bir takım CHP lilerin pek hoş-

ur tarzındaki yeni Anayasaya aykırı düşen slogona sarılmakta mahzur görmedi, 23 Nisan sabahı gazetelerde çıkan demecini, Yeni İstanbulcuların aracılığı ile basın piyasasına sürdü.

Akıllı bir A.P. li

Ortalığın yatışması için sanki Devlet Başkanı ile Hükümet Başkanı arasındaki anlaşmazlık yetmiyormuş gibi, ortaya bir de, İnönü-Gümüşpala anlaşmazlığının çıkması, AP ve CHP

nice bahar havalarının ardından gelmiş kışları da yaşamış olan Oral daha sonra bu konuşmasında, Gümüşpala da dahil AP yöneticilerine şiddetle çatarak şöyle devam etti:

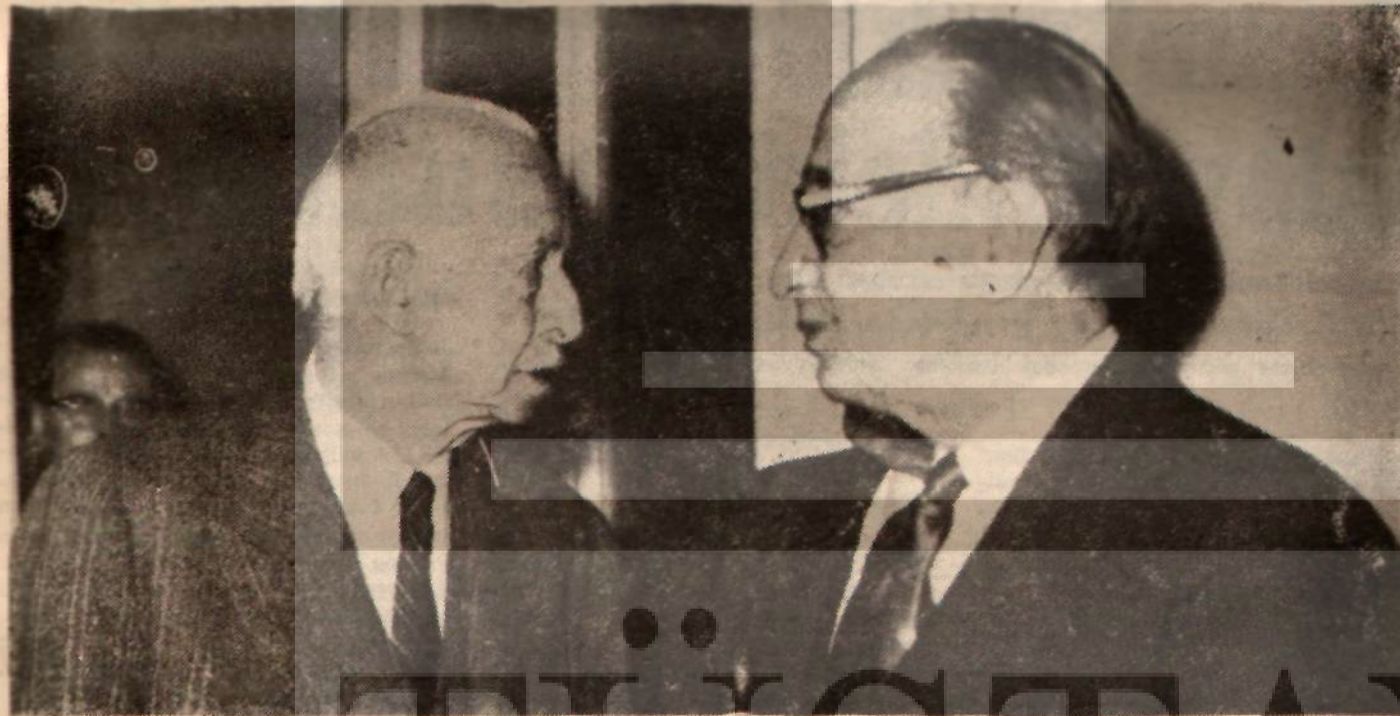
— Memlekette açlık hüküm sürüyor, Siz oturmuş burada koalisyondan çekilelim mi çekilmeyelim mi diye münakaşa ediyorsunuz. Köylü vatandaş koalisyonun zaruretine inanış durumda. Eğer koalisyon bozulursa, yüzlerce, protesto telgrafı gelecek. Koalisyon düşerse iktisadi kriz başgösterecek, yatırımlar duracak, işsizlik büsbütün alıp yürüyecek. Umumi bir sıkıntı başlayacak. Başlanmış tıraş akim kalacak. Devlete büyük zararlar tahmil edilecek. Daha gazetelerde koalisyonun tehlikede olduğu haberleri yayınlanırsa yayınlanmaz vatandaşlar bankalardaki paralarını çekmek için âdeta yarışa başladılar.

Siz zannediyor musunuz ki, koalisyondan çekilirseniz seçmeniniz memnun olacak? Hepsi size sırt çevirecekler, size lânet okuyacaklar. Bugün sizi alkışlayan yarı yüzünüzü tükürecekler. Siz Kayseridekilerin affını düşünüyorsunuz. Koalisyondan çekilirsek bu aff belki de hiç çıkmaz. O zaman yaranmaya çalıştığımız Kayseridekiler de AP'yi lânetle anacaklar. Zannediyor musunuz ki, koalisyon bozulursa, ya da kabine düşerse, yeni bir AP-CHP koalisyonu olur, ya da başka bir kabine kurulur. Arkadaşlar gözünüzü dört açın, eğer kabine devrillirse bir askeri cunta kapımızın önünde afesta bekliyor.

Cavîr Oral'ın, biraz da APLi bakanların durumunu haklı gösterebilmek için söylediği bu acı nutuk, hiç şüphe yok ki, AP Merkez İdare Kurulunun pek çok üyesini bir ölçüde de olsa uyardı. Ama Gümüşpala ama Cavdet Perin, Saadetin Bilgiç gibiler bu sözlere rağmen inatlarından kolay kolay vazgeçemedi.

İdeal kabine

Koalisyonun liderlerinin de açtıkça kapışmasına sebebiyet veren mânasız fırtınanın hazırlıkları altında bir hayli eskidir. AP Genel Başkanı Gümüşpala'nın Devlet Başkanı Gürsel ile yaptığı temasta, siyasi bir affın zamanın yaklaşmakta olduğunu belirtmesi, Kürsel'in de bu konuda gönüllerde tatlı ürperiler yaratan lâflar etmesi, daha sonra Gümüşpala'nın Gümüşpala olduğunu belirtmesi, Gürsel'inde üstü kapalı olarak tekrarlaştırması, üzeri kül bağlamış gibi görünen bir yarayı depreştirdi. Derken Gürsel'in, partilere yaptığı mevsimsiz ziyaretle de, gene aynı konu üzerinde durması yaut durulması, bu arada, 22-23 Şubat gecesi veril-

İnönü ve Gümüşpala: «Sen.. Sen.. Sen..»

ancak ona karşı sorumludur. Bunun dışındaki bir anlayışla hükümetin vazife görmesi mümkün değildir.

Gümüşpala'nın «Louis» i

22 Şubat affı vesilesiyle siyasi af bahsinde de koz kırmak isteyen Gümüşpala, AP li bakanları da arkasına alıp Başbakan İnönü'nün ciddi mukavemetiyle karşılaştı. Başlangıçtaki hızlı çıkış, AP liderine hiç bir manevra imkânı bırakmadı.

Gümüşpala'nın kan beynine sığramış olması ki, «A.P. lileri ve Türk Umumi efkârında bazı politikacıların 14 nöl Louis (ben, ben, ben) diye vaki konuşmaları, her meseleyi kendi inhisarları altında görmek istemeleri rencide etmektedir» diyerek ortaya çıktı. Tariz açıldı. İnönü'de «Devlet benim» diyen, 14 nöl Louis'e benzetiliyor ve sabrının tükendiğini ortaya koyuyordu.

na gitmiş olmalı ki ertesi günkü gazetelerde de yer almıştı.

Doğrusu, ortak iktidar gerçekten eşli bulunmaz bir anlayış havası içindeydi. Önce, alt kademelerde bir türlü bağdaşmayan iki iktidar partisi, işte en sonunda en üst noktada da bağdaşmaz ve uzlaşmaz bir hale gelmişti. Gerçi İnönü, CHP liler toplantısında söylediği sözlerinin gazetelere aksetmesi üzerine, Başbakanlık Basın Bürosu sözcüsü Fikret Tokat vasıtasıyla, haberin gayri resmi olarak tervihiğini gazetecilerden rica etmiş ama, olan olmuş, alınan Gümüşpala coşmuştu.

İnönü'den gelen korkaklık ithamını hazmedemeyen Gümüşpala nihayet, son günlerdeki akıl hocalarının da bırakıp, bir zamanlar çoluk çocuk dediği partisinden atıldığı Evliyaoğlu-Tezkan ikilisinin üslubunu benimsemiş ve onların ortaya attığı, «T.B.M.M. nin üstünde hiç bir kuvvet yok-

müfritlerinin de yangına körükle gitmesi, koalisyonun müzminleşen hastalığını açığa vurdu. Bundan sonraki günlerde ise, bu kriz atlatsa bile, koalisyonun sühata kavuşacağına inanmak için çok iyimser olmak lâzımdır. Gayri kabili şifa hastanın, bir kazaya uğraması da mümkündür. Koalisyonu kaza korkusu ayakta tutmaktadır. Nitekim bu konuda, Tarım Bakanı Cavîr Oral, AP Merkez İdare Kurulunun, sabaha kadar sürüp, dillere destan olan toplantısında şöyle dedi:

— **Adalet Partisi başından beri yanlış bir politika takip etmiş, hükümeti, hükümet içindeki üyelerini de çok müşkül durumlarda bırakmıştır. Adalet Partisi, giriştiği manevralar ile bir kere daha, Orduya karşı olduğunu açıkça ortaya koymuştur. 22 Şubatçıların affı, sadece politikacıları değil, bütün ordunun meselesidir.**

Uzun yıllar politikanın içinde kalmış,

miş olan bir sözün de gerçekleştirilmesi zaruretinin bütün şiddeti ile ortaya çıkması, işleri iyice kızdırdı.

Hükümet, işte bu hava içinde 22 Şubatçılarının affı tasarısını süratle Meclise sevk etmek zaruretinin hissetti. Tasarının Meclise sevk için de, önce Bakanlar Kurulunda müzakere edilmesi gerekiyordu.

Bakanlar Kurulundaki müzakereler oldukça kısa ve hareketsiz oldu. CHP liler de, AP liler de tasarının bir an önce kanunlaşmasını zaruri saydılar. Bakanlar Kurulundaki müzakereler sırasında, selin da beş madde olan tasarı, Basın-Yayın ve Turizm Bakanının müdahalesi ile dört maddeye indirildi. Kamuran Evliyaoglu, Sancar ve Kuruluşlu ile Pakiüt tarafından formüle edilmiş tasarıdaki, basına bazı kayıtlar koyan, «resim, hatıra ve röportaj yayınlanması» ile ilgili maddenin tatbik kabiliyetinin yokluğunu ileri sürdü. Teklif makul bulundu ve içinde tek «af» kelimesi geçmeyen, af tasarısı Çarşamba akşamı, toplantıda hazır bulunanların oy birliği ile kabul edildi.

Bakanlar Kurulundaki oylamadan sonra sıra, tasarının imzalanmasına geldi. Tasarıya ilk imzayı bastıran, AP li Ulaştırma Bakanı Cahit Akyar oldu. Üstelik Akyar, tasarımı imzalamadan bir «erkeklik» işi olduğunu da belirtmekten geri kalmadı. O akşam, imza formalitesi tamamlanamadı, zira Bakanlar dağılmıştı. Ertesi gün AP Merkez İdare Kurulunun tasarıya cephe aldığı, hiç değilse bir taviz karşılığı imzalanmasını istediği söylentileri yayıldı. O gün Başbakanlığa gelen AP li bakanlar bu söylentileri kahramanca yalanla-

Gümüşpala Başbakanın odasını kapısını aralayarak Turhan Kapanlıyı çağırdı. Turhan Kapanlı da biraz sonra Şeref Kayalar, onu takiben Ferit Alpiskender, en son olarak da Saadetin Bilgiç Gümüşpala tarafından İnönünün odasına davet edildiler. Bu sırada, bir kısım AP li bakanlar, Başbakan yardımcısı Akif Eyidoğanın odasında toplanmış sonucu bekliyorlardı.

İlk görüşmede, siyasi af konusunda en ufak bir taviz bile koparamayan AP liler, her şeye rağmen de kabadayılığı elden bırakmadı. Turhan Kapanlı ilk görüşmenin sonunda gazetecilere, «Paşa bizden hoşlandı, yarın tekrar görüşeceğiz» dedi. Ama ertesi gün akşam üzeri yapılan ikinci toplantı daha kısa sürdü. Başbakan, görüşünü kısa ve kesin açıkladı. «22 Şubatçılarının affı tasarısını Meclise sevkettim, siyasi af için tarih veremem». Bu sırada Saadetin Bilgiç, AP nin ultimatomunu bildirdi: Hiç olmazsa Meclis tatile girinceye kadar siyasi af tasarısının geleceğini kendilerine yazılı bir teminat olarak verilmez ise, Koalisyondan çekileceklerdi. İnönü bu sözlerin sahibine şöyle bir baktı ve, «o halde müzakere bitmiştir, toplantılar ve kararınız verirsiniz, Meclis içinde ve dışında dostluğumuz devam edecektir. İktidarda olmak veya Muhalefette bulunmak önemli değildir. Gidebilir, görüşünüzü tesbit edebilirsiniz.»

Bu sözler, AP liler üzerinde tam bir sürpriz tesiri yaptı. Doğrusu bu kadar sert tepki beklemiyorlardı. Şaşkın çıktılar.

Durum muhakemesi

AP Genel İdare Kurulu toplantısının başında hemen her kafa, dan bir ses çıkmaya başladı. 22 kişinin katıldığı toplantıda hiç konuşmayan da Gümüşpala oldu. Sadece toplantıya başkanlık etmekle yetindi.

O gece Koalisyondan kaderi çizildi. Cevdet Perin, Ferit Alpiskender, Saadetin Bilgiç şiddetle Koalisyona ve koalisyon-daki AP li bakanlara gittiler, verip veritirdiler. Hele bir ara bu ekibe, ağzından köpükler saçan Şinasi Osmaya da katılınca, ortaklık iyice karıştı. Osmaya, AP li bakanlara bakıyor ve, «siz nasıl olur da

partinizin fikrini almadan böyle bir tasarımı imzalarsınız. Paşa da size imzalamayın demedi mi?» diyordu. Gece sabaha karşı 3.55'e kadar devam eden, zaman zaman da karşılıklı hakaretlere kadar varan toplantıda, en çok konuşma rekorunu Kamuran Evliyaoglu kırdı. Evliyaoglu, bakanlara yapılan tarizleri şiddetle cevaplandırdı. Etrafındakilere inanılmayacak bir şekilde kafa tutarak: «— Biz tasarı anayasaya aykırı da olsa oy vereceksiniz demiyoruz. Bunu isteyen yok. Kanun tasarısı önce komisyonlardan geçerek bir Anayasa mahkemesi kuruldu. Eğer Anayasaya aykırı ediyorsa bu Anayasa mahkemesini ilgilendirir. Mahkeme kanunu anayasaya uygun bulduğu takdirde, ihlâl yoktur. Biz kanunu anayasaya uygun bulduğunuz takdirde sizden beyaz oy istiyoruz. Bu millî menfaatler bakımından zaruridir.» dedi. Daha sonra tasarımı niçin imzalandıklarını da şöyle izah etti:

«Biz bu kanunu imzalamak için 22 Şubat gecesi askerlere askerce şeref sözü verdik. O gece imza koymadık ama kellelerimizi koyduk, imza yerine. Bizim verdiğimiz şeref sözü sizlerin de hayıryellerinizi, şereflerini temsil ediyor. Bizler tasarıya imza koymakla, verdiğimiz şeref sözünü tescil ettik.»

Karşılıklı bir mücadele şeklinde devam eden o akşamki toplantının sonucu şu oldu. AP, Cevdet Perin ve S. Bilgiç rağmen, 22 Şubat affına asla karşı durmadığını ve bu konuda beyaz oy kullanımının makul olacağını açıklamakta fayda gördü. Siyasi af konusunda koalisyon-dan çekilme konusunda ise, kararın Meclis Gruplarına götürülmesi uygun sayıldı. Arada, Evliyaoglu ile Perin, Osmaya, nihayet de Gümüşpala arasında oldukça sert tartışmalar cereyan etti. Ama, hiç olmazsa o akşam için koalisyon kurtuldu!...

Hikâyenin özeti

AP nin 22 Şubatçılarının affı ile birlikte bir siyasi affı da çıkarmak için yaptığı atak, her ne kadar İnönünün taviz vermez görünen politikası ile olduğu yerde kaldı gibi göründü ise de, oldukça büyük bir rahme aldı. Zira İnönü kapalı kapılar ardında AP lilere, 22 Şubatçılarının affından hemen sonra, hiç

değilse Cumhurbaşkanının yetkisinin kullanılmasına göz yumacağını ve Kayserideki hastalar ile yaşlıların affının çıkacağını, bununu için hükümetçe hazırlıklara başladığını söyledi. Önümüzdeki haftalar içinde, 22 Şubatçılarının affını takip eden günlerde, Gürsel, yetkisini kullanacak, —aralarında muhtemelen Bayarın da bulunacağı—, bir takım mahkûmları affedecektir. Bu iş için hemen bu günlerde Sağlık Bakanı Suat Seren ve Adalet Bakanı Kuruluşlu Kayseriye gidecekler, tetkiklerde bulunacaklardır. Daha sonra da, Hükümetin siyasilerin affı tasarısını Meclise sevk etmesi ve koalisyonun selâmeti adına Meclisin tatile girmesinden önce işi kanunlaştırması beklenmektedir. Fakat af ta çıksa ne değişecektir? Bugün af diye bahşirmalar, yarın cüretlerini daha da arttırarak, boş lakırdılarla ortaya atılmayacaklar mıdır?

Temel mesele, vatandaşın gittikçe artan huzursuzluğunun giderilmesidir. Bu da tesiri zamanla hissedilecek köklü sosyal ve iktisadi reformları gerektirmektedir. Bu davaları cesaretle ele almakta aciz gösterildiği için, vatandaşın artan huzursuzluğu bugün af lâflarıyla yatıştırılmak istenmektedir. Yarın daha boş lakırdılarla, yeni sun'î buhranlarla vatandaş oyalanacaktır. Fakat ne kadar zaman bu böyle sürüp gider? Böyle bir durumda, Batı memleketlerinde seçimleri yenilemek âdettir. Ama yeni seçimlerin, buhranı çözeceği yerde, daha da körüklemesinden korkulur. Zira temel dert, Parlâmentoda şu veya bu partinin çoğunluğu sağlayıp sağlayamaması değildir. Buhran, partilerimize hâkim kadronun, 1962 Türkiyesinin meselelerini anlamak ve çözmekte gösterdiği aciz sonucudur. Bu intibaksızlığı giderilmesi sancılı olacak ve herhalde zaman alacaktır.

Bunula beraber, Başbakan İnönünün, imkânsız A.P. - C.H.P. koalisyonunda ısrar etmeyip, yeni bir ekseriyet teşkiline çalışması, gerçek bir çözüm yolu olmasa bile, Hükûmete biraz daha sakin çalışma imkânını getirerek, fayda sağlayabilecektir. Gümüşpala'ya cevabı, Başbakan İnönünün bu yolu da göze aldığı düşünürmektir.

Cavit Oral

dılar. 22-23 Şubat gecesi, «askerce şeref sözü» verdiklerini belirtip, tasarımı imzalandılar. Bir teki hariç. AP li, Devlet Bakanı, İnönünün daima, solunda yer almaya meraklı Nihat Şu, birden İstanbulda bir iş olduğunu hatırladığından acele İstanbul'a gitti ve tasarıda kendi adı bulunan sütun imzasız kaldı.

İnönü dayatıyor..

İşte kıyamet de bundan sonra koptu. O akşam, Başbakanın daveti üzerine Başbakanlığa gelen Gümüşpala ve dört teşkilât başkanı, İnönü tarafından kabul edildi. İnönü, iktidarın AP kanadının idarecilerinden, tasarının meclisteki müzakereleri sırasında, tesadüfe gayan bir olaya yer verilmemesini istiyordu. Gümüşpala ve beraberindekiler ise, İnönünden açıkça, 22 Şubatçılarının affına karşılık, siyasi affın da getirilmesini istedikler. Askeri Şûra dolayısı ile, Silâhli Kuvvetlerin üst kademeleri ile o günlerde pek sıkı temasta olan İnönü bu talebi oldukça soğuk karşıladı. Siyasi af konusunda hükümet programında vaad edilene dışında söyleyecek hiç bir sözünün olmadığını bildirdi. Ama bu arada, kendisinin «asla siyasi affa karşı olmadığını» da söyledi.

Gümüşpala'dan başka, Teşkilât Başkanı Ferit Alpiskender ve Meclis Grup Başkanı Saadetin Bilgiçle yapılan bu ilk görüşme oldukça enteresan bir havada cereyan etti. İnönü önce Gümüşpala ile başbaşa görüşmeyi arzu etti. Başbakanın odasına Gümüşpala yalnız girdi. İçerde yarım saat kadar konuşuldu. Sonra bizzat

Resmî sektör bankalarının işleyişindeki aksaklıklar

«Özel Bankaların gayri meşru rekabeti karşısında resmî sektör bankalarının kuruluş gayelerinden uzaklaşarak kötü işleyen birer kâr müessesesi haline gelmiş oldukları muhakkaktır.»

Bundan evvelki yazımızda Özel Bankacılığın hileli ve muvazaalı yollarla fazl nispetlerini yüksekte anormal çalışma şeklini kısaca anlatmıştık. Bu yazılarımızda da yurt ekonomisinde çok önemli rolleri olan Ziraat, Halk ve Emlak Kredi Bankalarının çalışma şekilleriyle kuruluş gayelerinden uzaklaşmaları noktalara ışık tutmaya çalışacağız. Bu yazı serisinden maksadımız Banka idarecilerinin hatalı ve kusurlu hareketlerini göstermekten ziyade resmî sektör Bankalarının liberal ekonomi düzeni içinde gayelerinden nasıl ayrıldıklarını ve Özel Bankaların gayri meşru rekabeti karşısında ayakta durabilmek için aynı yollara nasıl düştüklerini ortaya sermektir.

Felsefede, «Telifliğin Çelişmeleri» diye bir konu vardır. Çeşitli Felsefe sistemlerini telif etmek isteyen bilim adamlarının nasıl çelişmelere düştükleri bu bölümde incelenir. Aynı çelişmelere sosyal ve ekonomik konularda da rastlamak mümkündür. Nitekim Devletçi ve Sosyal İkelere dayanarak kurulmuş olan Resmî Sektör Bankaları telifçi bir anlayış içinde faaliyetlerinde bulunurken serbest piyasa ile sürünme yerlerinden bozulmaya başlamış ve zamanla kuruluş ikelerinden tamamen ayrılarak kötü işleyen birer kâr müessesesi haline gelmişlerdir. Bu ekonomik zorunluğa bir de politika adamlarının zorbalığı eklenince Resmî Sektör Bankaları her devirde iktidar Partisi ağalarının en

kolay eşineceği özel bir arpalık durumuna düşmüşlerdir.

ZİRAAT BANKASI

Bundan 80 yıl önce Mithat Paşa'nın Tuna Valiliği sırasında «Menafi Sandıkları» adıyla Rumeli Topraklarına ilk çekirdeği atılan Ziraat Bankası yıldan yıla gelişerek sermayesi 750.000.000 liraya çıkarılmış ve 1960 yılında yurdun 602 yerindeki şube ve ajanlarıyla çalışmalarını geniş bir sahaya yaymıştır.

1960 yılı sonunda bütün Bankalarda 8 milyara ulaşan resmî ve özel mevduatın dörtte birini bu Banka toplamış durumda olup memleket çiftçisine tevzi edilen 2 milyar 400 milyon liralık ziraat kredilerinin % 99'u bu Banka tarafından dağıtılmıştır. Bankaca ziraat kredisi olarak dağıtılan paraları aşağıdaki gruplarda toplamak mümkündür:

Kredinin adı	yüze nispeti	miktarı
Doğrudan doğruya çiftçiye verilen krediler	% 39,6	948 milyon lira
Tohumluk kredileri	4,8	115 " "
Tarım Kredi Kooperatifleri eliyle:	16,3	388 " "
Tarım Satış Kooperatifleri eliyle:	38,6	824 " "
Ziraat Donatım Kurumu	0,7	16 " "
Yekün		2.392 " "

Bu çerçevede görüldüğü üzere Ziraat Bankasının doğrudan doğruya çiftçi eline verdiği kredilerin yekünü, Tarım Satış Kooperatifleri emrine açılan krediler yekününe eşit olup eski iktidar zamanında fistarı düşük olan ürünlerin Kooperatiflerce satın alınması için açılan bu krediler 924 milyon liraya ulaşmaktadır. Bunlar Kooperatiflerin borçlu cârî hesaplarında donmuş kalmış paralar olduğundan seyyaliyetini yitirmiş olup Banka ile yabancı kaynaklarının önemli bir kısmını da ticari kredilere ve verimli olmayan işlere bağlamış olduğundan asıl kuruluş gayesi olan Ziraat kredilere lüzumu derecesinde plâsman ayıramamaktadır.

KREDİ YETERSİZ LİĞİ

Halbuki memleketimizin yıllık ziraat kredisi ihtiyacı 5 milyar lira olup bankaca bu sahaya tahsis edilen kredilerin tamamı 2,5 milyar liradan ibaret kalmakta ve bunun 924 milyon lirası Satış Kooperatifleri üzerinde donduğuna göre ancak bir buçuk milyar liralık bir plâsman ayrılabilmektedir. 2,5 milyon bol sulama ve gübreleme çareleriyle veri-

PLAN

MESELESİ

Sadun Aren

kargılayacak mallar istihsal edilmez de, yüksek gelirliilerin en lüks ihtiyaçlarını karşılayacak mallar istihsal edilir. Bunda yapılacak bir şey yoktur. İktisadi düzenin normal işleyiş böyledir. Eğer hangi malların istihsal edileceğini bir seçimle tesbit ediyormuşuz gibi düşünürsek, bu seçimde herkesin geliri kadar oyu vardır. 500 lirası olanın 500, 10.000 lirası olanın 10.000 oyu.

Bu izahattan açıkça anlaşılıyor ki, hangi malın istihsalinin daha kârlı olduğu hususu, mullak değil, fakat gelir dağılımına bağlı nisbi bir meseledir. Yani lüksü önlemek ve istihsal daha ziyade kitlelerin ihtiyaçlarına yönelmek için, gelir dağılımını da buna uygun olarak değiştirmek zarureti vardır. Meselâ, halkın bir kısmı ancak geçekondularda oturabilecek bir gelir seviyesinde, diğer kısmı da lüks meskenlerde oturabilecek bir gelir seviyesindeyken, ikisinin ortası meskenler inşa etmek yerinde bir hareket değildir. Çünkü bu meskenlere ahçı bulmak mümkün olmaz. Az gelirliiler alamaz, yüksek gelirliiler de almak istemezler. Bu sebepten, eğer bu mesken politikasında ısrar ediliyorsa, gelir tevziinin de ona göre değiştirilmesi gerekir.

Buradan çıkaracağımız sonuç, iktisadi kaynakların hangi işlerde en verimli olacakları hususu tayin edilirken, gelir dağılımı hakkında da bir karar verilmesinin kaçınılmaz olduğudur. Ve önemli olan nokta, plânlama mekanizmasının, mevcudunun kabul edilmiş şeklinde de olsa, Hükümeti gelir dağılımı konusunda düşünme ve sarif bir karar vermeğe zorlamasıdır.

B) Plâncılığın yukarıda temas etmiş olduğumuz fonksiyonu onun aktı ve hesap unsurunu teşkil eder. Aktı kaynakları harekete geçirmek ve çok çalışmayı sağlamak fonksiyonu ise, plâncılığın heyecan ve hareket unsurudur. Plânda aktı kaynakların neler ve ne kadar oldukları ve nasıl çalıştırılabilecekleri gösterilir. Hükümet ve diğer icra organları da buna göre hareket ederler. Bu fonksiyon iyi bir şekilde ifa edilmediği takdirde, plâncılık kuru bir mantıki ve hesapçılıktan öteye geçemez. Elbetteki bu da iyi bir şeydir. Fakat kalkınma çabası içinde bulunan memlekeller için yeterli değildir.

Plâncılık kalkınmamıza hız vermedir. Bunun için de daha çok çalışmasını sağlamalıdır. Daha çok çalışma, bir heyecan meselesidir. Bunlar ise, alış-hümayen meselesidir. Bunlar ise, alışılmış usul ve davranışların değiştirilmesini gerektirir.

Özetleyecek olursak diyebiliriz ki, plâncılığı sadece işlerin daha iyi idare edilmesini sağlayan basit bir teknik olarak telâkki etmemek lazımdır. Plâncılık, şimdiye kadar ekonominin işleyişine veya yerleşmiş usullere terkedilmiş olan bazı önemli kararların artık açık ve sarurlu bir şekilde alınmasına bizi zorlamaktadır. Böylece, plâncılık memleket idaresine yepyeni bir görüş ve geniş imkânlar getirmiştir.

İleri kredi piyasasında bir acalı rekabet doğurmuştur. Bu şartlar içinde bazı Banka Müdürleri bu ucuz faizler üzerine kendi zekâ ve emeklerinin payını da koyarak zengin olmaya çalışırken bazı ülküçü ve dürüst karakterli Müdürler de üst markaların homurdanmalarını da göze alarak «Teminat Mektubu» Komisyonu şeklinde muvazaalı yollarla bağ oldukları müesseseye büyük paralar kazandırmışlardır. Ama bu arada açık göz Banka Müdürlerinden serbest piyasaya atılan bir çok becerikli iş adamı bugünkü Özel Teşebbüsün ünlü kişileri olmuşlardır. Liberal ekonominin ve serbest rekabetin değişmez ilke-lerinden biri de suyun yüzünde kalanın yaşaması, beceriksizlerin ortadan çekilmesi olduğuna göre «at binenin, kılıç; kuşanın» deyip keselim...

çiftçiye dağıtılan bu plâsman hakiki ihtiyacı üçte birinden daha aşağı olup doğrudan doğruya çiftçilere verilen kredilerden gahis başına düşen miktar 550 liradan ve çevirme kredisi ortalaması da 514 liradan ibarettir. Bu iki nevi kredi haricinde bir de en yüksek miktarı 300.— liraya kadar olan küçük çiftçi kredileri vardır ki, 1960 yılında 472 bin çiftçinin faydalandığı bu kredilerden adam başına düşen ortalama miktar 176.— liradır. Yurdumuzda toprak verimi düşük olduğundan mün yükseltilmesi lâzım geldiği düşünülürse çiftçi başına düşen 176 lira ile ne gibi işler yapılabileceği anlaşılamamaktadır.

Öte yandan 1960 yılında ticari krediler hesabından açılan krediler yekünü 971 milyon liraya balığ olup bunların % 50 si büyük tüccarların borçlu cari hesaplarında toplanmaktadır. Vadesinde tahsil edilemeyen ticari krediler bakiyesi 1959 yılında 31 milyon lira iken 1960 yılı sonunda 96 milyon liraya yükselmiştir. 1960 yılında tasfiye olunacak alacaklılar hesabının birden bire yükselmesi sebebi, 27 Mayıs devriminden sonra kredilerin bir miktar kısımları dolayısıyla tüccarların borçlarını ödemedi gösterdikleri ürkeklikten ileri gelmektedir.

Aynı şahıslar üzerinde yıllardan beri sürüp giden bu krediler Bankaca % 50 nisbetinde azaltılacak olsa tasfiyelik hesaplar derhal artacak ve bir yıl içinde 200-300 milyon liraya yükselbilecektir. Bu da göstermektedir ki, aslında ziraat kalkınmaya yardım ve küçük çiftçiye hizmet etmek için kurulan bu Banka özel teşebbüsün batırılış adamları tarafından sömürülmede ve kredilerin biraz kesilmesi ihtimali derhal tahsilât nisbetini düşürmektedir.

Esasen ziraat ikrazat olarak görülen bir buçuk milyar liralık kredilerin de önemli bir kısmı büyük çiftçiler ve toprak ağaları üzerinde donmuş olup yılda 10 bin liradan fazla kredi alan çiftçilere ödenen büyük paralar bu plânlardan düşülecek olursa beher çiftçi başına düşen ortalama kredi miktarının 500.— liranın altında olacağı şüphesizdir. Şu halde Ziraat Bankası bugünkü faaliyet şekliyle küçük çiftçiye hizmet etmek gayesinden tamamen uzaklaşmış olup öz ve yabancı kaynaklarının ancak üçte biri nisbetinde ziraat sektörüne tahsis edilen plâsmanların da önemli bir kısmı büyük çiftçilere dağıtılmaktadır.

KREDİ KOOPERATİFLERİ

A slında Ziraat Bankasının küçük çiftçiye hizmet için çok geniş bir teşkilâtı mevcut olup 1960 yılı sonunda 15.666 köyü faaliyet sahasına alan 1572 Ziraat Kredi Kooperatifinin ortak sayısı 937636 kişiyi yükselmiştir. Eğer bu Kooperatifler kuruluş gayelerine uygun olarak her türlü tesir ve nüfuzların dışında ergin bir hüviyetle çalışmış olsalardı kendi öz kaynakları şimdiye kadar bir milyar liranın üstüne çıkmış olur ve bu kaynaklarla küçük çiftçinin kredi ihtiyacı rahatça karşılayabilirlerdi.

Halbuki 20 yıllık mazileri olan bu Kooperatiflerin bugünkü varlıkları yekünü sadece 190 milyon liradan ibaret olup 1960 yılında bu Kooperatiflerden ancak 906 sı kâr sağlamış ve 666 Kooperatif iki buçuk milyon lira zarar etmişlerdir. Ana Bankadan aldıkları plâsmanlara % 1 faiz ilâve ederek ortaklarına dağıtan bu Kooperatiflerin zarar etmelerini lâzım gelmekte ise de hakiki ihtiyacıtan ziyade politik düşüncelerle kurulan bu Kooperatifler çok kere idare ve işletme masraflarını bile karşılayamamakta ve siyasi partilerin basamaklarına dayanan idarecilerini keyfi hareketlerini önleyememektedirler.

DONMUŞ PARALAR

K aldı ki, küçük çiftçiye ortalama olarak ödenen 1.050 liralık tesis ve işletme kredileri yıllardan beri aynı şahıslar üzerinde donup kalmış paralar olup borcun ödeme zamanı geldiğinde şuradan buradan tedarik edilen ödünç paraları bu hesap kapanmakta ve aynı gün bankadan tekrar alınarak alacaklılara dağıtılmaktadır. Bu şekilde yapılan muamele bir borç yenilemesinden ibaret olup her defasında çiftçiden alınan faizlerle bankanın festion kârları yükselmekte ve çiftçinin elinde para kalmadığından üretim sahasına hiç bir yatırım yapılamamaktadır. Bankanın istatistiklerinde ise tahsilât nisbeti % 91 olarak gösterilmekte

Z amanımızda, ciddi bir kalkınma yapmak isteyen bütün azgelişmiş memleketter, kalkınmalarını plânlı bir şekilde yürütmektedirler. Memleketimiz de, birbuçuk yıl kadar evvel kurulmuş olan Devlet Plânlama Teşkilâtı ile aynı yola girmiş bulunmaktadır. Bu teşkilât, halen, 1963'ten itibaren tatbik edilmeğe başlanacak olan birinci 5 yıllık plânımızı hazırlamakla meşguldür.

İktisadi plâncılık memleketimiz için tamamıyla yeni bir şey değildir. Nitekim ikinci Dünya Harbinden evvel, 1930 larda iki tane sanayi plânı hazırlanmış ve tatbik edilmiştir. Ancak şu noktayı önemle belirtmek lâzımdır ki, bu her iki plân da, sadece devlet eliyle kurulması düşünülen iktisadi tesislerin projelerini gösteren listelerden ibaretti. Bu sebepten, bunlarla, bugün Devlet Plânlama Teşkilâtı Kanununun emrettiği tarzda plâncılık arasında bir ayırma yapmak lâzımdır. Park, plâncılığın şumulündedir. 1930 lardaki plâncılık yalnız devlet sektörünü ve bunun içinde de yalnız sanayi, maden enerjisi kapsıyordu. Yani kısmi idi. Halbuki bugünkü plâncılığımız çok daha şumulü olup, millet hayatının iktisadi kaynak sarfını grektiren bütün faaliyet sahalarını kapsamaktadır.

Bugünkü plâncılığımızın kapsamına bakıp, millet hayatının her safhasının emir ve kumanda ile tanzim edileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Kapsamın genişliği, memleketteki bütün kaynakların ve bütün kullanışların hesaba katılması gerektiğini ifade etmektedir. Yoksa, hiç şüphe yoktur ki, faaliyetlerimizin çok büyük bir kısmı ferdi tercihlerimizle yürüyecek, sadece bunların en geniş sınırları, çerçevesi tayin edilecektir.

Plâncılık terimi, kâğıt üzerindeki plân kadar onun tatbikatını da kapsar. Tatbik edilmeyecek plânlar hazırlamanın, sadece bir iktisadi araştırma faaliyeti olduğu ve buna plâncılık denemeyeceği apasıkardır. İş böyle olunca, plâncılığın tatbik edildiği memleketterde Hükümetin aldığı tedbirlerin ve yaptığı her icraatın plâna uygun olması lâzımdır. Diğer bir ifade ile, artık, para kullanılmasını icap ettiren işler için, Hükümetin plândan ayrı bir de programı olmaması gereklidir. Yani plân Hükümetin programı demektir. Bu noktanın iyice anlaşılmasında büyük fayda vardır. Ç ü n k ü bu vakta, plâncılığın aşgari bir siyasi istikrar icap ettirdiğini, sık sık Hükümet değişiklikleri ile plâncılığın pek bağdaşmayacağını ortaya koymaktadır.

Gerçi plân, bir defa yapıldıktan sonra artık el sürülemez bir mukaddes vesika değildir. Aksine, plânın, değişen şartlara göre devamlı olarak tadil edilmesi, başarı için şarttır. Ancak, plândaki bu çeşit düzeltmeler teknik mahiyettedir ve bunları plânın hedeflerinde ve bünyesinde yapılan değişikliklerden ayırmak lâzımdır. Bu sonuncular, düzeltmeden ziyade yeni bir plân yapmak demektir olduğundan, plâncılıkla çelişme halindedir. Çünkü hiç plân yapmamakla, sık sık plân değiştirmek arasında pek bir fark yoktur.

ve bu başarıları neticelerle öğrenilmektedir.

Hakkikatte bu paraların % 90 ı donmuş durumda olup Türk Köylüsünün ekonomik durumu ve Ziraat Teşkilâtının bugünkü işleyiş şekline göre başka bir sonuç alınmasına da imkân yoktur.

KOLLEKTİF KREDİ

H albuki birbirine yakın olan ve ziraat karakterleri müsterek bulunan köyler birer istihsal ünitesi olarak birleşecek olsalar ve bu köylerin Tüzel Kişiliğine, yapılacak yatırım plânlarına göre plâsmanlar ayrılrsa çok daha müsbet ve verimli neticeler elde edileceği şüphesizdir.

Halbuki, en köklü kredi müesseselerinden biri olan Ziraat Bankası, kurucusu Mithat Paşa'nın ruhuna azap verecek şekildeki faaliyeti ile sadece bir bürokrasi

Yukarıdaki düşünceler, plâncılığın basit bir olay olmadığını, aksine devlet idaresinde, bir çok alışkanlıklarımızı değiştirmemizi gerektiren, ileri bir merhale teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Bu noktayı belirtmesi bakımından plâncılığın mahiyetini biraz daha yakından tanımak faydalı olacaktır.

Plâncılıktan iki hizmet (fonksiyon) beklenir:

A) Memleketin iktisadi kaynaklarının en verimli oldukları, yani en çok kazanç getirecekleri yerlerde kullanılmalarını sağlamak.

B) Aktıl duran veya az kullanılan işgücü ve sermaye kapasitesinin hareket geçirerek tam çalışmalarını sağlamak.

Şimdi bu fonksiyonları kısaca görelim:

A) İktisadi kaynakların en çok kazanç sağlayacak işlerde kullanılması lüzumu izah edilmeye muhtaç olmayacak kadar açıktır. Gerçekten, elimizdeki para ile meselâ, ya bir dokuma fabrikası, yahut ta bir kundura fabrikası kurabileceğiz, elbetteki, bunlardan hangisi daha verimli ise paramızı ona yatırmalıyız. Bu noktada şuna dikkati çekmek isteriz ki, kaynakların en verimli işlerde kullanılması meselesi ile hangi malların istihsal edilmesi lâzım geldiği meselesi aynı meseledir.

Özel teşebbüse dayanan bir memlekette, normal olarak, bu fonksiyonu fiat mekanizması ve kâr motifi ifa ederler. Müteşebbisler, piyasadaki fiyatlara göre, hangi iş (hangi mal istihsal etmek) daha kârlı ise paralarını o işe yatırır. Daha kârlı bir iş varken, elbette ki, daha az kârlı bir işe girmezler.

Ancak, çeşitli sebeplerle, müteşebbisler için en kârlı olan bir yatırımın, her zaman, memleket için de en kârlı yatırım olmayacağı bilinen bir hakikattir. Ayrıca, kamu sektörü için kâr motifinin yukarıdaki klavuzluğu yapamıyacağı açıktır. İşte bu sebeplerle, kaynakların en verimli oldukları yerlerde kullanılmalarını temin için plâncılığa müraعات zarureti hasıl olmuştur.

Kaynakların nerelerde en verimli olacaklarını tayin etmek zannedildiği kadar kolay bir iş değildir. Güçlük teknik olmaktan ziyade sosyal mahiyettedir. Bu noktayı izah edelim:

İki maldan hangisini istihsal etmenin daha kârlı olduğunu, bu mallara olan talebin şiddeti tayin eder. Hangisine olan talep daha şiddetli ise, o malın fiyatı daha yüksek, dolayısıyla kârı da daha fazla olur. Ancak, bilindiği gibi, talebi ihtiyacı değil, gelir tayin eder. Parası olmayan bir kimsenin bir mala karşı istek ve ihtiyacı doğmaz. O mal için bir talep teşkil etmez. Demek oluyor ki, bir memlekette hangi malların istihsal edileceğini tayin eden şey talep bünyesidir. Talep bünyesini tayin eden unsur da gelir dağılımıdır. Bu sebepten doğuyordur ki, meselâ gelir dağılımı çok adaletsiz olan bir memlekette, halkın temel ihtiyaçlarını

makinesi haline gelmiş olup, politik taz-yikler altında özel teşebbüs kodamaları ile büyük toprak ağalarına cömertçe el uzatan bu müesseseye kuruluş gayelerinden tamamen uzaklaşmıştır. Son yıllarda Çeşme'de plâj evlerine 25 milyon liralık kredi açan bu Banka sel basan değirmenine iki taş almak için kredi isteyen köylüyü kapısından çevirmiştir. Yassıada duruşmalarında ortaya çıkan 80 milyon liralık kromit yolsuzluğu da bir Çiftçi Bankasında ticari kredi dolabının nasıl döndüğüne güzel bir misal vermiştir.

Evvelki yazımızda etrafıca anlattığımız gibi Özel Bankalar türlü ikramiyeler ve aldatıcı reklâm ve vaatlerle topladıkları mevduatı % 50 ye varan faiz ve komisyonlarla piyasaya sürerken resmi Sektör Bankalarının % 12 faizle para verme-

Hürriyet... Fakat kimin için?.

Taner Timur

1961

Anayasası, yakın tecrübelerimizin ışığı altında, siyasî hayatımızın kadrosunu çizdi. Bu yüzden, meselelerimiz düşünürken, Anayasamızın temel felsefesini ve teşkilatlanma prensiplerini sık sık hatırlamamız gerekiyor.

Gerçekçe bölümünde belirtildiği gibi, 1961 Anayasası, «hürriyet ve kalkınma sentezini, Türk toplumunun temel meselesi olarak ortaya koymuştur.» «Bu sentezin, nazik denge ve kontrol organlarına dayanan parlamenter rejim mekanizması sayesinde gerçekleştirileceği» yine gerçekçe bölümünde ilâve edilmiştir.

Gerçekten, «hürriyet içinde kalkınma» formülü, Devlet adamlarımızın ve politikacılarımızın son zamanlarda en çok kullandıkları slogan haline gelmiştir. Oysa, memleketimizin temel meselesini ifade eden bu formülün yeter derecede yazılı olduğundan emin değiliz. Kanaatimizce vuzuhsuzluk, «kalkınma» probleminden ziyade, hürriyet anlayışımızdaki farklılıklardan ileri geliyor. İktisadi kalkınmanın şekli ve vasatları konusunda, aydınlarımız arasında az çok fikir birliği var. Nitekim Anayasamız da Devletin gerçek bir kalkınmayı başarabilmesi için, «millî tasarrufu artırması ve yatırımları toplum yararının zorunlu kıldığı önceliklere yöneltmek suretiyle planlaması gerektiğini» ifade ediyor. Bunun için de «Devletin gerekli yetkiler ve hareket serbestisi ile tehcizinin şart olduğunu» ileri

sürüyor. Anayasamızın bu yetkileri sağlayıp sağlamadığı meselesi bir tarafa bırakılarak, kalkınma konusunda, hiç olmazsa fikir plânında bir görüş birliğinin varlığı ileri sürülebilir. Buna karşılık hürriyet konusunda henüz bir fikir birliğinden uzak görüyoruz. Ashında belki de bu, hürriyetin çok taraflı bir kavram olmasından ileri gelmektedir. Gerçekten bizde çeşitli toplum kategorileri, hürriyeti sadece kendilerini ilgilendiren yönden savunmaktadırlar. Meselâ ferdiyetçi aydınlarımız, daha ziyade «fikir hürriyeti» nin mücadelesini yapıyorlar. Pi-yasa çevreleri ise, kendilerini herşeyden önce «mülk edinme hürriyeti» ile ilgili görüyorlar. Nitekim, geçenlerde beyanat veren bir iş adamı, özel teşebbüse dayanan bir kalkınmayı sağlamak üzere siyasî partilerin, nasîl anlaşmaları gerektiğini anlatarak, bu çevrelerin siyasî hürriyetler konusunda ne kadar az ilîz olduğunu ortaya koymuştur. Kütlelerin hürriyet anlayışına gelince, bu bir isyan duygusundan kaynak alıyor. Son derece iptidai şartlar altında, ne fikir ne de mülk sahibi olmaya imkân bulamayan küt-leler, hürriyeti daha ziyade hayat seviyelerinde meydana gelebilecek değişiklikler açısından görüyorlar. Kısaca ifade etmek gerekirse, bugün bizde «hürriyet» ten değil, hürriyetlerden bahsediliyor. Bu bakımdan, hürriyeti yeniden tarif etmemiz ve toplumsal

İş aramak için yorgan döşek sırtta İstanbul'a gelen köylüler

şartlarımıza uygun bir ideolojik bütün içinde yerine oturtmamız gerekmektedir. Aksi takdirde, «hürriyet içinde kalkınma» sloganı, büyük bir mânâ ifade etmeyecektir.

Siyasî iktidara karşı hürriyet

Hürriyet fikri bir mütefekkirin kafasında doğmamıştır. İnsanlar evvelâ tabiatla, sonra da toplum düzeniyle savaşarak hür olma yollarını aradılar. Hürriyetin teorisi, bizzat hürriyet mücadelesi içinde yapıldı.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren, batıda hürriyet fikri iki zıt istikâmette gelişti. Bunlardan birincisi, kaynağını fransız ihtilâlini hazırlayan fikir akımından; ikincisi ise, sosyalist düşünceden almaktadır. Fransız ihtilâlinin geniş kütlelere zalettiği hürriyet fikri, onsekizinci asırda mutlak monarşilerin hüküm sürdüğü bir devrede gelişti. Bu devrede ferdi hürriyetlere karşı en büyük tehlike, bizzat monarşin temsil ettiği Devletin gelmekteydi. Bu bakımdan, hürriyeti sağlamamanın yolu, Devlet karşısında ferdi hareket sahalarını mümkün olduğu kadar genişletmek şeklinde görünüyordu. Siyasî iktidar ne kadar sınırlandırılırsa, fertler o kadar hür olacaktı. Fransız ihtilâlinin getirdiği hürriyet anlayışı, Devlet karşısında menfi bir davranıştan kaynak alıyordu.

Ondokuzuncu yüzyılda, bu şekledeki bir menfi hürriyet anlayışı, nisbi bir sanayileşme hareketinin ortaya çıkardığı burjuva sınıfı tarafından geliştirildi ve ekonomik sahaya teşmil edildi. Bu devrede geniş halk kütleleri siyasî mücadelenin dışında buldukları için, hürriyet konusunda seslerini duyuramadılar. Hür olabilmek için, herşeyden önce iktisaden bağımsız olmak gerektiğini anlamadılar. Esasen, devrin iktisadi felsefesi, Devletin kötü bir müteşebbis olduğu ve iktisadi hayata mümkün olduğu kadar az müdahale etmesi gerektiği inancından hareket ediyordu. Bu yüzden kısa zamanda geniş bir istismar düzeni ortaya çıktı.

Batılı memleketlerin bugünkü kapitalist ekonomilerini hazırlayan sanayî inkılabı, bütün kalkınmanın yükünü taşıyan bir işçi sınıfı yarattı. Sanayileşme hareketinin, henüz teşkilatlanmamış ve bir sınıf sorununa erişmemiş bu işçi zümresini, yaş ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın nasîl ezdiğini bugün bütün çıplaklığı ile biliyoruz. O devrin edebiyatı, batının kalkınma hareketinin tüyler ürpertici tabloları ile doludur.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan durum, Fransız ihtilâlinin getirdiği hürriyet anlayışının temellî bir revizyona tabi tutulmasını gerektirdi. Bu anlayışa göre, daha önce de söylediğimiz gibi, ferdi hürriyetlere karşı en büyük tehlike Devletin gelmekteydi. Oysa, sanayî inkılabı, ferdi mutlak monarklardan çok daha fazla ezen ve istismar eden bir kapitalist sınıfın doğmasına yol açtı. Sosyalist düşüncenin parmak bastığı «insanın insan tarafından istismarı» vetiresi, bu devrede bütün kötü tesirlerini icra etti.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci asırda, belli ekonomik şartlara kavuşmayan kütlelerin asla hür olamayacakları fikri gittikçe kuvvet kazandı. Sosyalizmin savunduğu «gerçek hürriyet — şekli hürriyet» ayrımı, devrin realitesine tamamen uyuyordu.

Siyasî iktidar vastasıyla hürriyet

Yirminci yüzyılda batı ülkelerinin gelişme seyri, Fransız ihtilâlinin «siyasî iktidara karşı hürriyet» fikri ile, sosyalist düşüncenin «siyasî iktidar vastasıyla hürriyet» fikrinin sentezi yönünde oldu. Bu gelişme, sanayî inkılabının ezdiği kütlelerin şuur kazanmaları ve teşkilatlanarak haklarını korumalarını sayesinde mümkün oldu. Genel oyun kabulü ile uyanan kütleler, demokratik yollarla, siyasî iktidarı kendi hayat seviyelerini yükseltmek için kullanma yollarını aradılar.

Genel oy kabul edilmeksizin gerçek bir demokrasi mevcut olamayacağına göre, Batının demokrasi içinde kalkındığını iddia etmek bugün için mümkün değildir. Batı memleketlerinin çoğunda, genel oy, Birinci Dünya Harbinden sonra, batı bir kısmında İkinci Dünya Harbinden sonra kabul edildi. Oy hakkını elde eden kütleler, bu hak vastasıyla siyasî iktidardan taleplerde bulunmaya ve iktidarı ele geçirecek gayelerini bizzat gerçekleştirmeye çalıştılar. Bir İspanyol düşünürünün deyişiyle «kütleler isyan ettiler.»

Avrupa'da sosyal demokrasinin ve sendikalizmin gelişimi, ondokuzuncu asırda ortaya çıkan sınıf tezatlarını ve bunun sonucu olan sınıf mücadelesini hayli yunusuttu. Devletin iktisadi hayata gittikçe artan müdahalesi, bu memleketlerin tedricî bir şekilde karma ekonomiye dayanan bir sisteme geçmelerini sağladı. Bugün, siyasî partiler, işçi teşekkülleri menfaat grupları v.s. arasında bir uzlaşmaya dayanan batılı plüralist demokrasiler, hürriyet konusunda da bir sentezci görüşe vardılar. Batının ulaştığı istihlal seviyesi, şekli hürriyetlerin belli bir muhteva kazanmasını mümkün kıldı.

Hürriyet için kalkınma

Bizde hürriyet mücadelesi başladığı zaman, Batıda menfi hürriyet anlayışının yeterliliği bütün açıklığı ile ortaya çıkmıştı. Bununla beraber, Fransız ihtilâlinin müphem bir hürriyet anlayışı, belli bir zaman fasfası ile, aydınlarımızın mutlakıyla karşı mücadelesinin temel prensibini teşkil etti. Gerçekten ondokuzuncu yüzyılda, bizde ferdi hürriyetlere karşı en büyük tehlike, daha önceki yüzyıllarda Avrupada olduğu gibi, siyasî iktidardan gelmekteydi. Bu yüzden hürriyet mücadelesi, Osmanlı İmparatorluğu devrinde Padişahla mücadele şeklinde cereyan etti. Batılılaşma hareketlerimizden önemli merhaleleri olan Tanzimat ve Meşrutiyet hareketleri, herşeyden önce Padişahın yetkilerini kısma gayesini güdüyorlardı.

Memleketimizde, Batı sanayî inkılabına paralel bir kalkınma devresi olmaduğu için, hürriyetin iştirakçi yönü üzerinde durulmadı. Ondokuzuncu asırda Batı memleketlerinde ortaya çıkan tipte bir sınıf mücadelesi, bizde hiçbir zaman cereyan etmedi. Son derece iptidai şartlar altında yaşayan kütleler, hürriyet mücadelesinin dışında kaldılar.

Atatürk devrimleri, Meşrutiyet geleneğine uygun bir hürriyet fikri yönünde önemli bir merhale teşkil etti. Teokratik Devlet nizamından laik Devlet nizamına geçiş ve ferdi Devlet arasındaki araç müesseselerin kaldırılması hürriyetin hukukî ve siyasî zeminini

ADANA ÇİFTÇİ BİRLİĞİ BAŞKANINA CEVAP:

Bir değil, bin defa utanmalı

Geçen haftaki Yün'de hâkim eliyle gelen acayip bir teklip vardı. Tekzip, Çukurovada Tarım İşçilerinin hayatını anlatan «Utang Bölgesi» yazılarında cevap vermek maksadıyla hazırlanmıştı. İsmen hiç bir çifçiden bahsedilmiyor, işçinin durumu resmi incelemelere dayanarak anlatılıyordu. Adana Çiftçi Birliği Başkanı, hangi yetki ve bilgi ile bilinmez, yazılarımıza cevap vermek lüzumunu duymuş.

Hâkimin çıkarttığı bir cümle hariç, efendice bir üslûpla yazılmış yazıya kısaca cevap vereceğiz:

Yönün yazıları, İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından 1959 yılında hazırlanan bir rapora dayanarak kaleme alınmıştır. Tarım işçileri hakkındaki yazılarımızın hepsi bu resmi raporda mevcuttur. Bu durumda Sayın Fazıl Meto, Yünü değil, İş ve İşçi Bulma Kurumunun resmi raporunu tekzip etmektedir. Sanırız ki İş ve İşçi Bulma Kurumu, Çiftçi Birliği Başkanından daha büyük bir yetkiye, işçilerin durumunu bilecek mevkiidedir. Sayın Meto'ya, bilgisini arttırmak için bu raporu okumasını tavsiye ederiz.

Başbakanlığa bağlı Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresinin, geniş bir ekiple, aynı tarihlerde Adanada bir araştırmada, aynı sonuçlara varmaktadır. Sayın Çiftçi Birliği Başkanının Çukurovadaki durumu öğrenmesi için, bu araştırmadan da bir iki pasajı sütunlarımızımıza aktarıyoruz: «İşçilerin ücretleri hafta sonlarında ödenir. Ücretler mahalli İş ve İşçi Bulma Şubesi tarafından ilân edilir. Son zamanlarda bu ücretler haftada 40 lira olarak tesbit edilmiştir.

Yiyecek ve su iş veren tarafından temin edilir. Yiyecek masrafının günlük maliyeti 1.25 TL. dir, ayda 37.5 lira eder. Yani işçilerin eline ayda aşağı yukarı 200 lira geçer! Fakat bu ücret haddine her tarafa riayet edilmez. Bu hususta bir kontrol mekanizması yoktur. Elçiler işçilere ödenen topyekün ücretin % 10 unu komisyon olarak alırlar. Eğer elçi her 25 işçi için bir işçi çavuşu temin etmeyi taahhüt ederse komisyonu % 8 e düşer aradaki % 2 işçi çavuşlarına verilir. İşverenler daima Hatay halkının bilhassa Samandağ'dan gelen zirai işçileri teroîh ederler. Çünkü bu insanlar itaatkârdır ve verilen yemeğin evsafına pek aldırılmazlar. İşçilerden biri tarlaya gitmeyip yemekleri pişirir, buna evdeci derler. Bazı işçiler ise su dağıtma ile vazifelendirilirler. İşçiler sabahleyin gün doğarken kalkarlar ve gün batışına kadar çalışırlar. Üçle yemeğinde istirahat ederler. İş günü bir dua ile biter. Bu dua dini bir dua değildir. Aşağıda bu duanın metnini veriyoruz.

«Akşama hürmet
Sabaha niyet
Tarlanıza bereket
Ağamsıza kudret
Kulanıza kuvvet
İbrahim paşaya rahmet
Hükümetimize nasret
Kör şeytana lânet
Bir daha lânet
Peygambere salâvat

Dua bittikten sonra işçiler geceyi geçir-dikleri sundurmalara giderler.»

Gerçeği bir defa daha tekrarlıyoruz: Çukurova, tarım işçilerinin durumu bakımından, utang bölgesidir.

G A R İ P

BİR DEVLETÇİLİK

Evet, bir Kemalizm vardır: İnkılâpçılık, dinamizm ve ilerleyiş

1962 Yılı ve ötesi

1962

yılı böyle görülüyor ki Türkiye'de, sosyal prensiplerin ve ekonomik doktrinlerin bir tartışma yılı olacaktır. Bu tartışmaların daha ileride ve yeni Anayasamızın çerçevesi dahilinde, bir takım fikir ve teşkilât polarizasyonlarına veya gruplaşmalarına meydan vermesi de mümkündür. Bu polarizasyonlar, müteassap muhafazakârlıktan, Anayasamızdaki SOSYAL DEVLET'in ileri tatbikatçılarına, millî bir devlet sosyalizmine kadar kademe kademe şekillenmektedir. Bu gelişmeyi de tabii görmek lâzımdır.

Fakat şimdiki halde memleketimizde gördüğümüz gelişmeler, bir siyasi değeri iktisadi olmak üzere iki alanda cereyan etmektedir. Siyasi alanda kaynaşmalar, çok partili rejimin doğuşu ve yerleşme aşırıları şeklinde gözle çarpınmaktadır. Bir taraftan C.H.P., inkılâpçı geleneklerini ve işbirlikçi çabalarını kaybedip muhafazakârlaşmaktadır. Diğer taraftan diğer siyasi partilerin her türlü doktrin temellerinden mahrum şahıs partileri haline deliş kaprisler ve lider buhranları içinde bozulmaya, başka Anayasamızın getirdiği ilkeler ve organlar istikametinde bile birşey vaat edemeyiş, maalesef bir vakandır. İktisadi alanda ise, şimdilik havada esen çekişmeler, Anayasamızın benimsediği karma ekonominin iki kanadı, yani Devlet sektörü ile Özel sektörün şekillenmeleri üzerinde cereyan etmektedir. Daha ileride, kolektif mukavele hakkında dayanarak sanayi, hattâ kısmen ziraat sahasında teşkilâtli bir işçilik nizamına karışınca, sendikalizm yeni bir faktör olarak millî hayatımıza girecektir. O zaman elbette doktrin partileri de, şimdiki muhafazakâr veya şekilsiz orta partiler arasında yer alacaktır.

Bundan başka Anayasamızın getirdiği yeni organlar da gelişecektir. Meselâ Devlet Planlama Teşkilâtının millî ekonomiyi düzenleyebilme kudreti ilk 5 yıllık plân tatbikatından sonra yani 1967 sonunda belli olacaktır. Gene aynı müddet içinde hükümetlerin, Türkiye'de derebeylik kahınlarını, toprak ağabun tasfiye ve etkili bir toprak reformunu başarabilme derecesi de belirlecektir. Bu arada, imar ve yerleşme plânlarının ve bilhassa köylerin geliştirilme teşahhi, gerçekduların büyük merkezleri çember altına alıp müessesatın da nasıl geliştirileceği kaydedilecektir.

Fakat biz şimdilik, bütün bu olayları ve gelişmeleri, zamanın akışına bırakarak, bu yazımızda, yalnız, özel sektör ve devlet sektörü konusu üzerindeki anlayış dâvasına döneceğiz. Çünkü geçen sayımızda ve «Kemalizm orta mah değildi» başlıkla yazımızda aynı konu ele alınmış ve bu sayımızda incelemelerimize devam edeceğimiz belirtilmişti.

Karma ekonomi

Yeni Anayasamız, karma ekonomi sistemini benimsemiştir. Yani bizim millî ekonomimizde devlet sektörü ile özel sektör, yahut hususî teşebbüs kolu beraber yaşayacak ve gelişeceklerdir. Nitekim şimdiki, iktisadi prensipler, şekiller ve kanunlaşmalar sahasında gayretler ve çabalar bu alana yönelmiştir. Nitekim bu eümleden olarak, bir taraftan devlet sektörünü yeni idare ve murakabe şekillerine bağlamak için devlet içinde büyük bir teşkilâtlandırma çabası vardır. Geniş ölçüde raporlar, profeler, tasarılar da, bürokrat bir maliyeci zihniyetiyle, ürkek, şekilperest, fakat nisbeten iktisadi bir işletmecilik zihniyeti mücadelesindedir. Bu raporların, profelerin ve tasarıların hiçbirinde iktisadi devlet işletmelerinin, bugünkü ve yarınki sosyal önemleri idrak edilmiş değildir. Fakat çabalarının sonuçları da henüz ahamamıştır.

Özel sektöre gelince, bu sektör bir taraftan kendi iç yapısının hastalıkları yani strüktürel illetleri ile uğraşmaktadır. Diğer taraftan da bir teşkilâtlanma gayretindedir. Özel teşebbüs zaten, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar ve bunların merkezî bir devlet teşkilâtı kadar kuvvetli ve nüfuzlu olan birliği içinde teşkilâtlanmıştır. Bu organların millî ekonomide faal oldukları şüphesizdir. Aynı suretle özel sektör, bankalar komisyonunda, Devlet Planlama Teşkilâtı kurulumunda kuvvetle temsil edilmekte, millî standartları da kendi enstitüsünde hazırlayarak hükümete sunmaktadır. Önemli basın, yayın organlarına ve bağlantılarına

Şevket S. Aydemir

maliktir. Şimdi de özel sektörün önemini, müsterek davalarını savunmak ve bu arada, üniversite mensuplarından da faydalanarak bu sektörün, devlet işletmeciliğine veya sosyalizm istikametindeki doktrin yayımlarına karşı mücadelesini yönetmek yolunda yayımlar da tertiplenmektedir. Bu gayretleri ise gereği gibi değerlendirmeliyiz.

Çünkü Anayasamız bir karma ekonomiyi benimsemişine göre, ekonominin her iki kanadının da dâvalarını ve problemlerini, halk efkârı önüne sermekten daha tabii birşey olmaz.

Garip bir Devletçilik anlayışı

Hekim, geçen sayımızda fzerinde durduğumuz «Barış Dünyası» dergisi, özel sektörün bu maksatla bir savunma ve mücadele organı olarak yayın alanına çıkmıştır. Bu derginin teşkilâtına ve yöneticisi Sayın Ahmet Hamdi Başar, fazla olarak, bu gayretlerinde YON'un eğilimlerine karşı bir cephe almak gerektiğini bildirmekte dürüst tutumunu açıklamıştır. Biz geçen yazımızda A. H. Başarın Devletçilik tarifi üstünde durmuşuk. Şimdi konumuza devam edelim:

Barış Dünyasına göre :

«Atatürk ideolojisinin temeli olan devletçilik, özel teşebbüs ve sermaye rejimini, devlet yardımıyla kurmak sayesinde gerçekleştirebilir.»

İşte bu tarif, garip bir devletçilik tarifidir. Fakat Başar'ın görüşündeki isabetsizlik yalnız burada değildir. Başara göre; özel teşebbüs kalkınmaya yetersizdir. Sade kâr peşinde koşar. Özel teşebbüs fırsat buldu mu, devleti, halkı sömürür. Haksız kârlar elde eder. Sosyal adalet ilkesini baltalar v.s. Fakat biz hükümlerde A.H. Başar kadar sert olmayarak, hattâ onun bu değerlendirmelerini sadece sözün gelişini sayarak, evvelâ onun koyduğu şu suali cevaplandıralım:

«Bütün bu değerlerden çıkacak netice şu mu olmalıdır: Özel teşebbüsü bırakalım. Hattâ tasfiye edelim. Her iş devlet eline geçsin.»

Fakat bu sualin cevabı belli. Özel teşebbüs, yetersiz, kâr peşinde, devleti ve ferdi istismar edici v.s. olabilir. Ama Özel teşebbüsü bırakalım, özel teşebbüsü tasfiye edilsin, her iş devlet yapın diyen kim? Özel teşebbüs de millî ekonomide lâyık olduğu yeri almaktadır. Zaten Anayasamız karma bir ekonomi sistemini benimsediğine göre özel teşebbüsü sınır dışı etmek dâvası da yoktur. Onun için bu sual ve telâş yerisiz. Yalnız Başar'ın getirdiği bir garip Devletçilik tarifi var ki, onun üstünde biraz duracağız:

Ama önce Devletçilik anlamının bizde gelişmesine bakalım. Biliyoruz gibi cumhuriyet eski Osmanlı padişahlığından ekonomi alanında sadece bir yarı müstemelele nizamı ile perişan, çökmüş ve tükenmiş bir vatan devraldı. Mustafa Kemal bunu gördü ve 30 Ağustos 1924 Dumlupınar nutkunda şunları belirtti :

«İktisaden zayıf bir bünye fakrüsefaletten kurtulamaz. İhtimal ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresindeki muvaffakiyet, iktisadiyattaki müstesabatla mütenasiptir. Memleket ve istiklâl müdafası için de lâzım olan bütün kuvvetler ve vasıtalar, iktisadiyatın inkışafı ile mükemmel olabilir.»

Mustafa Kemalın görüşleri kesin ve doğrudur. Cumhuriyet, iktisadi gelişme yollarını evvelâ bir serbest ekonomi nizamında aradı. Nitekim 1922 de toplanan ve sanıyoruz ki A. H. Başarın da, ticaret kolunun bir delegesi olarak katıldığı iktisat kongresinin kabul ettiği prensipler genel olarak serbest rekabet istikametindedir. Fakat 1929—1933 dünya ekonomi buhranı, bu istikametteki bütün gelişme ümitlerini mahvetti. Otargı ve hattâ devletin iktisadi hayata müdahalesi zarurî oldu. Nitekim 1930 yılında Atatürk'ün kendi kendine veya arkadaşları ile bir devletçilik anlamı ve tarifi üstünde durmadan çalıştığını görüyoruz. Sayın Profesör Afet İnan'da bu ilk araştırmaların ve sonuçlarının tarihî belgeleri vardır.

Evvelâ tabiiyatı çok subjektif ve hattâ safiyâne olan bu tariflerin asıl değeri, Atatürk'ün, Türkiye'de Devletçi bir gelişmenin zarurefini herkesten evvel sezmiş ve istikametlendirmiş olmasıdır. Çünkü Atatürk

donmuş kategorilere bağlı kalan adam değildi. Nitekim gene 30 Ağustos 1924 Dumlupınar nutkunda:

«Hayat ve mîşete hâkim olan ahkâmın, zaman ile değişmesi, gelişmesi ve yenileşmesi zaruridir.» sözleri onundur. Hülâsa, rahmetli Atatürk'ün ve uzun elemeler ve karalamalardan sonra, onun zamanının ilk devletçilik formülü şöyle tekemmül etti:

«Bizim takibettiğimiz Devletçilik, ferdi mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için, milletin umumî ve yüksek menfaatlarının icap ettirdiği işlerde, bilhassa iktisadi sahada, devleti filen alâkadar etmektedir.»

İşte Atatürk ideolojisinin temeli denilen devletçiliğin, bizzat Atatürk'ün kalemi ile ilk tarifi budur. Bu tarifte, A.H. Başarın dediği gibi, özel teşebbüsü ve sermaye rejimini devlet yardımı ile kurmak diye birşey yoktur. Hele Sayın Başarın savunduğu devletçilik anlamının, kendisinin ifade ettikleri gibi KEMALİZM çerçevesine girecek bir cephesi de mevcut değildir.

Kaldı ki, Atatürk'ün 1930 daki bu ilk devletçilik tarifi de zaman içinde gelişmiş, realizasyonlarını vermiştir. Gene 1930—1933 dünya buhranı sırasında, gerek KADRO hareketinin devletçilik mücadelesi, gerek Devletçiliğin, evvelâ C.H.P. programına ve sonra Anayasamıza giriş, gene Atatürk'ün sağlığında ve onun dikkatli ve nazif nazarları önünde olmuştur.

Hülâsa özel teşebbüsün kendi dâvalarını savunması, bunun için de yayımlar yapması, fikir ve bilim adamlarını seferber etmesine bir şey denemez. Ama bu çabalarda, yanlış tekiplere varmadan ve hele Kemalizmi bir iş edebiyatına sokmadan, daha açık ve daha etkili çabalar kabul edilir.

Zaman nasıl gelişiyor?

Bir de şunları görelim:

Bugün bir karma ekonomi sistemini yaşatan Türkiye'de Devlet sektörünün 50 milyar ve özel sektörün de 10 milyar kadar hesap edilen bir mâmeleki vardır. Sayıları 30 bini aşan özel sektör işletmelerinde işçi sayısı ortalama % 20 etrafındadır. Devlet işletmeleri ise binlerce işçiyi seferber eden devlet işletmelerindedir. Yani aralarında zaten çatışma yoktur. 1950 den evvel, yani D.P. devlet işletmelerini soysuzlaştırılmadan evvel bu işletmeler zararlı da çalışıyor. Bunun rakamlarını ileride vereceğiz. Şimdi gene konumuza dönelim. Yeni 5 yıllık sanayi plânında devlet 89 milyarlık, özel teşebbüs ise 1.2 milyarlık bir yatırım talebinde bulunmuştur. Birinci 5 yıllık plân için isteyen 100 milyarlık yatırım sağlanamayıp ta, düşünülüyor gibi 56 milyarlık bir yatırıma gidilse ve bu arada hususî sektörün istediği 1.2 milyar yatırım aynen sağlansa bile, 1967 sonunda devletin iktisadi teşebbüslerde mâmeleki 100 milyara yaklaşacak ve özel teşebbüsünki, plân dışı yatırımlar da hesaba katılrsa, ancak 12 milyar civarında olacaktır.

Buna göre millî ekonomide 5 yıl sonra, iş hâsılası, işçi gücü, devlet sektörünün memleket ölçüsünün de düzenleyici hacmi ve nihayet ekonomi politikamızda etkisi bakımından varılacak merhaleyi şimdiden kestirmek mümkündür. Hülâsa Türkiye, ekonomide karma sistem baki kalmakla beraber ister istemez, Anayasamızın getirdiği SOSYAL DEVLET istikametinde süratli bir gelişme kaydedecektir. Zaman böyle gelişiyor. İsterse bu 5 yıl sonrayı, yani 1967 sonunu daha ileri götürebiliriz. 1977, 1987 yılları sonlarını da hayalen tasavvur edelim. O zaman, hayalimizde, özgür, fieri, ortaçağ kahinlerinden sıyrılmış sosyal organlarını kendi kanunları ile kurmuş bir ülkenin manzarası canlanır. Bu ne heyecan verici bir manzardır, işte o zaman, rahmetli Atatürk'ün, gene 30 Ağustos 1924 te ve Dumlupınar harp meydanında millete ilân ettiği şu emrini ve vasiyetini hükümleri de kendiliğinde başarılmış olacaktır:

«Her türlü yükselmeye ve kemâle müstait olan milletimizin, ihtimal ve fikri inkılâp adımlarını kısıtlamak isteyen engeller behemehâl bertaraf edilmelidir. Milletimizin hedefi, milletimizin mefkûresi, bütün cihanda, tam mânasıyla medenî bir heyet-i iktisadiye olmalıdır.»

Evet, bir Kemalizm vardır. Ama bu Kemalizmin prensipleri Gazi Mustafa Kemalın işte şu yukarıdaki sözlerinde ne güzel ifade edilmiştir: İnkılâpçılık, dinamizm ve ilerleyiş...

hazırladı. Hürriyet problemi açısından bakılınca, bugün Atatürk Devrimleri, ferdi daha hür kalmak için, hürriyetlerin belli bir süre kısıtlaması şeklinde görülüyor.

1946 da girilen çok partili devre, kütüphelerin elde ettiği şekli hürriyete muhteva kazandıracak bir kalkınma devresi olmalıydı. Nitekim, D. Partinin ilk yıllarda ekonomiyi verdiği hamle, hayli ümit verici oldu.

Fakat bilinen ve çok tekrarlanmış olan sebeplerle, D. Partinin kalkınma politikası illâs etti ve 27 Mayıs'ta herşeye yeniden başlamak zorunda kaldık.

27 Mayıs'ta girdiğimiz devrede meselelerimizin daha iyi teşhis edilmiş olması ve halk kütüphelerinin özelemlerinin aydın çevrelerde hararetle benimsenmesi, ümit verici bir gelişimin başlangıcı sayılmalıdır. Bu

bakımdan, şimdiki kadar aldatılmış ve gerçek temsilcilerini bulamamış halk kütüphelerinin, önümüzdeki devrede daha şanslı olacağı benzetilmektedir.

Bugün, Batıda nisbeten önemini kaybetmiş olan şekilli hürriyet — gerçek hürriyet — ayırımı, maalesef memleketimizde realiteye uymaktadır. Gerçekten, bugün Türkiye'de, şahsiyetlerini geliştirmek için her

türlü imkândan mahrum olan geniş halk kütüphelerini, dört yıldı bir defa oy veriyorlar diye hür saymak mümkün değildir. Bu bakımdan kalkınmamızın, aynı zamanda, «hürriyet için kalkınma» olduğunu kabul etmeliyiz. Ancak iktisadi kalkınmamızın, kütüphelerin hürriyeti bakımından arzettiği önemli kavradığımız takdirde, bütün çabalarımızı o noktada tekiş edebiliriz.

Kadirli ağalarından biri olan Safa Vayisoğlu, ağaların iç yüzünü vicdanının sesine uyarak anlatıyor.

Bir Ağa, Kadirlideki ağa saltanatını anlatıyor:

“Halkı ve Devleti nasıl sömürüyoruz?,”

Atatürk neredesin!

Adım Safa Vayisoğlu. Ben de Kadirli ağalarındanım. 750-800 dönüm araziye sahibim, Elimdeki arazinin 69 dönümü Hazineye ait. Her ağa gibi benim de su arkım var. Ark susuz. Fakat Kadirlide fazla ekim müsaadesi almak için susuz arkların muhayyel suları da satılır.

Ben de sırtüstü yatıp, binlerce liraya susuz Hacı İdem arkımın muhayyel sularını satarım! Ağalıktan bir şikâyetim yok. Particilikle ise uğraşmıyorum. 1946 da D.P. ye girmiştım. 1953 te sorgusuz sualsiz partiden atıldım. O zamanlar particiliğe kendimi iyice vermişim. Çok para harcadım. Parti yüzünden çok borçlandım. Borçları ödemek için, 750 dönüm tarla sattım. Sonra beni partiden çıkardılar. Buna sebep, sanırım, Hazine arazisini halka dağıtmak istemem. Parti idarecilerine (Millete Hazine arazisi verecektiniz. Niye vermiyorsunuz, utanın) diye bağırdığımı hatırlıyorum.

Soura Köylü Partisine girdim. Parti kapandı. Bir daha partiye girmedim. Bizde particilik menfaatperestlikten öteye gitmiyor.

Partiler, ağaların elinde. Halk ağaların esiri. Seçim böyle olduktan sonra, halkı ağaların elinden kurtarmanın çaresi yok. Halk, bir lokmaya muhtaç. Ağayı kızdırırsa aç kalır. Bu yüzden halk, Hükûmete boşvermeye mecbur. Ona Hükûmetten fayda yok. Seçimlerde ağalar seçilir. Meclise ağalar gider. Kanunları ağalar yapar. Yapmasa da, mevcut kanunların uygulanmasını önlerler. Bu durumda halk ne yapar? Hükûmet, ağalara bir şey yapamadıktan sonra bir lokmaya muhtaç halk, köleliğe rıza göstermekten başka neyi yapabilir? Atatürk gibi biri çıkmadıkça, ağalardan kurtulamıyacağız. Partileri, Meclisi ağalar doldurduktan sonra, Toprak reformu, yapolsa bile ne işe yarar? Toprak Kanunu çıksa da, ağalar onu işlemez hâle getirmesini bilirler. Şimdiden ne olur ne olmaz diye, ağalar topraklarını bölüyorlar. Meselâ İçişleri Bakanı Topaloğlu'nun kayınpederi Sadı Çelik, Çeyhanın Camuzâğı köyü Haydaraga çiftliğindeki 3 bin dönüm arazisini, toprak reformuna karşı tedbir olmak üzere, bugünlerde çocuklarına ferağ muamelesini

yapmak üzeredir. Hem sonra, ağaların elindeki toprakların çoğu Hazineye ait. Devlet kendi topraklarını geri almak için bunlara açıktan para mı verecek? Böyle şey olmaz. Velhasıl seçim böyle olduktan sonra, toprak reformu yapılamaz. Önce, ağalara karşı koymasını bilen bir hükûmet, bir lider şart. Ondan sonra, gaspedilen tarlalar alınır, halka verilir. Halk, ağa korkusundan sıyrılabılır. Gerekirse, ağalar sürülür. Halk hükûmete ısınır. Ağalardan korkmaz hale gelir.

Bugünkü Hükûmet, bunun için toprak reformu yapamaz. Mehmet Canın durumu ortada!.. Bunun için Atatürk lazım, diyor.

Komünistlik bu mu?

Bir ağanın, ağalık hakkında böyle konuşmasına şaşarsınız. Hem de, çok şükür rahatı ve itibarı yerinde bir ağanın, ağalara karşı halkı tutması, kolay kolay inandırılacak bir şey değil. Ama işte böyle. Vicdanım, haksızlıklara, hırsızlıklara ve eşkiyalıklara susmaya elvermiyor. Sivrisineğin 12 çeşidi oluyor, neden ağanın da çeşidi olmasın? Namussuzu var, namussuzu var. Bizim Kadirli ağalarının bir kısmına ağa bile demek doğru değil. Bunlar hırsız. Hazine tarlalarını, yağma Hasanın böreği misali kapşırlar. Şimdi Allahın suyunu yağma ediyorlar. Allah, teveffüs ettiğimiz havayı da yağma etmelerinden bizi korusun!

Memleketten ağalık kaldırılın da, ne olursa olsun. Bundan ben ağa olarak zarar göreceğim. Fakat ziyânı yok. Artın ölsün de, ben de beraber öleyim. Hiç değilse vicdanım rahatlayacak.

Kaymakam Mehmet Canın ağalarla mücadelesini bunun için destekledim. Bir ağa olarak Kaymakamdan en çok zarar görenler arasındayım. Kaymakam benim sulama hakkımı azalttı. Bana 4 bin lira ceza yazdı. Dairesine gittimde bana merhaba bile demedi. Bu yüzden uzun müddet konuşmadım. kalben de kırgındım. Ne zaman ki, ağaların tertibiyle —hem de kaymakamın iyi geçinmeye dikkat ettiği ağaların tertibiyle— müfettişler geldi. Vicdanım Kaymakamın yanında yer almayı emretti. Halk için çalışan, Kadirli için çırpınan bir Kaymakamın, ağaların oyunuyla nakledilmesine göz yumamazdım. Ankaraya geldim. İlgiliilere durumu anlat-

tım. Bir basın toplantısıyla, Kaymakam meselesinin içyüzünü halk efkârına duyurdum. Partizanlığa son vereceğini söyleyen Başbakan İnönü'nün, bu açık partizanlık örneği karşısında, ses çıkarması dolayısıyla duyduğum şaşkınlığı belirttim. Bu yüzden bana da komünist dediler. Bu adamlar, haklı bir dava için çırpınanlara, sıkı savunancılara hemen komünist damgasını yapıyorlar. D.P. iktidarda iken bir adamı sindirmek maksadıyla, onun Halk Partili olduğunu söylediler. Halk Partisi zamanında da, kızdıklarına demokrat derlerdi.

Şimdi moda komünistlik. Mehmet Cana karşı yapılan haksızlığa, ağaların oyunlarına ve partizan idareye karşı koyanların hepsine şimdi komünist diyorlar. Hukuk devletini savunanlar komünist! Haksızlığa isyan edenler komünist! Mehmet Can komünist! İçişleri Bakanından, Mehmet Can meselesinin hesabını soran milletvekili Suphi Baykan komünist! Gerçekleri aktiren basın komünist. Ben, ağa Vayisoğlu komünist! Mehmet'in iyiliğini isteyen herkes komünist! Bu adamlar, böyle giderlerse, halkın hakkını arıyanlara, adaleti isteyenlere komünist derlerse, halk komünizmin iyi bir şey olduğuna inanacak. Bu adamlar, bilerek bilmiyerek, komünizmin propagandasını yapıyorlar. Allah korusun, komünizm bir gün gelirse, bu beyinsiz menfaştillerin yüzünden gelecek...

Ağaların elindeki topraklar

Kadirlide 600 bin dönüm ekime elverişli toprak var. Aylarca uğraştım tesbit ettim, bunların en azından 400 bin

dönümünün Hazineye ait olması lazım. Halbuki Hazinesin ilgili bulunduğu arazi miktarı bugün 15 bin dönümü aşmaz. İhtilâflı bulunan bu araziye de Hazinesin kurtarması mümkün değil. Hazine yalancı şahit tutamaz, bilirkişileri sindiremez veya davasına şlet edemez.

Ağaların, Hazine topraklarını gasbetmek için yapmayıcağı hiç bir şey yok. Geçmişte aleyhteki dosyaları yoketmek için Kadirlide iki defa Hükûmet konağının bile yakıldığı söylenir! Bazı göçmenlere ait iskân defterleri kayıp! Size Yeşilyurt rezaletini anlatayım. Birinci Dünya Harbinde Alman Genel Kurmayının yaptığı haritalara göre 94 bin dekar gözükten Akçasaz bataklığı kurutuldu. Burada ökalip-tüs yetiştirmek için Yeşilyurt Şirketi te-sekkül etti. 4 bin dönümde ağaç yetiştirdi. Fakat geri kalan arazi ağalar tarafından zaptedildi. 8 bin dönüm üzerindeki arazi ihtilâfına mahkeme el koydu. Yeşilyurt Kadastro Mahkemesi kuruldu. Mahkeme dürüst hâkimlerin elinde, anlaşmazlıkları süratle halledileceğe benzeyordu. Ağaların 8 bin dönüm araziye kaybetme ihtimali ortaya çıkmıştı.

Ağalar durumu görünce koskoca mahkemeyi lâğvettiler. Niçin? Maksat, davaların sürüncemede kalması. İş ne kadar uzarsa, o kadar kârlı, sulu çeltik ziraatinde bir dönüm senesine ve verimine göre 3 ilâ 500 lira getiriyor. Dava bir sene uzasa bile, ağalar ellerindeki topraktan yüzbinlerce lira kazanıyor. Bu kazanç kapısı kolay kolay burakılır mı? Sevdığım ve bu yüzden ismini vermeyeceğim bir ağa ailesinin elinde 4 bin 800 dönüm Hazine arazisi var. Arazinin Kadastrosu yapıldı. Kadastro mahkemesi gelmediği için, işler olduğu gibi duruyor. Öteki mahkemeler bu işe bakmıyor. Mahkeme ancak 50 yıl sonra işe el atacak! Zâten maksat ta işleri uzatmak.

Koryeli askerın hikâyesi

Imare adamları da ağalardan çekiniyor. Size Kaymakam Rahmi Atakan'ın hikâyesini anlatayım, göreceksiniz. Göçmenler gelmiş, Kadiriye iskân edilecek. Hükûmet sıkışıyor, göçmenlere toprak vermek lazım. Toprak nereden bulunacak? Ağaların tasarrufundaki Hazine arazisine el sürmek Kaymakamın haddine mi? Fakat göçmenler için de bir şey yapmak gerek. Ağa elindeki Hazine arazisine dokunamıyan zavallı Kaymakam, 16 kuruş pullu istida vermekten âciz fakir fukaranın bir kaç dönümlük arazisini göçmenlere dağıtmaktan başka çıkar yol bulamıyor. Fakirlerin arazisini göçmenlere dağıtıyor. Benim elimdeki 69 dönüm Hazine arazisine de el sürmeye cesaret edemiyor. Halbuki ben bu toprağı gönüllü olarak vermeye hazırım. Ben, söylemesi ayıptır ama, kazandığımın yarısını fakirlere veren ağalardanım. Vicdanım başka türüsüne elvermiyor. Neysen uzatmıyayım. Toprakları alınan fakirler bana geldiler. Aralarında Kore savaşından dönen asker Mehmet Yeşildal da var. Zavallı asker 8 dönümlük arazi işliyor. Toprağı alıp, göçmenlere vermişler. Zavallılar, bana, (Biz de fakiriz, bizim toprağımızı bırakınlar) diye sızlandı. Yüreğim parçalandı, derhal Kaymakama gittim. Kaymakama (Fakirlerin toprağına dokunma. İçlerinden biri daha Kore'den yeni döndü. 8 dönüm toprağı var. Bunları bırak. Benim 69 dönümüm var. Bunu al. Diğer varlıklı kimselerden de al. Fakir fukaradan elini çek) dedim.

Şerefimle temin ederim, Kaymakamın cevabı şu oldu: (Safa Bey, size iltimas geçiyoruz, yine de sizi memnun edemiyoruz. Gelip şikâyet ediyorsunuz. Olan olmuştur. Yapılandıktan vazgeçemem. Hükûmet mesele üzerinde tiftizlikle duruyor.) Şaşırdınız, inanmıyorsunuz değil mi?

Mehmet Can'ın Kadiriye'deki eserlerinden biri olan park

ürklüğümün şerefine yemin ederim, ga-
te' arkadaşlarım, Kaymakam aynen
şöyle söyledi. Yapacak bir şey yoktu. Bu-
un üzerine fakir fukarayı topladım, yol
anlarını çekip Ankara'ya geldim. O za-
man milletvekili olan Mustafa Akçalı ve
dana D.P. İl Başkanı Galip Afsaroğlu-
nu tavassutuyla Millî Savunma Bakanı
emî Erginin huzuruna çıktık. Koreli
askeri, Bakanın pencereden görebilmesini
gözlük şeklinde, dışarda bıraktırdım,
skana durumu olduğu gibi anlattım.
Mustafa Akçalı ve Galip Afsaroğlu tasvip
ettiler. Koreli askeri de, Millî Savunma
bakanına pencereden gösterdik. Haksız
kânunun durdurulmasını sağladık. Bu saye-

de Kadırlılı fakirler, kurtuldu, fakat fakir
göçmenler açığa kaldı. Zavallı göçmenler
suraya buraya dağıldı. Bu yüzden 251 hâ-
ne göçmenin iskânı kötü durumdadır.
Çoğu, kendilerine tahsis edilen toprakları
alamadılar. Ama ağaların elindeki Hazine
topraklarını sökülüp alabilmeyi kimse be-
ceremiyor. Her şey fakirlerin aleyhine iş-
liyor. Benim Hazine toprağımı da, vermek
istediğim halde duruyor. Malûm ya biz,
iltimaslıyız.

Topaloğlu ailesi

Size biraz da İçişleri Bakanı Topaloğ-
lu ve ailesinden bahsedeyim. Topal-
oğlunun ne kendisinin, ne kardeş-

lerinin, ne de akrabalarının çeltik işleri
ile ilgili bulunmadığına dair meclisteki
sözlerini gazetelerden okuyunca hayrete
düştüğüm. Bunu Mecliste bilen olmasa dahi
— ki Adana Milletvekili Ahmet Savrun,
Ahmet Karamüftüoğlu, Kemal Sarıbra-
himoğlu ve Senatör Galip Afsaroğlu du-
rumdan haberdardır — Kadırlı, Kozan,
Fekke, Saimbeyli, Mağara, Elbistan, Gök-
sun, Andırın, Sarız, Pınarbaşı kaza halkı
tümamen bilir. Zira bu civar kazaların bir
kısmı halkı da çeltik amelesi olarak, Topal-
oğlu ailesi ve akrabalarının çeltikler-
inde fiilen çalışmaktadır.

Gazetenizde 1961 yılında çeltik ekim

ruhsatı alan Topaloğlu ailesinin listesini
kısmen yayınlamışsınız. Liste, Topaloğlu-
nun kardeşlerinin ve yakınlarının çeltik
ziraatı yaptığını açıkça gösteriyor. 20 Mart
1962 Kadırlı Çeltik Komisyonuna mür-
acaat listesinde de İçişleri Bakanının kar-
deşlerinin ve akrabalarının isimleri var.
Ahmet Topaloğlunun kardeşleri olan Meh-
met Topaloğlu, Bekir Topaloğlu, Abdullah
Topaloğlu ve Galip Topaloğlu Çaygeçit
köyünde, 1415 dönüm çeltik ekmeğe için
bu yıl da müracaat etmişler. Liste, Topal-
oğlunun akrabalarının isimleriyle dolu.
Bir Bakan, hem de Meclis kürsüsünde
gerçekten bu kadar uzak şekilde nasıl ko-
nuşabilir? Gazetenizde haklı olarak savu-
yorsunuz: İnönü, (bana doğru cevap ver-
meyen insana güvenemem. Onunla birlik-
te çalışmam) diyerek Kasım Güleki, C.
H.P. Genel Sekreterliğinden uzaklaştırdı.
Peki ya İçişleri Bakanı Topaloğlu?

İnönü, hem de Meclis kürsüsünden
gerçekleri ters göstermeye kalkışan ka-
bine arkadaşıyla nasıl hâlâ birlikte çalış-
abiliyor? Biz basit vatandaşlar, bu işe
doğrusu akıl erdiremiyoruz. Bakan Topal-
oğlundan sormak isteriz: Seçim masraf-
ları, acaba nereden karşılanmış? Mas-
rafların, akrabalarının çeltik gelirlerinden
karşılandığını inkâr edebilecek mi? Ahmet
Topaloğlu İçişleri Bakanı olduktan bir
müddet sonra, kardeşinin kayın pederi
Tevfik Coşkun ve ağabeyi Mehmet Topal-
oğlu Ankara'ya gelerek, akşam yemeğinde,
Mehmet Can'ı nasıl sürececeklerini beraber-
ce konuşmuşlar mıdır? Tevfik Coşkun,
bu konuşmaları sıcağı sıcağına Kadırlı-
de ifşa etmemiş midir? Etmemişse, bir Ka-
dırlılılar, bugün cereyan eden hâdiseleri
4,5 ay önce nasıl öğrendik ve olacakları
evveliden ihbar ettik? Topaloğlu cevap ver-
sin. Topaloğlunun Meclis kürsüsünden
Mehmet Can hakkında söyledikleri de ger-
çeğe aykırıdır. Bakanın teklif için bir yazı
hazırladım, buyurun okuyun:

1 — Bakanın tertipli ve tek taraf
yaptığı teftiş raporuna binaen, iddia
ettiği istisnâk yolsuzluğu kat'iyen varîd
değildir. Şayet böyle 35 sene ceza müc-
cip bir suç var ise Kaymakam Mehmet
Can'ı kısa zamanda yalı olması için şark
hizmetine mi göndermek, yoksa vekâlet
emrine mi almak lâzım... Efbette tapusuz
veya muallâk kifayetsiz ve gayri kabili
ferâğ tapularla istisnâk bedelleri verile-
mez. Mehmet Can daima Millî Birlik Ko-
mitesinin yazılı emirlerine ve onun çıkar-
dığı kanunların hükümlerine uymuştur.
Yalnız Bakanın zihniyetine uymamıştır.

2 — Bakan kardeşleri ve akrabaları-
nın çeltik işleri ile alakasının olmadığını
ifade ediyorlar. Halbuki Bakanın kardeş-
leri ve akrabaları Kozan ile Kadırlı çeltik
ağalarının en başta gelenlerindedir. Ka-
dırlı ve Kozan Çeltik Komisyonundan sar-
dır olan ruhsatlar ve Çukurovanın en bü-
yük çeltik fabrikası Ceyhana ve Tevfik
Coşkuna aittir.

3 — Çeltik mülkâtı bulunan ilçe-
lerde kaymakamlar tabii olarak çeltik
Komisyonu başkanlarıdır. Ziraat muallimi,
hükümet tabii Çeltik Komisyonunun tabii
üyeleridir. Ziraat Odası Başkanı ve çel-
tikçi bir üye de bu komisyona dahildir.
Kanun gereğince başkan ve üyelerin her
keşif için kanunda tayin edilen yevmiye-
lerini ve senede bir defaya mahsus ol-
mak üzere bir kat elbise ve bir çift lâstik
çizme alması kanun ve gelenek icabıdır.
Nitekim Dahiliye V kilinin ağabeyi Meh-
met Topaloğlu 1954 yılından 1960 yılı 27
Mayıs İnkılabına kadar Ziraat Odası baş-
kanı sıfatıyla aynı Çeltik Komisyonundan
yevmiyesini, elbisesini ve lâstik çizmelerini
noksansız olarak almıştır.

4 — Mülkiye Müfettişi Ali Akarsu
Yüksek Seçim Kurulunun resmi gazete-
de hân ettiği Milletvekili listesinde Uşak
A.P. listesi milletvekili adayı olarak gö-
rülmemektedir.

5 — Bazı köylerden köy şahsiyeti
maneviyesi namına satılan çeltik suları
gelirlerinden bir kısmı, Cemiyetler Ka-
nunu gereğince, hayır derneklerine veril-
miştir. Kanunsuzluk asfâ varîd değildir.

6 — Bakan Mehmet Can'ın yaptırdığı
parkın bir kum yığını olduğunu ifade et-
miş ise mezkûr parkın dumanı üstünde
resimleri mecmua ve gazetelerde çıkmış-
tır. İnanmayan Kadırlı'ya gelir görebilir.

7 — Bakanın Mehmet Can ve müda-
faa edenleri, solculuk ve komünistlikle
itham etmesi, her devrin namuslu adam-
larına atılan bir çamur nümunesinden

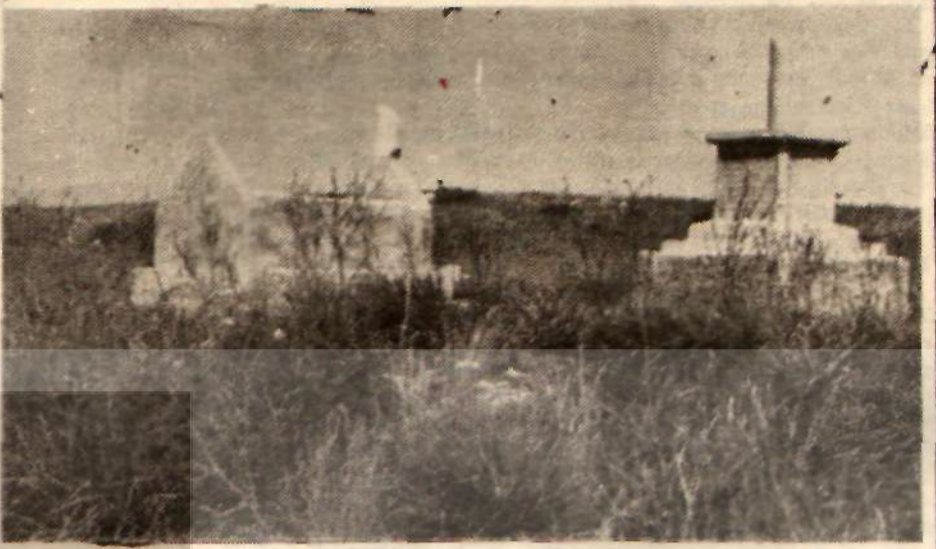
Ağaların ağası TEVFIK COŞKUN

Dileseydi bugün Meclisteydi. Fakat
Kadırlı A.P. İlçe Başkanı, Topal-
oğlunun avukatı kardeşinin kayın-
pederi, su kralı, Tevfik Coşkun yerini, bu-
günkü İçişleri Bakanına bırakmayı tercih
etti. Sudan kazancının bir kısmını, Topal-
oğlunun seçimi kazanması için harca-
dı. Milletvekili olmaktansa, milletvekilik-
rine sahip olmak, belki de daha akıllıca
bir davranıştır.

Coşkun, Tatarlı aşireti ağalarından-
dır. Babasından ona, Yayvaylıda Akçasaz
sazlığında 200 dönümlük bir toprakla, bir
çift öküz ve bir kısırak miras kalmıştır.
Babası sağlığında akıllılık etmiş, oğlunu
okuşturmuş. Coşkun, 3 sınıflı ilkokulu
bitirdikten sonra, o zamanki mustantik
okuluna girmiştir. Okuldan sonra, hocalık
ve müstantiklik yapmıştır. Bir gün âmir-
lerinden birile arası açılıp ta Tarsusa
ollanmış, fakat gitmemiştir. Kadırlıde
6 — 10 yıl sokak arzuhaliciliği ve dâva
takipçiliği yapmıştır. İşte bu sıralarda,
Tevfik Coşkunun Kadırlıde avanesi ve
dağa çıkmış sadık adamları vardır. Meş-
hur şâkilerden Kıcıkkırık, Yozcu bunlar
arasındadır. Avananın kasabada adam
dövdiği, yol kestigi, eşkiyaların da dağda
adam vurduğu herkespe bilinir. Bugün,
Kadırlıde, «Muallimin Bağ» denen te-
pecikte bir şehitlik vardır ki, işte burada
yatan iki jandarma, bu eşkiyalar tarafın-
dan vurulup öldürülmüştür.

Coşkunun 200 dönümlük tarlasının
bulunduğu Yayvaylı köyü ve civarı ba-
tıklıktı, sazlık. «Akçasaz bataklığı» diye
anıılır. Sivrisineği ve sıtması ile nam sal-
mıştır. Akçasaz bataklığı köylülerinden
bir kısmı harplerde, geri dönebilen de
bu eşkiyanın kursunlarıyla ölmüş, bir çok-
ları, açlıktan, sıtmadan, çeşitli hastalık-
lardan kırılmış, geriye bir sürü hasta dul
kadın ve sıtmalı yetim kalmış, bazıları
ölmüş, bazıları da evlerini barklarını,
tarlalarını bırakıp suraya buraya dağıl-
mışlar, canlarını zor kurtarmışlardır. Bu
dağılmanın, zor kuvvetiyle olduğu ve Tevfik
Ağanın babadan kalma 200 dönümlük
bataklık tarlasının bu sayede 8000 dönüme
çıktığını Kadırlıde herkes bilir. Bu 200
dönümlük toprağın, tapuda «sazlık» diye
yazılı bir hududu vardı. Sazlık hep geri
geri gitti, Coşkun yürüdü ve sazlık, 8000
dönüme durunca, Coşkun da ancak o za-
man durdu.

Sıtmadan, açlıktan, eşkiya kursununa-
dan, harplerden sağ kalabilen Yayvaylı
köylüleri, Akçasazın hastalıklı dulları ve
yetimleri böylelikle bir daha topraklarına
dönemediler. Avane korkusu, eşkiya kor-
kusu yüreklerde yer etmişti, sonraları
buna, bir de kudretli Coşkun ağa ve jan-
darma korkusu eklendi. Yüreklerde, avane
eşkiya korkusunun yerini jandarma kor-
kusu aldı. Ne haklarını arayacak kud-
retleri, hattâ ne de bir istidaya yanıştra-
cak pul paraları vardı. Hamal oldular, ir-
gat oldular, hademe oldular, ölmediler,
yaşadılar tek tek. Hâlâ da yaşarlar Ka-
dırlıde. Yine de korku içinde, yine de
şahset içinde. Coşkun Ağanın ise toprak
hırsı hâlâ tükenmemiştir. Kaymakam
Mehmet Can'ın dediğine göre, Coşkun ne-

Ağa eşkiyaları tarafından vurulan jandarmaların yattığı şehitlik

rede bir mer'a görse, sürdürüp sahip ol-
mak istermiş. En son Katıralanında 150 —
200 dönüm arazi açtı, sürdürüyor. Köylüye
«sürün, mahsulden bana verin» di-
yor. Fakat Coşkunun bu isteği gerçekleş-
medi. Kudretli Ağaya rağmen Mehmet
Can, bu araziye mer'a olarak köylüye mal
etti.

Su Kralı Coşkun

Kadırlıde çeltik ziraatı ve dolay-
sile Savrun suyundan su arkları
çıkartılması işi, ilk olarak Maraş-
lı çeltikçiler tarafından yapılmıştır. On-
lar da karşılarında yine kudretli Coşkun
ağayı Coşkun ağaya bağlı avane ve eşki-
yaları buldular. Maraşlılar çeltiği onunla
ortak ekmeğe, kendi elleriyle çıkardıkları
su arklarından ona da büyük bir hisse
ayırmağa zorlandılar. Ve Maraşlılar son-
ra herşeyleri olduğu gibi Coşkuna bira-
kıp, geldikleri yere kaçıp gittiler: Avane
korkusu, eşkiya korkusu, kurşun korku-
su, Coşkun korkusu!

Bu arkların Savrundan taşıdığı su
toplamı 5000 dönüm çeltik ekimini karşı-
lar ki, bu, 8000 dönümlük Savrun sulama
kapasitesinin dörtte üçü demektir ve bu-
gün yıllık 300 — 350 bin liralık bir gelire
tekbül eder.

Yıl 1932. Kadırlı ve çevresi eşkiyadan
geçilmezdi. Kasaba sokaklarında ağa ava-
nesinden, dağlarda evada, ağa eşkiya-
sından geçilmezdi. Bu tarihlerde Kadırlı-
ye «Nazım kumandan» idaresinde Anka-
radan bir «Tedip Müfrezesi» yollandı,
Ağalar ve aileleri bir gece içinde Diyar-
bakıra sürgün edildiler. Ağasız kalan avane,
yataksız ve desteksiz kalan eşkiyalar
da ya vuruldu, ya da Adana — Kozan
yolunda kurşuna dizildi. Memleket ve
halk, bir müddet rahat nefes aldı. Kadırlı
de o günler hâlâ hasretle anılır.

Ağalar, sonra bir gün yine geri gel-
diler. Coşkun ağa da bu arada idi. Vilâ-
yet Umumi Meclisi üyesi oldu, Halk Par-
tisi İlçe Başkanlığına getirildi. Yayvaylı
topraklarına hususî Kadastro getirtti.
1945 — 46'da «tevsi hudut», tahkimi
hudut yaptırdı, tapusunu sağlamaştırdı.
1950 seçimlerinden bir ay evvel, CHP'den
ayrıldı, İlçe'de Demokrat Partiyi kurdu ve
Milletvekili oldu. 1951'de D.P. ikidarı
devlet fabrikalarından bir kısmını taraf-
larına dağıtmak yolunu tutunca, Coşkun
fırsatı kaçırmadı ve Ceyhan'da Sü-
merbank'a ait bir çeltik fabrikasını ucuz-
ca kapattı. Coşkun bu fabrikayı 300 bin
liraya satın almıştır. O zamanki rayiç be-
delinin, en azından bir milyon liranın üst-
ünde olduğu malûmdur. Nitekim, iki yıl
önce fabrika, bir ara satılmak istenmiş,
İzmir'den Avnî Nartolar 2.5 milyon lira
vermiş, fakat Coşkun razı olmamıştır.
Fabrikanın hâlihazır değeri 2.5 — 4 mil-

yondan aşağı değildir.

Savrun suyunun kralı Coşkun Ağa, Be-
lediyenin sularına bile el koyacak kadar
kudretli ve cür'ettidir. Hikâye 80 yıl ön-
celere gitmektedir. 80 yıl önce Belediye
teşebbüsüyle Hasandede mevkiinden ka-
sabaya su getirilmiştir. Ark, zaman za-
man halka onarılarak, 1950 yılına kadar
yaşatılıyor. 1950 de, 1934 sürgünü Coş-
kun D.P. milletvekilidir. Belediye arkının
sularına göz dikmiştir. Arkı körletip, su-
lara el koymak kararındadır. Nitekim
Belediyenin bütçesi yetersizdir gerekçe-
siyle, ark artık onarılmaz. Halka da emir
verilir, kendi arazisinden geçen suyu
kapsatsın diye. Belediye kapatmayana ce-
za çeker. Belediye arkı böylece öldürülür.
Arkı yaşatmak isteyen Belediye Başkanı
İbrahim Tokgöz devrilir. Fakat ınsal bir
Belediye Başkanı, zamanında, körletme
işini tamamlanır. Ark körlenince, başka
arklara sahip olan Coşkun Ağa, suyu daha
pahalı satmak imkânına kavuşur.

Ağaların kudretini hesaba katmayan
Kaymakam Mehmet Can, bu arkı canlan-
dırır. Tarihi Belediye arkına 1500 dö-
nümlük su hakkı tanır. Arkı, masraf müs-
teceire ait olmak üzere 5 yıl için, yıllık 30
bin liradan kiralar. Müstecir 300 bin
lira masrafla arkı canlandırır. Ark, 5
yıl sonra Belediyeye dönünce yılda 150
bin lira gelir getirecektir. Bu para, Tevfik
Coşkunun su kazancının azaltılması
demektir.

Mehmet Can bununla da kalmamış,
Belediyeye üç yeni ark kazandırmıştır.
Kaymakam, bu yıl da Kadırlıde kalsaydı,
yeni iki ark daha açarak özel şahısların
elinde su bırakmıyacaktı. Bu, Coşkun
ağanın çok kârlı su ticaretinin ve su kralı-
lığının sona ermesi demektir.

İçişleri Bakanının avukatı kardeşinin
kayınpederi Coşkunun böyle bir Kayma-
kamı Kadırlıden uzaklaştırmak için her
çareye başvuracağı ortadadır. Nitekim
başvurmuş ve kaymakamı sürdürmüştür.

Şimdi, Coşkunun su ticareti eskisin-
den de hızlı bir şekilde yeniden başlan-
maktadır. Coşkun ailesine ait, Mehmet
Canın iptal ettiği arklar ihya edilmiştir.
Mehmet Can devri bitmiş, Coşkun Ağa
devri gelmiştir.

Akçasaz köylülerinin ekmeği, Yayvaylı
yetimlerinin âhi, Maraşlı çeltikçilerin
alınları ve suyuna ve toprağına sahip
olamıyan halkın ıstırapı üzerine kurulan
bu servet saltanat bütün ağırlığıyla yeni-
den Kadırlının üstüne çökmüştür.

Yeni demokrasi tecrübemizin Kadırlı-
ye getirdiği hediye budur.

Hükümet, Kadırlı olaylarını ve ağa-
lar saltanatını görse de, görmemek zorun-
dadır. Ağalar saltanatından da önemli
olan, koalisyonun yaşatılmasıdır. Yaşa-
sın koalisyon. Bin yaşasın!..

— azabaki asil bîzim dâvamız Mehmet Can'ın vaktinden evvel yapılan işbu tayinin hüsnüniyete mi, yoksa suiniyete mi dayandığıdır. Bunun açıklanması lâzımdır. Bakanın bu husustaki açıklamast aslı tatminkâr değildir. Zira Bakanlık talimatnamesinde normal Kaymakam tayinlerinin, ahvali fevkalâde olmadıkça, Mayıs ve Eylül aylarında yapılacağı yazılı iken, bu müstesna ve müstacel tayini icap ettiren ahvali fevkalâde, 20 Mart çeltik ekimi menfaati şahsiye endişesinden başka ne olabılır? Bu tayinin 20 Martta isabeti acaba kör bir tesadüf eseri midir?... Bundan beş ay evvel Devlet ve Hükümet Başkanlarına, Dahiliye Bakanının kardeşi Mehmet Topaloğlu ve akrabası Tefik Coşkun'un vukuundan evvel ifşaatlarının günâ gününe tahakkuku acaba ne mâna ifade eder?... Ve bugün Belediye tahsis edilen suların bir kısmı ve Sıvrın suyu altında bulunan sekiz köy halkının ve hayvanlarının su hakları bugün Bakanın akrabaları tarafından tekrar ele geçirilmiş midir?... O halde Bakanlık tasarruf selâhiyetlerini kanun adına ve Türk milletinin yüksek menfaati uğruna mı kullanmıştır? Hükümet ve Devlet Reisi bu durumu nasıl karşılayacaklardır?

Bu sorularına, İçişleri Bakanı Topaloğlundan cevap bekliyorum.

Size kısaca, Kadırlıdaki Topaloğlularını da tanıyım: Ahmet Topaloğlu, as-

paloğlunun 11 oğlunun (iki kadından) yitirilmesi ikincisidir. 11 kardeşin babalarından kalma, 50-60 dönüm civarında portakal bahçesi ile Sıtr çiftliği namıyla maruf Kadırlının Çaygeçit köyünde 250-300 dönüm arazisi mevcuttur. Bu ailenin 1950 yılına kadar gerek iktisadi, gerek siyasi nüfuzu mevcut değildi. Bakanın ağabeyi Mehmet Topaloğlu 1954 seçimlerine kadar, ayak çeltikçiliği yapan kendi halinde bir kimseydi. Ancak bu sıralarda avukat kardeşi Müçteba Topaloğlu, Kadırlıdaki en büyük ağa Tefik Coşkun'un kızı ile evlendi. Bekir Topaloğlu, eski nüfuzlu Binbaşı namıyla maruf Gencoğullarından kız aldı. Nihayet Bakan Ahmet Topaloğlu, Kozanın tanınmış zengin ve nüfuzlu Hacı Hüseyin ailesinin bugünkü büyüğü eski milletvekillerinden Sadi Çelik'in kızı ile evlendi. Böylece, Ahmet Topaloğlu'nun, 1954 te milletvekili olmasıyla, mütevazii ailenin kaderi değişmiş oldu. Topaloğulları Kadırlının en nüfuzlu ailesi haline geldiler.

Müçteba Topaloğlu, kasabada en çetrefil işleri çıkaran avukat olarak şöhret yapmıştır. Taraflardan birisi daha yüksek ücret verirse, ilk müvekkilini bırakıp, hasım şahsın vekâletini almakla tanınır. Meselâ Öksüz köyünden İsa Sarıakçalı ile Aydınlı aşireti arasındaki anlaşmazlıkta, önce 3 bin lira ücretle Aydınlıların vekâletinin yüklenmiş, sonra 7 bin lira ücret almak ve Sarıakçalı ile taraf tarassu Vatan Cephesine kaydetmek şartıyla, onların avukatı olmuştur.

Topaloğluların istikrarı, Karacının İçişleri Bakanlığınca sonra da Mucosca Topaloğlu, önce göçmenlere karşı Şimmet köyünün avukatlığını almış, sonra daha yüksek ücretle göçmenlerin avukatlığına geçmiştir. Avukatlık şerefiyle bağdaşmayan bu durum, yeniden Adana Barosuna şikâyet edilmiştir. Keza Hardalık köyünden Süleyman Sayman aleyhine dava almış, sonra Sayman'ın daha yüksek ücretle avukatı olmuştur. Durum, Adana Barosuna şikâyet edilmek üzere. Bu zihniyetle yapılan avukatlığın çok kârlı bir iş olduğu kolayca tahmin edilebilir. Müçteba Topaloğlu, bir ara çeltikçiliğe de heveslenmiş, o zamanki Kaymakamın aşırı müsamahası ile, Hardalık köy mer'asına 1956 yılında ierassız olarak — evvel ierassız olarak — 400 dönüm çeltik ekmiştir.

İçişleri Bakanının ağabeyi olan Mehmet Topaloğluna gelince, o başlı başına bir âlemdir. Ağaların ağası diye çağrılmaktan çok hoşlanır. İlk okul tahsili bulunmamasına rağmen, diplomalara akıl vermeyi sever. Resmî dairelere sık sık uğrayıp, memurların iki büküm selâm vermesini görmek en büyük zevkidir. Bir sözünün iki olmasına aslı tahammülü yoktur. Kendini Kadırlıde, İçişleri Bakanlığının temsilcisi sayar. Size bir örnek vereyim. Topaloğlu, İçişleri Bakanı olduktan bir ay sonra, Osmanlıye Ağır Ceza Mahkemesi sayı esas No: 960/24, karar No: 961/15, CM. No: 957/985-23 121901 tarihli kararı ile katil suçundan mahkûm olan ve cezasını bitirdikten sonra da üç yıl âmme hizmetlerinden mahrum kılınmış oğlu Mustafayı Konya askerlik şubesine yedeksubay öğretmen olarak sevkettirmiştir. Kadırlı'nın altı yıllık Şube Reisinin ve yaş tashihi davasında iddia makamında bulunan Sıvrın, Mustafanın durumunu, normal olarak bilmeleri lâzımdır. Buna rağmen, her şeyden habersizmişler gibi, suçlu Mustafayı Yedek Subay olarak askere sevk etmişlerdir!

Hukuk devletinin nasıl işlediğini görürsünüz. Bilhassa Mehmet Can Kadırlı'dan ayrıldıktan sonra, ağalar hukuku daha işlemeğe başlamıştır.

Mehmet Can'dan sonra Kadırlı

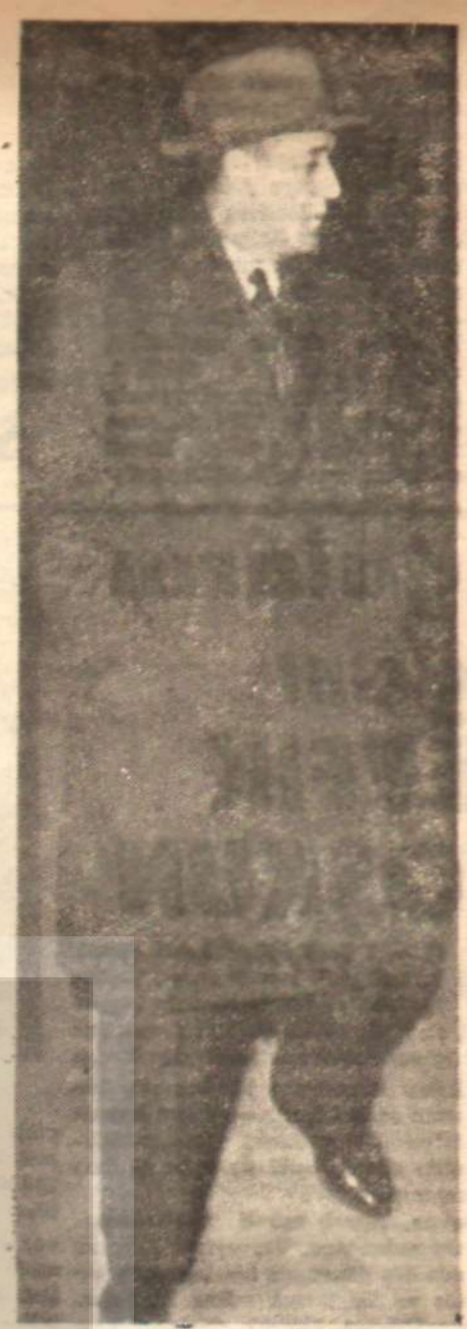
Mehmet Can'ın ayrılmasından sonra, Kadırlıde değişiklikler başladı. İlk iş olarak, Çeltik Komisyonuna, ağaların ağası Tefik Coşkun'un yakınlarından biri seçildi. 27 Mayıs'tan beri Komisyon seçimi üye alınmıyordu.

Asıl büyük değişiklik suların paylaşılmasında oldu. Su taksiminden ben de kârlı çıkanlar arasındayım. Bu bakımdan rahatça konuşabilirim. Mehmet Can zamanında, sahibi bulunduğum Hacı İdem arkının su hakkı bin dönümden 750 ye indirilmişti. Şimdi tekrar bine çıkıyor. Susuz Hacı İdem arkının muhayyel suyuna, yüksek fiyata satarak, oturduğum yerden, eskisinden daha çok para kazanacağım, fakat vicdanım gerçekleri olduğu gibi ortaya koymayı emrediyor.

Uzmanların raporuna göre, Sıvrın, kesik sulama ile 10 bin, daimi sulama ile 7500 dönüm arazi sulayabilir. 10 bin dönümün üstünde ekilen kısımlar, Ağustos ayında şiddetli yağmur yağmazsa kurur. Çok para getiren çeltik, su demektir. Bu sebeple, su ticareti çok kârlıdır. Ağaların, suyu ellerinde tutmak için yapmaları yoktur. Mehmet Can, âmmenin suyunu, ağaların kazanç vasıtası olmaktan kurtarmak istemiştir. Çıkarttığı ve ihya ettiği 4 arka, 4 bin 500 dönümden fazla su hakkını ağalardan almış, Belediyeye maletmiştir. Böylece ağaların su ticaretini ve rahat kazanç kaynağını baltalamıştır. Mehmet Can'ın ağaların affedemediği en büyük günahı budur. Su ticareti şimdi yeniden başlamıştır. Aşağıdaki tablolar durumu açıkça gösterecektir.

20 Mart 1961 çeltik ekimi mevsimi Mehmet Can'ın tanzim ettiği su taksimi şöyledir:

ARKLARIN ADI	SULAMA HAKKI
Çiftçi arki	750 dekar
Halıdağlar arki	250 "
Belediyenin büyük arki	1500 "
Belediye Cemalpaşa arki	1000 "
Belediye 2. Cemalpaşa arki	1000 "
Belediye köprü arki	1000 "
Hacı İdem arki	750 "
Kütük arki	300 "
Coskunlar Değirmen arki	1100 "
Kırışçi arki	750 "
Toplam	8400 "
Köylülerin ihtiyacı	1600 "
Genel toplam	10.000 dekar

Ahmet Topaloğlu

Görüldüğü gibi Mehmet Can, 4 bin 500 dönüm su hakkını Belediyeye mal etmiş, Sıvrın suyu altındaki köyler halkının ve hayvanlarının zarurî şu ihtiyacına 1600 dönümlük su ayırmıştır. Bunu yapabilmek için, bazı su tacirlerinin arklarını iptal etmiştir. Şimdi su tacirleri yeniden ortaya çıkmış, Sıvrın suyunu ele geçirmeye başlamışlardır.

İşte 20 Mart 1962 tarihli çeltik ekim müraعات ve yapılan müssaade listesi:

ARKIN ADI	SULAMA HAKKI
Sülemiş arki	1100 dekar
Bahçe arki	1000 "
Çiftçi arki	1000 "
Zihni Çamurdan arki	300 "
Halıdağlar arki	300 "
Hacı İdem arki	1000 "
Kütük arki	400 "
Muallim Rasim arki	1000 "
T. Coşkun Değirmen arki	1500 "
Kırışçi arki	1000 "
Kümbet arki	300 "
Belediyenin Büyük arki	1500 "
Toplum	10400 dönüm

Bu taksim henüz kesinleşmemişse de çeltik ekimi başlamıştır. Buna göre, su taksiminin aşağı yukarı bu şekilde yapılacağı da muhakkak gibidir.

Yeni taksimatta köylünün ihtiyacı düşünülmemiştir. Kadırlı köylüleri Devlet Başkanına, Başbakanına ve ilgili bakanlara telgrafla durumu bildirmişler, çare bulunmasını istemişlerdir. Ağalar köylüleri «susuz» bırakmıştır.

Adana Valisinin emrine göre, 10 bin dekardan fazla çeltik ekimine müsaade verilemez. Bu durumda, Belediyenin üç arkının akıbetinin ne olacağı anlaşılıyor değil mi? Şimdiden bir ark iptal edilmiştir. Sıvrın suyu altındaki köy halkının ve hayvanlarının su ihtiyacı nasıl karşılanacaktır?

Ağaların fütursuzluğunu ve kudretini görürsünüz. Devlet suyunu gayri

İçişleri Bakanına Diyarbakır'daki Derebeyi

Diyarbakır. Şarkın Paris'i diyorlar oraya. Ordu, hava üssü, askerî, sivil hastahaneler, Sümerbank Şayak Fabrikası ve diğer tesisler, bambaşka bir renk, hareket vermiş şehre.

Öyle ki bu yüzbünlük şehir sığınmış surların o dar sığına geçmesin. Taşmış ovaya. Geniş asfalt yolları, Bahçeli evleri, apartmanları, yeşeryaş parkı, yüzme havuzları ile yepyeni modern bir site doğmuş.

Gönül ister ki bu güzellikler içinde yaşayanlar yarınlarından, canlarından, devletin bükülmez dediğiniz bileğinden emin yaşasınlar. Fakat acı gerçek burada da kendini hissettiriyor. Burada da Ağalar saltanatı hem de bütün şiddeti ile hüküm sürmekte. Daha henüz Mehmet Can adı hafızalarda taptaze yaşarken yeni bir rezaleti daha Yön okurunun oyuna sunmakta fayda görüyorum.

19 Mart Pazartesi. Güneşli bir ilkbahar sabahı. NATO'da görevli İrfan Keçeci şehrin en kalabalık mahalli olan Dörtüolda bir pastahane'den alış veriş etmek üzere arabasını park ederken galiz bir küfürle irkiliyor. Tabii ilk aklına gelen «Acaba bir yere mi çarptım?» endişesi oluyor. İnip bakıyor, tretuardan 30 santim açığa durmuş. Soruyor:

— «Niçin küfür ettiniz. Eğer niyetiniz şaka ise, birine benzettinizse yanlışyorsunuz.»

Aldığı cevap iki yanığında şakıyan tokatlardır. Arabada bulunan, NATO Diyarbakır tesislerinde görevli, Breh ve Wein isimlerini taşıyan iki Amerikalı asker netisine sürülen bu lekeli, kanunların hedisine verdiği haklara dayanarak tensizlemek üzere Vali muavinine baş vuruyor. İşte geyrin her şeyinden mesul olan idare amirinin verdiği cevap.

— Biraz fazla izam etmiyor musunuz? Unutun gitsin canına.

İşte yurt çapında bir fıysko ve onun trajik finali.

Şimdi sormak istiyorum. Türkiye'de ağılık problemi yoktur derken bu ve bunun benzeri diğer olayları hasır altı etmekte kimlerin ve ne gibi çıkarları vardır?

Bu çürük dişleri ayıklamanın zamanı artık gelmiştir. Devlet otoritesini hiçe sayan bu adamlara daha ne kadar taviz vereceğiz?

makta buluyor.

Başlangıçta İrfan Keçeci'yi alâka ile dinlemekte olan Komiser, Çermikli Muharrem Ağanın avanesi tabir edebileceğimiz adamları ile birlikte odaya girmesi üzerine değişiyor ve sıfatını bir tarafa iterek başlıyor yalvarmağa. «Ağam, gençtir, delikanlıdır onu affet bu seferlik. Bağışla kusurunu». Sonra da asil affetmek durumunda olması gereken İrfan Keçeci'ye dönerek «Hadis» diyor. «Bak ağa seni affedecek öp bakayım elini». Bu hiç bir mantıkla bağdaştırılmayacak kadar gülünç teklifi biraz da etrafındaki polislerden cesaret alarak reddeden genç adam bir defa daha en çirkin kelimelerle hakarete uğruyor.

İşte bu bardağı taşıran son damla olmuştur. Ayağa kalkıyor ve «size» diyor. «Burada adaleti temsil ediyorsunuz. Davacıyı zabıt tutun» Çermikli Muharrem Ağa da yerinden fırlıyor ve penecereyi açarak dışarıdaki adamlarına hitaben, «Bu adam bana arabası ile çarptı değil mi?» diye bağırıyor, dışarıdan da açta bir aksi seda sadakati ile «evet, çarptı ağam» sesleri yükseliyor. Artık ağa son ve en tesirli kozunu da oynamış omanın verdiği rahatlık içinde memnûn ve mağrur, İrfan Keçeci ise çaresiz, ağılamaklı eğilip, öpüyor ağanın elini.

Fakat zaman, bu hadiseyi unutturmamıştır bu genç adama. Bu haksızlığın, bu ağır hakaretilerin ağırlığı altında ezilince tahammülü edememiştir. Her ne pahasına olursa olsun İrfan Keçeci izzetini sürdürülen bu lekeli, kanunların hedisine verdiği haklara dayanarak tensizlemek üzere Vali muavinine baş vuruyor. İşte geyrin her şeyinden mesul olan idare amirinin verdiği cevap.

— Biraz fazla izam etmiyor musunuz? Unutun gitsin canına.

İşte yurt çapında bir fıysko ve onun trajik finali.

Şimdi sormak istiyorum. Türkiye'de ağılık problemi yoktur derken bu ve bunun benzeri diğer olayları hasır altı etmekte kimlerin ve ne gibi çıkarları vardır?

Bu çürük dişleri ayıklamanın zamanı artık gelmiştir. Devlet otoritesini hiçe sayan bu adamlara daha ne kadar taviz vereceğiz?

Güneri CİVAOĞLU

haftanın portresi

Kinyaz Kartal Ağa

Nimet Arzık

Ak saçları mı bana o tesiri yapıyordu, «kayaca» sarplığı mı, dirhem dirhem şuurlu ağırlığı mı, dünyaya nizam verer el hareketleri mi, hep onu bin sene evvel, bir ağacın gölgesinde, tabaasına adalet dağıtarken gözümde canlandırıyordum... Kendisine bakıldığını hissettiğinde, bir dünya gizlercesine ifadesizleşiyordu. Bakılmadığını zannettiğinde, yaşamış, görmüştü, yara üstüne yara alıp hayattan ve insanlardan öğreneceği kalmamış, acılı dalgalanmalar taşıyordu hatlarını...

Uzun boyluydu. Vücutunda ruhunun bükülmelediği vardı. Yirmi sene önce yaşlılık olmalıydı. Adı Kinyaz Kartaldı. Kinyaz, Rusça prens demektir. Soy adları seçtiğinde, prensliğe bir de Kartal'lık eklemişti... İki senedenberi ikinci sürgününü yaşıyordu... Van'dan Sivas'a, Sivas'tan Bursaya, Bursadan Ankaraya varmıştı... 55'lerden biriydi, birincisiydi...

Hayatı inanılmaz bir macera, sürekli bir savaştı... Kendine karşı gemlenme savaşı, diğer aşiretlere karşı, hayat savaş, hükümetlere karşı göçim savaşı... Babası dokuzuncu Kafkas fırkasıyla beraber, Ermenilerle çarpışırken şehit olmuştu. Bundan sonra Bruki aşireti, kanyana çıkma kese biç, «Deniz» adını verdiği Van kıyılarını almıştı... Kinyaz Kartal 2 sene sonra komünist kuvvet, İttihat hareketinin etkili aşiretine aşiretine bağlıydı...

28 yaşındaydı o zaman. Yırtıcıydı, köktü... Yandıra karısı vardı. Japon harbinde İleaz bir Rus generalinin komutanı. Anıl dram çevrelerina en yontulmuşunda yetişti, kocasını, o kırk sene önceki Van'a teklik eden, yarımandan İttihatçılık, gültüyle dolu İleaz kanyan dramı olarak bıraktı...

Bu iki aşiretli iki memleketinde yerleşti... Türkçe, İran (bin hane kadar), ve Kinyaz bunları çapulculuktan vazgeçirip ticarete dönecekti... «Yabancı aşireti», Doğunun en köklü «yerli» aşireti haline getirecekti... Ticaretin, idarenin, siyasetin, dizginlerini, kadife eldivenli pençesinde toplayarak sımsıkı... aldı...

300 yıl önce doğmalıydı

Gazeteci arkadaşım, İhhami Sosyal'in üşenmiş, dudakından şu sözler döküldü:
— «Bütün kusuru bu adamın, üçyüz

sene evvel doğacağına, üçyüz sene sonra doğmuş olması!!!... Bence başka kusuru yok...»

Bence vardı bugünün Kinyaz Kartalının başka kusuru... Yaşlanmış olması, daha kötüsü, bağlanmış olması...

Bütün Doğulular gibi, atasözleriyle desteklenmiş, hikâyecilerle beslenmiş, sembollerle süslenmiş, «duman benim başıma» gibi deyimlerle şirinleştirilmiş sözlerinden ben şunu çıkarıyorum:

Bu adam, seneler evvel, günün şartları içinde neye erişmek istemişse erişmiş... Toymuş, basit şeyler istemiş... İstemiş ki, toprağını olsun, olmuş... İstemiş ki sürülerim olsun, olmuş... İstemiş ki, maceralarım olsun, olmuş... İstemiş ki, nüfuzum olsun, olmuş... Şimdiki şuuruna da ermemişmiş pek tabii olarak o zaman... Şuura erince de artık takatli kalmamış. Takatli kalmamış çünkü hem seneler geçmiş, hem bağlanmış... İki karşı toprağına bağlanmış (Bir köylü sevgisiyle seviyor toprağını). Kalabalıklaşan ailesine bağlanmış (10 çocuğu var, 40 tane de yeğeni...), İdare ettiği Bruki aşiretinin mensuplarına teker teker bağlanmış, yüklediği yüklerle bağlanmış kopmaz işlerle, tatlı acı hatıralarına bağlanmış, hatıralarının çerçevesi olan Van'a bağlanmış...

Yalnız parası pulu olsa, çekinilecek bir tarafı olurdu belki. Yalnız sürüleri olsa, gene belki kollanacak bir yönü olurdu. Amma toprağı vardı, toprağı... Toprak onu her bakımdan azizleştiriyordu... Musevileri için derininden takdir ediyordu, «mal mülk edinmeyen, bütün varlıklarını boyunlarında taşıyacak şekilde İyariyan Musevilere...»

Son derecede «terre à terre» bir yönü vardı... O ona ille ve ille maletmek istedikleri büyük hülyaların peşinde koşamazdı... Onun ticaretini engelledi büyük hülyalar. O maceracı değildi ki, itiraf etmese bile...

Adamın psikolojisi

Ağa psikolojisi miydi?... «Adil bir adamın» bir müessesenin yerini tutmasını tabii buluyordu... Yaşama ve yasama hakkını her şeyi basite یرea ederek kazanmıştı... Hayatı da,

idareyi de, aşkı da... Kadın, zaten onun için bir metadı... Çocuk doğurma makiyesi veya şehvet dağıtıcısı...

Zeki adamların, kendilerini kendilerine bırakmaları cazip oluyor... Amma o uykusunda bile, kendini kendine bırakmazdı herhalde... İnsan bütün onun güvendiği, dayandığı kalıpları parçalamak istiyor... İnsan onu kalıpsızlaştırıp, tekrar şekillendirmek istiyor... «40 sene insan idare ettim... İnsan bu sözüne, «e birader, kırk sene insan idare ettin, kırkbirinci sene, etme de, sen de rahat et biz de rahat edelim» diye cevap vermek istiyor.

Güvensizdi. 40 sene yalnızlıkta hükmetmişti... Ne idare ettiği kütleye açılabilirdi. Ne kollamağa mecbur olduğu idare adamlarına... Samimiyetsizlik onun hayat hakkıydı... Tutumu, ya te-cavüz, ya ihanet bekleyen bir tutumda... İkisinin de çeşitlerine toslamıştı, çetinliklerle dolu ömründe...

Fantaziye bile yer vermemişti ömründe... Kalıptan taşmanın onun için ölüm olduğunu biliyordu... Budamıştı, kendini görünüşte, budayabildiği kadar... «Farklı» olmamağa, farklı görünmemeğe son derece itina ediyordu. Her «farkın» topluma, bir okhedefi olduğunu biliyordu. O kadar yaralanmıştı ki hayatta, bir de farktan yaralanmak istemiyordu...

Anlattığı günlük hikâyeler arasında günlük olmıyan bir tanesi vardı. Anırlar evvel dünyaya gelmiş bir büyükkannenin hikâyesi... Zilan'dan güzel bir kıızı getiriyorlar, bunun dedelerinden biriyle evlendirmek için... Dedesi seksen aymış... Kız onsekizinde... O zaman kadınların «Kof» diye bir tepelikleri varmış. Genç kızlar bu kofiyi tepelerine oturturlar, ahularını dizi dizi altınlarla süslerlermiş... Ayrıca da iki yanlarından salkım salkım altınlar sarkarmış.

Kadınlarda bu altın salkımları sallanmazmış... Kızı Zilan'dan getiriyorlar, isimsiz bir derenin kenarındaki çadıra... Kız oturuyor ve hayalinde canlandırıyor genç kocayı bekliyor. Çadır aralanıyor. İçeriye yaşlı bir adam giriyor. Genç kız, ismi Hafize imiş, kayınpederi sanıp el pençe divan duruyor ve kocası olduğunu öğreniyor kayınpederi zannettiği adamın...

— «Ben ihtiyarım» diyor adam... Genç kız çevik bir hareketle, şakak-

larındaki altınları çözüyor, alındaki altınları yanına koyuyor, başına beyaz bir tülhent bağlıyor:

— «Sen ihtiyarsan, ben şu andan itibaren kocakarıyım»...

Büyük bir ciddiyetle bugünkü aile hayatını yererken Kinyaz Kartal bu hikâyeyi neden o kadar büyük bir zevkle anlattığını acaba farkında mı?...

Bütün psikolojisini ihtiva ediyor da ondan... Kaderin önünde küçülmeden boyun eğme, kaçınılmazın önünde feragat ve şahsi duygularını gemleme... Hepsi var... Yalnız bu kadar feragat ve fedakârlığı kadınlardan istiyor galiba... İstemek ona tabii geliyor...

Bütün hayatı bir formülde, zaten formül hastası...

— «Peki siz, büsbütün değişik şartlarda yetiştikten sonra, nasıl bambaşka bir çevreye uydunuz» diye sorulduğunda:

— «Evelâ, düştüm, sonra sevdim» diye cevap veriyor...

Tıpkı altınlarını bir yana bırakarak, beyaz baş örtü bağlamış büyükkanesi Hafize gibi, o da içinden çok şeyleri bir yana bırakmış...

YÖN — 015

meşru şahıs tasarruflarından kurtaran Mehmet Canın için sürüldüğünü anlıyorsunuz. Ortada yüzbinlerce lira menfaat dönüyor. Ağalar, bu gayri meşru kazancı devlete bırakırlar mı?

Belediyenin su paralarını, Kadiri'nin kalkınması için kullanması onları ilgilendirmez. Bu para ile Mehmet Can'ın okuttuğu 100 fakir öğrencinin şimdi ortada kalmasına da aldırılmaz. Gayrimişru kazançlarını devam ettirmek isterler.

Bunun için de, İçişleri Bakanlığı Yönetmeliğinde ne yazılırsa yazılsın, gayri meşru kazançlara paydos diyen Kaymakam Mehmet Can'ı, 20 Marttan önce, yani suların bölüşülmesinden önce sürdürürler. Eğer Mehmet Can:

1. Çeltik ark sularını âmmeyle maletmeseydi ve nüfuzlu su tüccarlarının gayri meşru tasarruflarına göz yumsaydı,
2. Ağaların, Hazine tarla ve arsaları üzerindeki gayri meşru tasarruflarına ses çıkarmıyarak, Milli Birlik Hükümetinin temayül ve yazılı emirlerine uygun şekilde yer yer müdahale etmeseydi, Ahmet Savrun'un (AP. Adana Milletvekili) elindeki 950 dönüm Hazine tarlasının 150 sini, Galip Afşaroğlu'nun (A.P. Adana Senatörü) elindeki Hazine namına ilâmlı 4 bin 800 dönümlik tarlanın 400 dönümü göçmenlere

vermeseydi,
3. Memurlara tahakküm itiyadında bulunan parti İleri gelenlerine mukavemetle kalkışmasaydı, Mehmet Can bugün Kadirli Kaymakamıydı.

Demokrasi bu mu?

Vicedanlı ağa Safa Vayisoğlu sözlerini burada bitirdi. Bir an durduk ve düşündük. Sosyal adaletle dayanan bir Anayasa hazırlandı, dört başı mamur hukuk devleti kuruldu, demokrasi kurtarıldı deniyor. Halbuki gelen ne? 27 Mayıs ile sarılan ağalar saltanatı geri geliyor.

Kadirli belki ufak bir yer. Fakat Kadirli olayları, bizim demokrasinin nasıl işlediğini çok iyi gösteriyor. Kadiri'nin suyunu ve toprağını gaspeden, halka İsa, partilere de, hükümete de hâkim. Parti ve Seçim mekanizması, ortaçağ düzeninin ve ağaların lehine işliyor. Bizim demokrasinin en hararetili taraftarları haklı olarak ağalar! Başbakan İnönü, demokrasinin şeklini kurtarmaya çalışıyor. Şekille demokrasi olmaz. Ağalar saltanatını getiren demokrasi karikatürü sürmez.

Elbette demokrasi, fakat gerçek demokrasi. Şeklen demokrasi değil! Şekle muhteva kazandırmak lazım. 1945 ten beri bunu anlamadık. Ağalarla demokrasi yapmaya kalkıştık. Ümidimiz, tarihi şahsiyet İnönü'nün ağalarla demokrasi kurulmasını yeğediğini artık anlamış olmasıdır.

YUNANİSTAN

28 Nisan havası

Kalkınmanın ne olduğunu bilmiyen bazı özel teşebbüsçülerimizin öve öve bitiremedikleri Karamanlis Yunanistanı, 27 Mayıs öncesi günleri hatırlatan bir devreye girmiş bulunuyor. Öğrenciler, «Kahrolsun Menderesler» diye bağırıyor. Son büyük nümayişin bilançosu 71 yaralı, yaralıların 20 si ağır.

Muhalefet lideri Papandreu: «Hileli seçimlerle iş başına gelenler, şiddet tedbirleriyle iktidarda kalmak istiyorlar» diyor. Lidere göre «Hükümet uğradığı büyük hezimetle gülünç duruma düşmüştür.»

Olaylar, İçişleri Bakanının bütün açık hava toplantılarını iptal etmesi ve bunun için de Anayasanın kamu düzenini sağlamakla ilgili maddesine atıf yapması ile hızlandı. Hükümetin telâşi ortadaydı. Bu telâş, muhalefetin yaptığı nümayiş dolayısıyla, orduya hazır ol emri verilmekle daha belirli bir hal aldı. Hükümetin ayrıca parlamento çalışmalarını bir ay kadar tatil etmesi de olumlu bir etki meydana getirilmekten uzaktı.

Bütün bu tedbirler altında daha kuvvetli tepkiler için, uygun bir zemin hazırlanmaktadır. Hükümetin bunu bilmemesi imkânsızdır. Muhalefet partisinin yasağa rağmen yaptığı açık toplantıda polisün menfi tutumunu Papandreu taraftarlarının caddelerde hükümeti yuhalamasına yol açmıştır.

Bu ülkedeki siyasî huzursuzluğun kaynağı geçen seçimlerin ne dereceye kadar dürüst olduğu meselesine dayanmaktadır. Mayıs sıy içinde İspanyol tahtının varisi don Juan ile evlenecek olan Prenses Sofia'ya verilen drahoona da halkın sosyal adalet anlayışına kuvvetle bir darbe indirilmiştir.

Kalkınma alanında, dengeli bir Menderes politikası takip etmekte olan Yunanistan'da millî gelirin adil bir şekilde dağılımı hususunda hükümet şimdiye kadar tesirli bir faaliyet göstermemiştir. Bu da mevcut huzursuzluğu körüklemektedir. Karamanlisin, buhrandan kurtulmak için —Menderese tavsiyesini unutmamışsa— seçimleri yenilemesi beklenebilir.

Karamanlis hükümetinin bu yolu seçmiyerek orduya güvenmesi ise hiç olmazsa hükümetin rahat iş görmesine engel olacaktır. Bu durum, dengeli Karamanlisin dengesini fena halde bozabilir. Bununla beraber, yüksek maaşlı Yunan Ordusunun, bizim orduya pek benzemediği unutulmamalıdır.

Başbakan Karamanlis

GÜNEY AMERİKA

İhtilâllerin eşliğinde

Koca Latin Amerika kıtası ihtilâllerin eşliğinde. Çağın başından beri dünyanın bir çok bölgeleri çalkantılarla sarsılırken Latin Amerika'nın bunun dışında kalması nasıl düşünülebilir? Orada da ihtilâller olmadı değil. 1910 Meksika ihtilâli, 1911 Uruguay başkaldırması ve nihayet Küba, Bolivya'da da bir ihtilâli yönetimi var ama ülkeye hâkim olan sefalet ikincisini hazırlıyor gibi. Brezilya başta olmak üzere, diğer 16 ülkede ihtilâllere ramak kaldı denilebilir. Hele pek uzak olmayan bir gelecekte koca Brezilya topraklarına hâkim

Yunanistan 27 Mayıs öncesi Türkiye'de geçen olayları yaşıyor. Atina'daki son nümayişlerden bir görüntüsü..

olacağı benzer.

Latin Amerika sorunlarının büyüklüğü ve bugünkü muhafazakâr yöneticilerin köklü reformlara karşı tutumları bu ülkeleri ciddi iç çatışmaların kucagına atıyor. Önce, nüfus ve yiyecek meselesine kısaca bir bakalım. «Latin Amerikan kitleleri aç ve çıplak» demek beylik söz oldu artık. Kıtanın nüfusu 200 milyon. Venezüela gibi ülkelerde on-sekiz yılda iki misli artıyor. Bu ise, açık sorununu korkunçlaştırmakta. Kırk yıl sonra Latin Amerika nüfusu 600 milyona fırlayacak. Büyük şehirlerin yıkık gecekondularında barınan aç, çıplak, topraksız, işsiz ve ümitsiz kitlelerin daha kalabalıklaşacağı yarın o kadar uzak değil.

Brezilya'da nüfusun yüzde 5'i toprağın yüzde 95'ine hâkim; Venezüela'da yüzde 2 toprağın yüzde 74'ünü elinde tutuyor; Ekvator'da toprağın üçte-biri yüzde 1'in beşte-birine ait. Bütün Latin Amerika'da yüzde 5 toprağın ortalama yüzde 78'ine el koymuş. Kendilerinin ve onların dizginlerini ellerinde tutan gerici ve muhafazakârların yararlarına aykırı olduğu için, yöneticiler ciddi ve gerçek bir toprak reformundan kaçınıyorlar. Meksika toprak reformu bile tam semere vermedi. Orada da topraklar gene büyük zenginlerin elinde toplanmaya başladı. Venezüela'nın başladığı hamle ise nüfus artışıyla tepmonun gerisinde kalıyor. Latin Amerika'daki yöneticiler dünyanın en geri ve muhafazakâr yöneticileri arasındadır. Memlekette istikrarsızlık baş gösterdi mi, paralarını hemen dışarıya istif ederler. Z. ten, çoğu parasını hep dışarda tutuyor y. Halkın bugünkü ya da ilerdeki durumuyla ilgilendiklerine dair hiç bir belirti yok. Latin Amerika'dan çıkan sermaye girenden fazla. Yabancılar kâr alıp götürüyorlar. Enflasyon Demokles'in kılıcı gibi bütün ekonomilerin üzerinde asılı duruyor. Brezilya'da paranın alım değeri yalnız son bir yıl içinde yarıya indi. Venezüela parası da düştükçe düşüyor. Pahalılık Şil'de yürüdü. İşçi ve köylülerin karımlarını doyurmaları güçleşiyor. Kitlelerin yıllık geliri ortalama yüz dolar olan yerler az değil. Bir avuç azınlığın durumu ise çok ama çok farklı. Bir değişme olacak. Bütün kıtanın tarihin en büyük olaylarından birine hazırlanır gibi bir hali var. İnsanlık adına köklü değişikliklere taraftar olanların bir kısmı ceza evlerinde. Ama bir kısmı da dışarda. Santiago, Rio de Janeiro, Caracas ve Guayaquil gibi büyük şehirlerde toplanan kitlelerde bir kumuldamız var, görüldüğü bir kumuldamız. Grevler ve yürüyüşler birbirini kovuyor. Bunun böyle devam edemeyeceğini yalnız kitleler değil, iş adamları, mühendisler ve benzerleri de anlamış durumda. Örneğin Puerto Rico Valisi Luis Munoz Marin'e göre Latin Amerika'da mevcut sistemler —Küba hariç— can çekişiyor artık. Bu çöküşün büyük günbürtüsü Brezilya'dan gelebilir. Sonra da diğerlerine sıçraması istenmez.

ARJANTİN

Ordu ve parlamento

Başkan Frondizi'nin görevinden uzaklaştırılıp bir hapisaneye kapatılması ile Arjantin'deki siyasî buhranın sona ermiş olduğuna daha o zaman pek inanan çıkmamıştı.

Peroncu'ların tasfiyesini isteyen orduda açık bir ikiye bölünmenin meydana gelmesi ise buhranın silâhlı çatışma haline dönmesi endişesini doğurmuştur.

Ordunun siyasetten bir türlü elini çekmemesi, Arjantin'de parlamentonun normal faaliyetini kısmen imkânsızlaştırmakta, fakat tamamen ölmektedir. Nitekim, parlamento başkan Guido'nun görev süresini bir kaç ay uzatmakla ordunun isteğine uygun hareket etmemiş ve Frondizi'nin yeniden başkan olmasını sağlayacak bir formülü kabul etmiştir.

Ordunun istekleri ise demokratik olmaktan çok uzaktır. Aristokrat bir zümrenin temsilcileri olan komutanlar, Amerikan yardımını bahane ederek aslında Kennedy'nin «ilerleme yolunda ittifak» programının ruhuna uygun olmayan bir tavır takınmaktadır. Fakat seçimlerin iptali, Peron'cu adayların kazandığı eyaletlerde yönetimin hükümetçe kontrol edilmesi ve Peron'cu hareketin tamamen yasaklanmasını isteyen ordu şefleri arasındaki anlaşmazlık sadece şeklidir. Campo de Mayo garnizon komutanı General Caro ve süvari birlikleri komutanı General Rauch «anayasa ve demokrasi» ye bağlılıklarını bildirmiş ve ihtilâli yolunu benimseyen harbiye bakanı General Carreras ile Başkomutan Poggi'nin istifasını istemişlerdir.

General Carreras'ın istifasından sonra General Rauch'un bakan olması ise meseleye bir çözüm şekli getirmemiştir. Mutedil unsurların zaferi sayılabilecek olan bu durumun devamlı olacağı da söylenemez. Halk, bütün bu müdahaleler karşısında belki de şursuzca daha fazla sola kayma eğilimi gösterebilecek ve bundan da hiç şüphesiz komünistler istifade etmeye çalışacaklardır. Bu durumda takip edilecek en iyi yol, halkın Peron'cu istiyakını dejenere etmekten kaçınmak ve bunun için halk iradesinin gösterdiği yönde hareket etmektir. Şimdiki hükümet ise gerek muhafazacı karakteri ve gerekse ordunun tutumu yüzünden halkın sosyal ihtiyaçlarına cevap verebilecek güçte değildir. Arjantin'de muhafazacı bir eğilim gösteren ordunun hareketi başarı kazanırsa, bu demokrasi hesabına önemli bir gerileme olacaktır.

FRANSA

Sükûna doğru

Can çekişen sömürgecilğin son kalmıklarından olan Gizli Ordu, General Salan'ın ele geçirilmesiyle başsız kaldı. Generali idamdan, Başkan de

Gaulle'un affı kurtarabilecektir. Fakat sömürgecilik âleti Gizli Orduyu silimden hiç bir şey kurtaramaz.

Şimdi mesele, Cezayiri kurmak ve Fransada demokrasiyi yeniden canlandırmaktır.

SURIYE

Sola yöneliş

28 Marttaki askerî hareketten beri siyasî durumu bir hayli karışık olan Suriye'de nihayet bir sivil hükümet kurulabilmiştir. Yeni bir anayasa hazırlamak ve seçimlere gitmekle görevli olan bu hükümetin başkanlığını bir fizikçi olan Dr. Beşir Azmeç yapacaktır. Yeni kabinemin mutedil sol temayüllü olduğu belirtilmektedir. Bu kabinemin sosyalist tedbirler almak bakımından Dawalibi kabinesinden çok daha başarılı olacağı anlaşılmaktadır. Halen hapsede olan eski Başbakan Dawalibi köklü reformlar yapmaktan kaçınmış ve bu yüzden büyük çoğunluğun ve bu arada ordunun sempatisini kazanamamıştı.

Kabinemin teşkilinde sola temayül edilmesi ve mutedil bir sosyalist olarak tanınan Dr. Beşir Azmeç'in başbakanlığa getirilmesi Cumhurbaşkanı Kudsi'nin yapıcı sosyalizmi gerçekleştirecek demokratik hükümetine vadede uygundur. Yeni hükümet, ilk iş olarak, geçen Eylülde Suriye'nin Mısırdan ayrılmasından önce girişilen, sanayinin millileştirilmesi ve toprak reformu gibi meseleleri yeniden ele alacaktır. Bilindiği gibi, son hükümet darbesinin bir sebebi de, Dawalibi hükümetinin bu meselelerde gösterdiği aşırı çekingenliktir.

Yeni hükümetin dış politikasının da eskisine kıyasla bazı değişiklikler göstermesi beklenmektedir. Cumhurbaşkanı Kudsi, geçenlerde, diğer Arap memleketleriyle ve özellikle «sevgili Mısır'la» birleşilip birleşilmemesi hususunda halk oyuna başvurulacağını belirtmiştir.

Ordunun durumuna gelince; sivil hükümetin kurulması görünüşte Marttaki askerî hükümet darbesinin son bulduğuna bir işaret sayılmaktaysa da gerçekte ordunun Su-

Doç. Dr. İhan F. Akın

Devlet Doktrinleri

ÇIKTI
Liberalizm, Sosyalizm,
Marksizm ve Faşizm'in

bilim açısından incelenmiş
DDNYA Gazetesi İdarehanesinden
temin edilebilir

YÖN — 015

SURIYE

Ekonomik ve sosyal derinliklere inmek lâzım

İbrahim Çamlıca

Bizde Suriye meselesini daha fazla Arap Dünyasındaki kuvvet muvazenesi oyunlarının bir sonucu olarak görmek temyülü var. Oysa, Suriye'nin, Doğu Yarım Küresinde olsun, Batı Yarım Küresinde olsun, aynı iktisadi sebep ve politik neticeler arasında palkalanan diğer az gelişmiş memleketlerden farkı yoktur. Böyle olunca da, bu meselelerin evrensel bir mâna taşıması dolayısıyla, ayrı bir önemi vardır. Şimdi Suriye Cumhuriyeti'nin bu iktisadi ve sosyal açıdan (fakat Arap Dünyasına has siyaset cereyanlarını da ihmal etmeden) ufak bir tarihini yazalım:

Suriye Cumhuriyeti'nin kısa tarihini üç devreye ayırabiliriz. Birinci devre, Suriye'nin bağımsızlığını kazandığı İkinci Cihan Harbi sonrasında 1938'e kadar uzanan devredir. Bu devrede askerî diktatörlüklerle zayıf sivil rejimler durmadan birbirini takip etmiştir. Yalnız 1949—1954 arasındaki beş sene içinde, beş askerî darbe olmuştur. Bu darbelerin arkasında bir Mısır taraftarı, bir kısmı Irak taraftarı, bir kısmı Batı taraftarı Suriyeli arazi sahipleri ve tüccarlar vardı. Bu devrede ne sermaye menfaatleri toplu bir halde ve bir istikamette olarak tezahür etmiş, ne de ordu mütecanis, kendine has bir sosyal görüşe sahip olabilmıştır. Arap Dünyasının girift politik cereyanları ve Arap ajanslarının sakız gibi çiğnedikleri İsrail temli bu devrede Suriye'de hükümdir. Fakat bu anarşi içinde Komünizm sür'atle teşkilâtlandı ve gelişti. İşte bu tehlikeyi önlemek gayesi ile Suriye'nin muhafazakâr unsurları Pan-Arabist unsurlarla birleşerek Mısır'a iltilhak etmeye karar verdiler.

İkinci devre Birleşik Arap Cumhuriyeti devresidir. Bu devrenin 1958 den 1961 Temmuzuna kadar olan kısmında dikkate değer bir hareket yoktur. Nâsır diktatörlüğü altında politika donmuş, müfrit olanlarla beraber mutedil sosyalist cereyanlar da durdurulmuş, iktisadi ve içtimai statüko, daha doğrusu uçurumlar muhafaza edilmiş, ordu disiplini altına girmişti.

Fakat 19 Temmuz 1961 de Nâsır senelerdenberi vaad ettiği Arap Sosyalizmini tatbik etmeye başladı. Daha önceki bir toprak reformu ile 200 dönüme indirilen toprak mülkiyeti 100 dönüme düşürüldü. Büyük bankalar ve sigorta şirketleri millileştirildi. Yüzlerce sınırlı teşebbüs sermayelerinin yarısını devlete devretmek mecburiyetinde bırakıldı. Çok müteakki bir vergi sistemi azamî net gelirleri senede 125 bin Türk Lirasında tesbit etti, vesaire. Bu tedbirler sıkı döviz ve ithalat tahditleri ile beraber B.A.C. nin kuzey bölgesi Suriye'de de tatbik edilmeye başlanınca, Suriyeli büyük arazi sahipleri, 5 şirketin birleşmesinden meydana gelen «Hamasiye» gibi dev sanayi tröstleri harekete geçtiler ve Mısır hükümeti altında haysiyeti ve itibarı zedelenmiş olan Suriye Ordusunu kullanmak suretiyle Suriye'yi Mısır'dan ayırdılar.

Üçüncü devrenin ilk kısmı yeniden müstakil olan Suriye Cumhuriyetinde seçimler yapılması, bir kurucu meclisin teşkil, reisicumhurun Nâzım El Kutsi başvekilin Maruf Davalibi

olduğu bir sivil idarenin kurulumu ile geçti. Ancak siyasi bina kurulurken, ona haysiyet verecek sâdî bir iktisadi ve sosyal nizam tesis edilemiyordu. Filtvâki iktisat vekili Bereket toprak reformuna daha mutedil olmak şartıyla devam edileceğini, Nâsır'ın getirdiği bir çok sosyal mevzuatın, hattâ kıra iştirak sisteminin muhafaza edileceğini ilân etmişti. Fakat büyük menfaatlerin tesiri altında düşen hükümet ilk plânda millileştirilmiş olan bütün müesseseleri tekrar hususi teşebbüse iade etmek, yeni toprak sahibi olan köylüyü toprağın dan almak, eski imtiyazları olduğu gibi tesis etmekle işe başladı. Nâsır'ın Sosyalizmi belki fazla zecri idi. Ama bunu yumuşatıp iktisadi dengesi yerinde, medeni, sosyal bir cemiyet yaratmak varken, Ortaçağ derebeyi ve Orta Şark alış verişçisinin olit ettiği iptidai cemiyetin ihyasına girdi.

Bu üçüncü devreyi kapatacak olan askerî darbenin vukuundan daha iki ay evvel talebe ve işçiler nümayişe geçmişlerdi. Sosyalist Baat Partisi de mücadele bayrağını açmıştı. Nihayet, New-York Times'in dediği gibi arazi sahiplerinin ve para aristokrasisinin bir aleti olmaktan kurtulan ve bir devrim kuvveti olmaya başlayan Suriye Ordusu, Suriye'yi Mısır'dan ayırdığından tam altı ay sonra, geçen ayın 28 inde, iktidarı kendi eline aldı.

Şimdi ordu «Arap sosyalizmi» nin tatbikine devam edileceğini ilân etmiştir. Diğer taraftan Davalibi hükümeti dış siyasetinde Irak'a yanaşmış, gayesi Mısır'a karşı bir mukabil ağırlık teşkil etmek neticesi Irak, Ürdün ve Suriye ile mahut büyük Suriye'yi kurmak olan Arap Dünyasının küçük konbinezonuna meylenmişti. Askerî Cunta diğer bir beyanatta bu durumu da tashih etti. Fakat bazı müfrit Nâsır'ın elemanları tatmin etmemiş olacak ki Halep'de bir «Hür Subaylar» gurubu Suriye'yi, tekrar Mısır'a bağlamak amacıyla Cunta'ya karşı isyan bayrağı açtı. İsyân bastırıldı. Bazı mutavassat siyasi şahsiyetler ve ordu mensupları memleketi tekrar istikrara kavuşturacak tedbirleri görüşmek üzere Humus'da buluştular. Neticede Cunta'dan yedi kişi memleket dışına çıkarıldı. Bizde bazı çevreler bunu bir sağa dönüş olarak tefsir ediyorlar. Bu nasıl olur ki, «Yapıcı bir sosyalizm» kuracağız diyen ve bu yönde çalışacak bir sivil idarenin teşekkül etmesi için uğraşan Cunta şefi General Zahrettin hâliâ Şam'da kumandadır. Sağa dönülmediği de iyi olmuştur. Suriye'de, bütün Orta Şark'da, bütün az gelişmiş memleketlerde sağ'ın irtica olduğu meydandadır. Buna mukabil Nâsır'ın ilk sosyalist kararlarından sonra 19 Ağustos 1961 de önemli bir makale neşreden ünlü «Economist» dergisi, Nâsır Sosyalizminin Orta Şarkta Komünizme karşı bir set teşkil ettiğini iddia etmiş ve delil olarak Sovyet Bloku basınıının bu Sosyalizme karşı açtığı yayım ateşini göstermişti. Nâsır'ın Sosyalizmi belki bazı memleketler için fazla radikal olabilir. Fakat Suriye'de daha yumuşak bir şeklinin (hele demokratik bir rejim içinde) tatbikinden fayda ummayacak tek iyi niyetli ve akli başında bir insanın olacağı tasavvur edilemez.

riyede duruma hâkim olmakta devam ettiği anlaşılmaktadır. Askerî kuvvetlerin, iktidarı fiilen ellerinde bulundurmamakla beraber, memleketin yönetiminde göz sahibi oldukları belirtilmektedir.

Yeni kurulan hükümetin takip edeceği politikanın esasları Başbakan Beşir Azmeî tarafından açıklanmıştır. Plânlı bir ekonominin esasından hareket ederek milli gelirin artacağını ve sermayelerin bir azalışın büyük vatandaş kitlelerini istismar etmesini önlemek amacıyla dağılımını sağlayacak bir sosyalizmin kurulacağını söyleyen Azmeî, milli sermayenin, tahakküm, istismar ve ihtikâr gibi düşüncelerden sıyrılmış olmak şartıyla korunacağını, tarım reformu kanununu tâdil eden hükümlerin ilga edileceğini, işçi hak ve kazançlarının korunacağını ve işçilerin, çalıştıkları şirketlerin yönetimine katılacaklarını ifade etmiştir.

KüBA

Guantanamo üssü

Küba'da, Fidel Castro hükümetinin devirmek için girişilen son teşebbüsün, adanın batısında, Amerika Birleşik Devletlerine ait olan Guantanamo deniz üssünden desteklendiği Küba hükümeti tarafından bildirilmektedir. Havana radyosuna göre, Castro'yu devirmek isteyen unsurlar üsse sığınmışlar ve buradan silâh yardımını talep etmişlerdir. Radyo, Amerika Birleşik Devletlerini, Sosyalist Küba'ya karşı silâhlı ve direkt taarruzda bulunmak Castro'ya karşı olan unsurları harekete geçirmekle itham etmektedir.

Öte yandan Küba hükümeti Guantanamo üssünü A.B.D. den geri almak için plânlı kurmaktadır. Bununla birlikte Küba'nın üsse silâhlı bir müdahalede bulunacağı zannedilmemektedir. Havana radyosu, üssün bulunduğu sahanın meşru yollarla ve devletle hukukuna uygun olarak geri alınacağını belirtmiştir.

Amerika'nın Sosyalist Küba'ya karşı dostane hisler beslemediği bilinmektedir. Bundan önce de Castro rejimini devirmek için girişilen bir askerî hareketin Amerika tarafından desteklendiği ve hattâ bu harekete katılan komandosların Amerikan topraklarında eğitildiği dünya kamu oyu tarafından bilinmektedir. Bu gibi davranışların Amerika'ya hiçbir kazanç sağlayamayacağı ve olsa olsa Küba'yı biraz daha Doğu blokuna yaklaştıracaklarının Amerika'nın sorumluluğundaki tarafından artık anlaşılması lazımdır.

İRAN

Şahın plânları

Amerika Birleşik Devletlerini ziyaret etmekte olan İran Şahı Rıza Pehlevî İran'ın iktisadi durumu hakkında gazetecilere bir demec vermiş ve İran'ın 20 yıl içinde Batı hayat standardına ve «uygarlık kervanına» yetişeceğini müjdellemiştir. Şah, herkese adil sosyal temellere dayanan bir yaşayış sağlamak için ça-

ışıldığını da gazetecilere anlatmıştır. İranda halkın % 75 i tarım alanında ve geri kalanı da endüstride çalışmaktadır. Şah 20 yıl içinde bu tekdüze tarıma döneneğini ve nüfusun % 75 inin endüstride çalışır hale geleceğini söylemiştir. Tahminlerinde biraz iyimser olduğu gözden kaçmayan Şah, kısa zamanda İranda, ferî başına düşen gelirin Avrupa memleketleri seviyesine çıkacağını düşen gelirin yılda % 6 oranında artmasının limit ettiğini fakat bunun için fert başına «memleketi kalkındırmak, refahı artırmak gerekli olduğunu açıklamıştır. Şah, amaçını ve bu refahı adil sosyal temeller üzerinde herkese eşit şekilde dağıtmak şeklinde özetlemiştir.

Bu amacı sağlamak için Batıdan yardım isteyen Şah, İranda Batı gelişme metodlarının uygulanması ve Batı hayat tarzının kabul edilmesi i arzuladığını söylemiştir. Şah'ın şahsî serveti, merasimlerde ihtişamı ve lüksü sevmesiyle Avrupa magazin mecmualarının sık sık sayfalarını kaplayan Şah'ın kalkınmayı ve bilhassa sosyal adaleti nasıl sağlayacağı merakla beklenmektedir. Bu tatlı sözler, dünyanın dört bucağında sık sık iştiliyor. Sam Amcadan yardım da sağlanıyor. Fakat gerisi bir türlü gelmiyor.

Melike Ferah ve Şah bir İran köylüsü ile konuşuyorlar.

IMECE

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

Yurt sorunlarını en iyi izleyeceğiniz Dergi

IMECE'Yİ OKUYUNUZ — OKUTUNUZ
IMECE'YE ABONE OLUNUZ —
ABONE BULUNUZ

İmce'nin sayısı 100 kuruş, yıllık abonesi 10, — Liradır.

Adres: P.K. 373 — ANKARA

IMECE'den Üdemeli olarak istiyebileceğiniz kitaplar:

- 1 — TONGUÇA KİTAP (İmce) 10 Lira
- 2 — PESTALOZZI (Çocuklar köyü) (İ. Hakkı Tonguç) 3, - Lira
- 3 — NEDEN KOY ENSTİTÜLERİ (Şerif Tekben) 1,50 - Lira
- 4 — AÇ HARMANI (M. Başaran) 2, - Lira

YON — 014

Halı ilmiklerinin arasındaki dertler

Halı serüveni

Türkiye piyasalarında «Bün-yan halısı» diye ün yapmış olan halıların büyük bir kısmı Kayseri ilinin aşağı yukarı 100 köyünde dokunur. Komşu ilerde de —en çok Niğde— halı tezgâhları vardır. Türk el sanatlarının en güzel örnekleri olan bu halılara onbinlerce kız ve kadın göz nuru dökülmüştür. Bu gerçekten yorucu ve sanatçı emeğe karşılık ele geçen, ancak en ilkel ihtiyaçları ucu ucuna karşılayabilecek bir miktardır. İlgisizlik ve onun sonucu olan teşkilatsızlık yüzünden bu emekçilerin sırtından geçinen, hem bolca geçinen bir sınıf vardır: Aracılar, yani halı tüccarları. Elinde nasıl topladığı belirsiz sermayesi olan ve başkaca bir hüneri olmayan — tüccarlık hüneri bunun dışında tabii — bu adamlar tıpkı toprak ağaları gibi şehirlerde oturur, adamlarına bütün işleri gördürür, oturduğu yerden para kazanmanın nimetlerinden bol bol faydalanırlar. Bu istismar mekanizmasının nasıl hiç aksamadan işliyebildiğini herde geniş olarak anlatacağım.

Halılar en çok köylerde, köyü kız ve kadınları tarafından dokunur. Tüccarın «işliğin» denilen adamları köylerde tezgâh kurup iplik dağıtırlar, dokunurken denetleyip emirler verirler. Bitince de dokuma ücretini ödeyip halıyı ve tezgâhı alır giderler. Tüccarların Kayseri'de, bir kısmını aynı zamanda Ankara, İstanbul, İzmir, Adana gibi büyük şehirlerde halı mağazaları vardır.

Kısaca özetlediğim halı serüveninin detaylarına mercek Türkiye'de her türlü emeği rahatça istismar edebilen sınıfın kanun ve nizamlarla korunan bu başıboş kazanç hırslının halı gibi bir göz nuru sanatını da nasıl kemirdiği ortaya çıkar.

Bunun için bütünün tıpkı bir örneği olan bir köylü ele alacağım. Hisarcık köyü Kayseri'ye oldukça düzgün 12 km.lik bir yolla bağlıdır. Kış nüfusu 3000 olan köyde belediye de vardır. Erceylan dağına yamaçlarında olduğu için arazi kayalık ve verimsizdir. Verimli kısımlarında ancak bahçe ve bağ tarımı, o da kendi ev ihtiyaçlarını çıkaracak kadar yapılıp. Hayvancılık da yok denecek kadar azdır. Halk ekmeğini veya ununu bakkaldan, etini kasaptan alır. Erkeklerin bir kısmı şehirdeki fabrikalarda işçidir, gider gelirler. İşsiz miktarı epey fazladır. Ama kadın işsiz hemen hiç yoktur. Köylünün tek ve değişmez geliri halı dokuyuculuğudur, denebilir.

Bu ayın başında 260 faal, 200 de çalışmayan tezgâhın oluşu köyün esaslı geçim kaynağının halı olduğunu açıkça göstermektedir. Bir tezgâhta ortalama 3 işçi çalıştığı düşünülürse köydeki tezgâh sayısından dokuyucu sayısı çıkarılabilir ki bu da 1400 kadardır. İlk bakışta bu sayı çok görülebilir. Hemen söyleyeyim bir kızın 7 yaşında halı dokumaya başlayıp torunlarıyla devam ettiği olağandır.

Sanki telefon var

Halıcılık bugün el sanatı olmaktan çıkmakta ve sanayi halini almaktadır. Halı dokuyucusunun emeginden başka hiçbir şeyi yoktur ve sanki bir dokuma fabrikasında çalışır gibidir. Bununla beraber fabrika işçisinin durumu bir çok bakımlardan halı dokuyucudan daha iyidir. Bir kere işi devamlıdır. Oysa dokuyucunun halı bittikten sonra yeni bir halıya başlatılıp

Kayseri'nin Hisarcık köyünde halı tezgâhı başındaki kadınlar

başlatılmıyacağı belli değildir, tüccarın keyfine bağlıdır. Sonra, ücret işçinin en çok aleyhine olan sistemle —parça başına— düzenlenir. Yalnız, halı başına değil de «sıra» başına ücret ödenir. (Sıra diye halıyı enine kesen çizgilere denir.) Bu ücret kış aylarında artar baharda düşmeye başlar, yazın en düşük seviyesini bulur. Bunun sebebi halı satışlarının kıymı olmasıdır. Son bir yıl için de sıra başına ödenen ücretler şöyle bir eğri çizdi: Nisan 1961—60 kg, Mayıs—50, Haziran—30, Temmuz—30, Ağustos—30, Eylül—40, Ekim—40, Kasım—50, Aralık—50, Ocak 1962—65, Şubat—60, Mart—50, Nisan—40. Bu ücret iniş çıkışları hakkında, konuştuğum bir dokuyucu bana «sanki telefon var heriflerde, birden her yerde sıra 75 ten 30 kuruşa düşüverir, 30 dan 60 kuruşa çıkarılır» diye tüccarın ücret piyasasındaki hâkimiyetini kısaca özetlemiştir.

Ayda 200 lira

Sıra başına yukarıdaki ücreti alan bir dokuyucu ayda ne kazanır? Bunun hesabını en çok dokunan ve satılan, halıcılıktaki terimiyle «Kelle» denilen 6 m² lik halı üzerinde yapalım. Bir kelle halısı ortalama 1300 sıradır. Üç dokuyucu kadın bir halıyı ancak bir ayda dokuyabilirler. Sıra başına alınan ücretin yıl ortalamasını 50 kuruş kabul edersek bir kelle halısının dokuma ücreti 650 T.L. eder. Bu durumda bir dokuyucunun aylık geliri 200 T.L. civarındadır. Glan-deligi de 6 T.L. dir. Oysa çalışma şartları çok ağırdır. İşbaşı gün istiyince başlar, kararınca biter. Yemek molası bile vermedikleri çok olur. En iyimser bir düşünceyle işe iki saat ara verdikleri kabul edilirse, kışın 8, yazın 12 saat hiç durmadan çalışırlar. Dokunulan yer köylü evinin bir odasıdır.

Halıcı ağaları

Bütün bu didinmeler kendisine ayda ancak 200 T.L. kazandırdığı halde tüccar aynı haktan 500 T.L. kazanır. Bu kazanç sadece maliyetle satış arasındaki normal fark değildir. Maliyet hesaplarında çok çeşitli yerlerden yeni yeni kazançlar çıkarılması iyi bilir tüccar. Yün halı ipi piyasada toptan kilosu 25 liradan satılır. Tüccar en iyimser hesapla bunu 20 T.L. na mal eder. Bahar mevsiminde hayvanı bölgelere giderler. Baharda, hayvanların kara kara düşündükleri aylardır. Yiyecek bittirmiştir, yenisinin yetişmesine bir kaç ay vardır. Para yoktur. İşte

o zaman halı tüccarı «imdadına yetişir!...» Bol bol avans para dağıtır. Yünleri de piyasadan en aşağı % 25 eksikliğine alır. Götlürür fabrikalarda iplik haline getirir; Boyahanede boyatır. Bir Kelle halısına ortalama 13 kg. halı ipi gider. Tüccara bu 260 T.L. na mal olur. Halıya bir çözüğü ipi bir de atkı ipi gerektir. Tüccar bunları da ucuza mal etmeyi bilir. Hatta bu iplikleri büktürdüğü iplikçilere büküm parası kıloda 60 kuruş verdiği halde 85 kuruşluk fatura almasını da bilir.

Özel tezgâh sahibi olmanın köylünün işine gelmeyen bir yönü de kredi alma imkânlarının kalmamasıdır. Dokuyucu tüccar hesabına çalışırken istediği kadar borç para alabilir ondan. Borç verme kanununda başkalarına çok sıkı davranan tüccar dokuyucuya karşı çok sıkı davranan tüccar dokuyucuya karşı son derece cömerttir. Hatta onu teşvik eder. «Başın darda kalınca hemen bana gel sakın çekinme» der. Dokuyucu da hastalık, düşün, askere gitme, ev tamiri olanaklı masrafları gerektiren her durumda tüccara koşar. Tüccar adam bunu iyiliksever olduğundan mı yapar? Hayır. Karşılığını en kestirme ve en kârlı bir yoldan zahmetsizce alır. İş şartlarını sadece kendisi fayın eder. Dokuyucu teklif edilen ücreti kabul etmek zorundadır.

Kızlara itibar

Halı dokunan köylerde, diğer köylerimizin aksine olarak erkek çocuk değil kız çocuk sevilir. Sebepi açık: Kız çocuk en geç 7 yaşından itibaren para kazanır. Oğlanın masraflarından başka neyi vardır? Evlenmelerde de etkisi büyüktür. Kız evi gelir kaynağını kaybetmek istemez, oğlan evi ise yeni bir gelir kaynağı kazanmak hevesindedir.

Halıcı köylerde, asgari sağlık kuralları, ev temizliği, çocuk bakımı gibi ev kadınının ödevleri arasında olan işler diğer köylerimizdeki kadar bile yoktur. Kadın sadece ve sadece halı dokumayı düşünür. Yemek glinde bir kere pişer. Sabah daha gün doğmadan işiştir, kotarılar hazır edilir. İhtiyaçlar gereçleri doğurur kurulu halı dokunan köylerde de kendini göstermiş ve yemek meselesini çözmüştür. Tandıra çönmek içinde «kendime» denilen yemek konulur. O saatlerce ağır ateste pişer. Öğünler şöyledir: Sabah — un ya da bulgur çorbası; akşam —

kendime makarna, bulgur pilâvı, en çok da un çorbası. Öğle yemeği diye birşey yoktur. Öğle-yin halı başında soğan sarmısak, yoğurt, ekmeğe, çoğuncu, pastırmanın üstüne konan, çemen denilen bol baharatlı ve hiç kalorisi olmayan kıranızı bir nesneyi

çalışayım.

Halı dokuyucusunu esir durumundan kurtarmanın tek yolu teşkilatlandırmadır. Bu da ancak kooperatifle olur. İstihsal araçlarına geniş ölçüde dayanan faaliyetlerde bu araçları temin etmenin, satışın toplu halde ve organize bir şekilde yapılması gereken faaliyetlerde bunu sağlamanın en kestirme yolu kooperatiftir. Kanunlarımız küçük sanat kooperatiflerini düzenlemiştir. D.P. İktidarı zamanında bu kooperatiflere kredi de verilmiştir. Fakat bu krediler ve kanunun tanıdığı haklar birkaç ayıçgözü zengin etmekten başka hiçbir işe yaramamıştır. Küçük sanat kooperatifleri tüzüğüne göre en az sermaye 5.000 T.L. olacak ve hisselerinin kıymeti 50 T.L. ni geçecektir. Her üyenin sanatını icraya yetecek istihsal aracı bulunması da şarttır. Kanunun bu bağlayıcı hükümleri bir kooperatif değil olsa olsa şirket kurmaya yarar. Ve şimdiki kadar kurulanlar hep şirket hüviyetinde olmuştur. Üç beş ayıçgöz birleşip bir kooperatif kurmuşlar ve Sümerbankın 5 yıl vadeli kilosu 6 liradan verdiği ipliği serbest piyasada 60 liraya satmışlardır. Bu şekilde zengin olmuş, halıcılığa başlamış eski «kooperatifçiler» de vardır! Başıbozuk bir kontrol sistemi, kanunların eksikliği kooperatifiçiliği esas yolundan çoktan uzaklaştırmıştır.

«Hoca ceza yaz»

O kula gelen kız çocukların saçları taranmamıştır. Bit olağandır. Kızı çok sert geçen köyde kadınlar elleri boş kalıp çocuklarına bir yün çorap öremezler; elli santimlik kar içinde çorapsız ayaklarına giydikleri lastiklerle okula gelip giderler. Kız öğrenci devamsızlığı çok fazladır. Okuluna öğrenci sayısı 324 dür, bunun yarısı yani 160 kadar kız öğrenci olması gerekirken 46 yi zor bulur. Hesapça 114 kız devamsızdır. Kaldı ki, okul yetersizliği ve bazı ailelerde evi geçindiren temel geçim kaynağının küçük çocuklar olması gibi sebeplerle okula bilerek alınmayan bir sürü çocuk vardır. Önce eğitim, ille de eğitim gibi parlak lafların köyde —yalnız köyde değil şehirlerin fakir tabakaları içinde de var bu şüphesiz— işlemeyeceği çok çok ufak gözlemlerden sonra anlaşılıyor. Annesi küçük kardeşleri olan ve hiçbirini de çalıştırmayacak durumda bulunan, onların karınlarını halı dokuyarak doyuran bir küçük kıza alıp sana okuma yazma öğreteceğini diye zorla mektebe getirmek düşünülmesi bile gülünç bir haldir. Genç halıcılık yapılan bir köyde devam takibi yapan bir ilkökul başöğretmenin aldığı cevap ilgi çekicidir. «Yaz hoca yaz, senin yazacağın ceza 30 lira, benim kız alır ayda 200 lira, ben gene 170 lira kârdayım. Hisarcık köyünde 1960 yılında kurulmuş bir okul yaptırma derneği vardır ve hiçbir şey yapamamıştır şimdiye dek. Okul niçin yapılmıyor tartışması sırasında köylülere «okulun işliği olsa, orada kızlarınıza halı dokuma öğretilse, dokuma parası ile işle nasıl olur, ne dersiniz?» dedim. Hepsinin gözleri parladı. «O zaman hoca bir değil üç tane okulu hemen yaparız. Bütün kızları da yollarız» dediler. Öğretimi, eğitimi, hepsi ona bağlı.

Çare

9 Temmuz 1961 Anayasasının 51. maddesi «Devlet Kooperatifiçiliğini ilerletmesini sağlar.» diye bir hüküm getirmiştir. Nasıl sağladığını ilerde anlatacağım. Önce kooperatiflerin gerekliliğinin nedenini anlatmaya

Hisarcık köyünde 1961 yılında kooperatif kurmak için teşebbüse geçtik. Ticaret Bakanlığı yapılan müracaatı kısa zamanda cevaplandırıp bir tüzük örneği ve kanunî formaliteleri öğreten bir yazı yolladı. Tüzüğün yukarıdaki hükümleri asıl halı dokuyucuların yani müstahsillerin değil ancak halı tüccarlarının birleşmesine yaradığı için, durum ve amaç yeniden bakanlığa yazıldı, kredi imkânları soruldu. Gelen cevap MBK. nin emriyle kredilerin kaldırıldığı oldu. Komite üyelerine bu kararı aldırılan kredilerdeki büyük suistimaller olmuş. Tekrar tekrar açıklamalar, durumu anlatmaların sonucu alınan cevap epeki, asıl kooperatifiçiliği memleketimize yerleştirilecek ve emeği değerlendireceğiz en kısa zamanda» oldu. 1961 Mayısında verilen söz 9 Temmuz Anayasasında 51. maddede halinde şeklini buldu ama hâlâ aynı kooperatifiçilik kanunu yürürlüktedir ve bir kurşun kredi yoktur.

Mart ayında Kayseri milletvekillerine bu mesele tekrar, en ince detayına kadar anlatıldı. Büyük ilgiyle dinlediler. Sorular soruldu cevaplar alındı; sonuç olarak mesele yeni bir kanun konusu olduğuna anlaşılınca mertçe «büyük iş bu, altından kalkamayız bize» deyip kestiler.

Altından kalkılacak olan iş kısaca şudur: onbinlerce köylü kız ve kadın emeği korkunç derecede istismar edilmektedir. Emegini değerlendirmek için elinde en basit istihsal aleti bile olmadığı gibi halı tüccarına da borçlu olan bu emekçileri tüccar borcundan kurtarıp istihsal araçlarına sahip kılmak ve dokuyucuları halısal emekçilerinin karşılığını vermek. Eger ilmi anlamına uygun bir kooperatifiçilik geliştirilir, eğitim yeniden düzenlenirse, en basit garantilerden yoksun, en ağır çalışma şartları altında çalışan halı dokuyucuları, düzgün, sağlığa uygun işliklerde toplanırsa en başta sosyal adalet sağlanmış, sonra da küçük dağınık parçalar halinde olan halı sanayi birleştirilmiş verim de artmış olur. Yapılacak reform salt istihsal metodlarını, istihsal tekniğini sosyal adalet yönünden iyileştirmekle kalmaz bir hayat tarzını deňiştirir aynı zamanda.

NASIL ÇILDIRILIR?

Birahane de Hükûmet Darbesi!...

İkiye bölünen ülke

Versailles Andlaşmasının imzalanmasından sonra Almanya ikiye bölünen bir ev halini aldı.

Muhafazakârlar andlaşmayı da, bu andlaşmayı kabul eden cumhuriyeti de yaşatmamak konusunda anlaşmışlardı. Kasım ayındaki «İhtilâl» e rağmen muhafazakârlar iktisadi gücü ellerinde tutmağa devam ediyorlardı. Daha o günden cumhuriyeti yıkmaya çalışan partileri ve basını besleyecek durumdaydılar.

Andlaşmanın daha mürekkebi kurumamıştı. Vi, ordu andlaşmada yer alan kısıtlayıcı hükümleri çiğnemeğe başladı. Sosyalist şeflerin kısa görüşlülüğünden, çekingenliğinden yararlanan subaylar, orduyu yalnız eski Prusya geleneğinde yürütmekle kalmadılar fakat yeni Almanya'da siyasi iktidarın gerçek merkezi haline almağa başladılar. Ordu, cumhuriyetin son günlerine kadar, mevcut siyasi hareketlerden her hangi birine bağlanmadı, fakat 100 bin mevcutlu sağlam Reichwehr'i kuran General Hans von Seeckt'in komutasında, devlet içinde devlet halini aldı; gerek iç gerekse dış siyasette gittikçe artan bir nüfuz sağladı. Weimar anayasasına göre, öbür batı demokrasilerinde olduğu gibi, ordunun hükûmete ve parlamentoya bağlı olması gerekiyordu. Oysa böyle olmadı. Ordu, milli hükûmet karşısında kendi başına tutumdan sıyrılmadı. Scheidemann ile Grzenski gibi bazı sosyalist liderler silahlı kuvvetleri «demokratlaştırmak» düşüncesindeydiler, zira ordunun çoğu otoriter ve emperyalist geleneğe bağlı subayların elinde kalmasının doğuracağı tehlikeyi görüyorlardı. Fakat yalnız generallerin değil, kendi partilerinin de muhalefetiyle karşılaştılar.

Bu idarecilerin, adalet mekanizmasında tasfiyeyi ihmal etmeleri de esef edilecek bir olaydı. Zira, kanuna saygıyı yerleştirecek bu kimseler, kısa zamanda adaleti gerici bir siyasetin hizmetine veren, cumhuriyet aleyhtarı bir çekirdek meydana getirdiler. Tarihiçi Franz Neumann bu konuda şöyle demektedir: «Siyasi adaletin, Alman Cumhuriyetinin en kara sayfasını yazdığı sonucundan kaçınılmaz.» Bunun için bir iki örnek yeter: 1920 de Kapp'ın hükûmet darbesi üzerine 705 kişi vatana ihanet suçundan kovuşturulmaya uğradı. Bunlardan ancak biri, Berlin Emniyet Müdürü, beş yıla mahkûm oldu, o da «esöz üzerine» serbest bırakıldı. Prusya devleti, emniyet müdürünün emeklilik maaşını kestigi vakit Yüksek Mahkeme bu maaşın verilmesine hükmetti. Buna karşılık yüzlerce Alman liberali, uzun yıllara mahkûm edildiler. Cumhuriyeti yıkmak isteyenler beraet eder ya da çok az ceza yerlerken, cumhuriyeti korumak isteyenler ağır cezalara çarptırıldılar. Adolf Hitler, bunun çabuk farkına var-

dı. Kaatiller bile, sağcı olmak ve kurbanları demokrat olmak şartıyla mahkemelerde kolaylıklarla karşılaşıyorlar, bu da olmazsa subaylar ya da aşırı sağcılar tarafından adaletten kaçırılıyorlardı. Oswald Spengler «The Declin of the West» adlı ünlü kitabında durumu şöyle anlatıyordu: «Weimar anayasası, daha başlangıcında, halkın yüreğinde temyizsiz olarak mahkûm edilmişti.»

Hitler'in keşfi

Versailles Andlaşmasının imzalanması sırasında Bavyera'da bulunan Hitler, milliyetçi, demokrasi düşmanı, cumhuriyet düşmanı yeni cereyanın güçlü sezmisti. bundan hemen yararlanmaya koyuldu. Olaylar da Hitler'e yardım ediyordu, özellikle şu ikisi: Markın düşüşü, Fransızların Ruhr'u işgali. 1921 de 1 dolar 75 marktı, ertesi yıl 1 dolar 400 mark oldu. 1923 başında 1 doların karşılığı 7000 marktı. Almanlar daha 1922 sonbaharında, savaş tazminatının ödenmesi konusunda mühlet verilmesini müttfiklerden rica etmişlerdi. Poincaré hükümeti bunu reddetti; Almanlar kereste teslimini aksattıkları vakit de, Fransız başbakanı Ruhr'u işgal ettirdi. Yukarı Silezya'nın Polonya'ya verilmesinden beri Almanya'nın kömür ve çelik ihtiyacının beşte dördünü sağlayan bu bölgenin işgali Alman endüstrisi için büyük bir darbe oldu. Alman endüstrisinin bu şekilde büyük bir sarınsıtı geçirilmesi markın düşüşünü başdöndürücü bir duruma soktu; 1923 ocuğunda Ruhr'un işgali sırasında 1 dolar 18.000 mark oldu, 1 Temmuzda 1 doların karşılığı 160.000 marktı, 1 Ağustosta 1 dolar 1 milyon marka eşitti. Kasım ayında, Hitler, zamanın geldiğine hükmettiği vakit 1 doların karşılığı 4 milyar marktı, sonra da 3 trilyon oldu. Artık Alman parasının hiçbir değeri yoktu; maaşların ve ücretlerin satınalma gücü sifıra inmişti. Orta sınıfın ve işçi sınıfının bütün tasarrufları erimisti. Ama asıl kaybolan, halkın Alman iktisadi yapısına güveniydi. Cumhuriyet rejiminin bu durumun sorumluluğunu taşıdığı inkâr edilemezdi, zira, bitçeyi dengeli bir hale sokarak enflasyonu durdurmak her ne kadar güçse de imkânsız değildi. Bunun için vergilerde makul bir artırma yapmak yeterdi, ama hükümet buna cesaret edemedi. Hükümet, yurttaşlardan ödeme gücüyle orantılı verginin azamisini alacağı yerde vergi yükünü azalttı. Hükümet o andan başlayarak, cepelerini doldurmakta devam eden büyük sanayicilerin ve toprak ağalarının tavsiyesiyle markın düşüşünü kolaylaştırıyor, böylelikle devleti iç borçlardan kurtarmağa, savaş tazminatından sıyrılmak ve Ruhr'daki Fransız işgalini bir mali baltalama karşısında bırakmak istiyordu. Bundan başka, paranın değerinin düşüşü, hiçbir değeri taşımayan markla borçlarını ödeyen büyük sanayicileri ağır

bir yükten kurtarıyordu. Versailles Andlaşmasının yasaklarından kurtulmak için kendisini «Truppenamt» (Birlikler Bürosu) adı altında maskeleyen Alman Genel Kurmayı da, tazminatın ödenmesi imkânını kaldırarak enflasyonu, Almanya'ya yeni bir savaşa malî bakımdan hazırladığı için destekliyordu. Halk kütleleri ise, büyük sanayicilerin, toprak ağalarının, devletin ve ordunun bu enflasyondan ne kadar kazançlı çıktığını anlamıyordu. Halkın bildiğini, sadece, bir lokma yiyecek sağlayabilmek için bir çuval para vermek zorunda olduğuydu. Halkın çoğunluğu, sefalet ve ümitsizliklerinin sorumlusu olarak Cumhuriyet rejimini gördüler. Bütün bunlar Hitler için Tanrı'nın bir lütfuydu.

Hitler hazırlanıyor

Gerçekten de Hitler, 1923 teki karmakarışık durumu, cumhuriyeti yıkmak için bir daha ele geçirilmeyecek bir fırsat olduğuna inanmaya başlamıştı. Bununla birlikte yolu üzerinde bazı engeller de görüyordu. Herşeyden önce, Nazi Partisi her ne kadar günden güne kalabalıklaşıyorsa da, Bavyera'daki en önemli siyasi hareket olmaktan uzaktı. Bavyera devleti dışındaysa hiç tanınmıyordu. Bu kadar küçük bir parti cumhuriyeti nasıl yıkabilirdi? Fakat Hitler, bu güçlüklerden yılmadı, bu amaca varmasını sağlayacak vasıtaları aradı ve tutulacak yolun şu olduğuna karar verdi: Bavyera'daki bütün cumhuriyet aleyhtarı ve milliyetçi kuvvetleri kendi yönetiminde birleştirmek. O vakit, hükümetin, silahlı teşekküllerin, Reichwehr'in desteğiyle, tıpkı Mussolini'nin bir yıl önce Roma üzerine yürüdüğü gibi, o da Berlin'e yürüyecek ve Weimar Cumhuriyetini devirecekti. Açıkça anlaşılıyordu ki, İtalyan diktatörünün kolay başarısı Hitler'i etkilemişti. Fransa'nın Ruhr'u işgal etmesi, her ne kadar Almanlarda geleneksel düşmana karşı olan kinle alevlendirmiş, böylelikle milliyetçi bir cereyanın doğmasını sağlamışsa da, onların Fransa'ya kafa tutmağa karar veren Berlin'deki cumhuriyetçi hükümetin çevresinde toplanmasına yol açtı. İçin Hitler'in tasarısına güçlükler de çikarmıştı. Hitler, halkın cumhuriyet hükümeti çevresinde birleşmesini hiç istemiyordu, amacı cumhuriyeti yıkmaktı; Fransa'ya gelince, Almanya hele bir kere milliyetçi ihtilâlini yapmış ve bir diktatörlük rejimi kursun o vakit onun hesabı görülürdü. Bundan dolayıdır ki Hitler, kamuoyundaki güçlü cereyana aykırı bir tutum tutmağa cesaret etti ve şöyle dedi: «Hayır, «Kahrolsun Fransa!» diye bağırmağım, fakat «Kahrolsun vatan hainleri!» diye bağırmağım.» «Kahrolsun Kasım ayı suçuları!» diye bağırmağım. Parolamız bu olmalıdır.»

Hitler, 1923 yılının ilk ayları içinde bu parolaları uygulamak için durmadan çalıştı. 2 Eylül 1923

te, Almanya'nın 1870 de Fransa'ya karşı kazandığı Sedan zafetinin yıldönümünü kutlamak için Nürnberg'te yapılan büyük bir toplantıda Hitler, Berlin'deki cumhuriyetçi hükümet aleyhindeki konuşmasıyla alkış topladı. Güney Almanya'daki faşist teşekküllerin bir çoğu bu toplantıda temsil edildiler.

Hitler bu toplantıda şeref tribününde General Ludendorff'un yanında yer aldı. General Ludendorff, sağcılarını yönettiği karşı ihtilâl kampanyasını desteklemeğe devam ediyordu. Ludendorff'un adı, ordudaki ve bütün Almanya'daki muhafazakârlar arasındaki ünlü, Bavyera dışında tanınmış bir siyasetçi değerli bir destektir. Bundan dolayı Hitler, tasarıları arasında Ludendorff'a da yer ayırdı.

1923 Sonbaharı, Alman Cumhuriyeti için de Bavyera devleti için de buhranlı oldu. Başbakan Gustav Stresemann, Ruhr'da pasif mukavemetin sona erdiğini ve Almanya'nın savaş tazminatının ödenmesine devam edileceğini bildirmişti. Hükümetin bu kararı Alman nasyonalistlerinde kızgınlık uyandırdı; güçleri artan komünistler de cumhuriyete karşı hücumda geçmekte bunlarla birleştiler. Böylelikle Stresemann, acıyı sağdan olduğu kadar aşırı soldan da tam bir isyanla karşı karşıya kaldı.

Bavyera'da şimdi bir «triumvirat»ın diktatörlük rejimi hüküm sürüyordu. Bu triumvirat şunlardan meydana gelmekteydi: Devlet Komiseri Kahr, bölgedeki Reichwehr komutanı General Otto von Lossow, Polis şefi Albay Hans von Seisser.

Hitler, bir hükümet darbesi yapmak için gerekli vasıtalara sahip değildi; Bavyera devletinin, ordusunun ve polisinin desteğine muhtaçtı. Bunda ndolayı Kahr, Lossow ve Seisser üçlüsünü öyle bir duruma sokmak gerekiyordu ki, geri dönmek imkânları kalmaksızın onunla birlikte harekete geçsiner. Böylece, triumvirat'ı hüküm altına almağa ve onların iktidarını kendi hesabına kullanmağa karar verdi.

Hükümet darbesi

Tam bu sıralarda ortaya bir fırsat çıktı: Gazeteler bazı ticarî teşekküllerin isteği üzerine Kahr'ın, Münich'in güneydoğu mahallerinden birinde bulunan büyük bir birahane olan «Bürgerbraekellers» de bir konuşma yapacağını haber veriyorlardı. 8 Kasım akşamı yapılacak bu toplantıda Kahr, hükümet programını açıklıyacaktı. General von Lossow, Albay von Seisser ve diğer üleri gelen kimseler de toplantıda hazır bulunacaklardı.

8 Kasım 1923 akşamı, saat dokuzda çeyrek kala Münich'in ünlü birahanesindeki durum şuydu: Devlet Komiseri Kahr, birahänenin geniş salonunda masalara kümelenmiş ve büyük bardaklardan biralarını yudumlayan üç bine yakın Münich'li iş adamına hitaben yarım saatten beri konuşuyordu. S.A. lar (Hücum Kataları) birahaneyi kuşattılar ve Hitler büyük salona geldi. Adamları antreye bir mitralyöz yerleştirirlerken Hitler bir masanın üstüne sıçradı ve salondakilerin dikkatini çekmek için havaya bir el ateş etti. Kahr konuşmasını kesti, salonda bulunanlar gürültüsünün nereden geldiğini anlamak üzere başlarını çevirdiler. Hitler, yanında Hess ve muhafızı eski kasap — güçreçi Ulrich Graf olduğu halde itişe kaçışa kürsüye kadar ilerledi. Bir polis komiseri Hitler'in yolunu kesmeğe kalkıştı, fakat Hitler tabancasını onun üzerine çevirerek yoluna devam etti. Kahr yüzü bembeyaz kesilmiş ve şaşırmış bir durumdaydı, birkaç adım geriledi, Hitler kürsüde onun yerini aldı ve bağıra bağıra şunları söyledi:

«Millî ihtilâl başladı. Bu bina, tepeden tırnağa kadar silahlı 600

işçi tarafından işgal edilmiştir. Hiç kimse salondan çıkamaz. Süknet tamamıyla muhafaza edilmediği takdirde buraya bir mitralyöz getirmeğim. Reich'in ve Bavyera'nın hükümetleri devrimmiştir. Geçici bir millî hükümet kurulmuştur. Reichwehr'in ve polisın kışkıları da işgal edilmiştir. Ordu ve polis, svastika bayrağın altında şehre doğru yürümektedir.»

Bu son cümleler uydurmadı, salondakileri etkilemek için atılan palavralardı; fakat o genel kargaşalık içinde hiçbir şey kesin değildi. Gerçek olanlar Hitler'in sığıdığı tabanca ile tüfekli, mitralyöz S.A. ları, Hitler; Kahr, Lossow ve Seisser'den kendisiyle birlikte yandaki küçük salona gelmelerini istedi. S. A. ların itip kaktığı Bavyeralı en yüksek memur, böylece salondakilerin şaşkınlık bakışları altında Hitler'in emrine uydular.

Salondakilere gelince, bunların memnun kaldıkları söylenemezdi. Tıccar ve iş adamlarının çoğu, Hitler'i bir «zapçıktı» olarak saymaya devam ediyorlardı. İçlerinden biri polislere şöyle bağırdı: «1918 gibi korkak olmayınız. Haydi ateş ediniz!» Fakat şeflerinin kuzu kuzu davrandığını ve S.A. ların salonu doldurduğunu gören polisler kıpırdamadılar. Hitler, Emniyet Müdürlüğündeki bir Nazi yarıdakısının, Wilhelm Frick'in yardımını sağlamıştı. Frick birahanedeki meslektaşlarına telefon ederek, sadece olup bitenleri kaydetmelerini, hiçbir şeye karışmalarını söylemişti. Fakat salondaki halk o kadar şiddetle homurdanmağa başladı ki, Goering bunları yatıştırmak için kürsüye çıktı ve dedi ki: «Korkacak hiçbir şey yok. Niyetimiz son derece halisanedir. Hem niye şikâyet edecekmişsiniz. Biranızı için!» Goering ayrıca, yandaki salonda bir hükümetin kurulmakta olduğunu söyledi.

Gerçekten de, yandaki odada bir hükümet kurulmaktaydı; tabii Hitler'in tabancasının bögesinde. Hitler, yandaki salona esirlerini toplar toplamaz şu ihtarda bulundu: «Hiç kimse benim iznim olmadan bu odadan sağ çıkamaz.» Sonra onlara, her birinin Bavyera'ya da Reich hükümetinde belli başlı görevlere getirileceklerini bildirdi ve hükümeti Ludendorff'la kuracağını söyledi. Hitler, akşama doğru bir arkadaşını Ludwigshöhe'ye göndermişti; görevi, Nazilerin teşebbüsünden hiçbir haberi olmayan ünlü generali birahaneye getirmekti.

Hitler'in üç esiri, bu teklife cevap vermediler. İse nutuk çekmeğe devam ediyor, ihtilâli ve yeni hükümetleri iflan etmek, kendilerine verilen görevleri almak için harekete katılmak zorunda olduklarını söylüyor, aksi takdirde «kimsenin yaşamak hakkı olmayacağını» bildiriyordu. Hitler'e göre, Kahr Bavyera naibi olacaktı; Lossow Savunma Bakanlığına getirilecek, Seisser de Reich'in Polis Bakanlığı'na geçecekti. Fakat üç adamdan hiçbirisi bu tekliflere kapılmadılar, hiçbirisi Hitler'e cevap vermediler. Bu üç esirin uzayıp giden sessizlikleri Hitler'i sinirlendiriyordu, dedi ki: «Tabancamda dört kurşun var! Üçü, beni yalnız bıraktıkları takdirde çalışma arkadaşlarım, biri de kendim için». Sonra tabancanın namlusunu altına dayıyarak ekledi: «Yarın akşam üzeri ne kadar muzaffer olamazsam, öbür bir insan olacağım!»

Kahr, öyle pek ahım şahım bir kişi değildi ama, korkak da sayılmazdı. Dedi ki: «Bay Hitler, beni öldürtebilirsiniz ya da kendi elinizle öldürebilirsiniz. Öleyim ya da ölmeyeyim, bunun önemli yok.»

Seisser de, polise karşı harekete geçtiği için Hitler'i kendisine verdiği sözü çiğnemeğe suç-

Galile'nin Yaşayışı

Teoman Aktürel

«Bin altıyüz on yılında, Padua'da Bilim alevi parladı küçük bir odada; Şunu söyledi Galilei Galileo: Güneş duruyor olduğu yerde Dünya dönüyor çevresinde!»

Bertolt Brecht «Galile'nin Yaşamı» adlı oyununu 1937-39 yıllarında yazmıştı. Bu oyunun 1937-39 yıllarında yazıldığı, Charles Laughlin ile beraber yazdığı, üstünde çalıştığı günlerde, atom bombası atılmış, 1956 yılında ölmüştü. Ölmeye değin o, dünya değişiklikleri yapıp durmuştu.

Brecht Galile'nin Yaşamı'nda, «Galile'nin yaşamının değerlerini karşı kuşku, şüphe üstüne kurulan yeni çağın aktöre anlattığı bir şeydir» diye yazmıştı.

Galile'nin en önemli yanı: «Benim için hareket zamanı değil, hareketin zamanıdır» dendi.

Galile'nin bu vakti, bilim çağının için gereken zamanıydı. Para-dünyasına bağlı Galile'nin içinde bulunduğu bu dünya budur. Venedik Cumhuriyeti'nde bilginlere iyi davrandılar, ama iyi para verilmedi. Floransa'da bilginler rahat yaşamıyor, onlara iyi olanaklar sağlanıyor, ama onların çalışmaları, yarıklarına karışıyor, bilgileri kullanılmıyor. İşte bu yüzden birini seçerken yanlırsa diyor Galile. Aristoteles'e inanıyor, ama Floransa Dükü'ne inanmıyor.

«Benim için doğması Galile'ye değil, o buna biliyor. Oyunun bu iki bölümünde: «Papa, bilimden, prensler, bilginler, papazlar, teologlar, bahçeciler,

öğrenciler bu cam yuvarlağın içinde kimsesizden durdukları inandırlardı. Oysa, Andréa, biz bugün bu cam yuvarlağın çıkacağız. Geçti eski zamanlar, yeni bir çağ başlıyor şimdi...» diyor.

Galile yeni çağ uğrunda her şeyini feda etmesi, kendi onurunu, ailesini, özgürlüğünü feda etmesi gerektiğini biliyor: «İstiridye'nin nasıl yaptığını bilir misiniz? Yaşamın tehlikeye koymak pahasına dayanılmaz, yabancı bir nesneye, örneğin bir kum tanesini içine alır. Öyle ki, bu işlem her seferinde kendisinin ölümüyle sonuçlanabilir. Bana ne inciden, ben istiridyeden yanayım.»

Ne kahraman oluyor Galile, ne de kurban! 22 Haziran 1633'de «dünyanın döndüğünü» yadsıdığı gün, artık susmak, gerçeği söyleyememek zorunda kaldığı gün, öğrencisi Andréa'nın: «Kahramanları olmayan ülke ne mutsuz!» diye bahsedince, şöyle karşılık veriyor Galile: «Kahramanlar gerekseyen ülke ne mutsuz!» Bilinçlidir, tutarlıdır Galile bu sözleri söylerken; bir anlamda da örnek kişidir. Ama onun dramı ağır kendisini: dünya nimetlerini çok sevdiği için, kahramanlık anlayışına, boş, kof, yanlış kahramanlık anlayışına ihanet ettiği için değil, nesnel olarak bilime ihanet ettiği için suçludur Galile.

lona getirmişti. Ludendorff, Hitler'in kendisine haber vermesinin oynadığı oyuna kızdı. Yandaki salonda, Almanya'nın diktatörlüğüne kendisi değil de bu eski onbaştanın olacağını öğrendiği vakit kızgınlığı o kadar fazlaladı ki, artık Hitler'e «katikdiklik» onun di. Ama Hitler buna aldırmıyordu. Ludendorff'un, büyük adını bu kadar serüvenci bir tebbüsün emrine vermesi, böylelikle ne tehditlere ne de taktiklere boyun eğmeyen triumvirat'ın işbirliğini sağlama Hitler'e yetecekti. Ludendorff da bunu yaptı, General Ludendorff, Kahr, Lössow ve Seisser'e artık büyük bir millî davanın söz konusu olduğunu söyledi ve bu davaya yardım etmeleri tavsiyesinde bulundu. General Ludendorff'ın Hitler'e gösterdiği yakınlığın etkisi altında kalan üç adam, nihayet teklifi kabul eder göründüler.

Ludendorff'un beklenmedik gelişti Hitler'i kurtarmıştı. Ludendorff ile üç adamı peşine takarak onları kürsüye götürdü; hepsi birkaç söz söylediler. Birbirlerine ve yeni rejime sadık kalacakları and içtiler. Dinleyiciler ise, artık sevinçten tepiniyor, iskemle ve masaların üstüne çıkıyorlardı. Hitler son derece memnundu.

Gelecek sayıda
BOŞA ÇIKAN
HÜKÜMET DARBESİ

landı. Hitler, Seisser'e hak verdi ve dedi ki: «Doğru öyle oldu. Galile'nin suçu, cinayeti yeni bilimin «ilk günahı» sayılabilir, diyor Brecht. Galile savaşından, kavgadan yıldı, vazgeçtiği için suçludur. «Evren Düzeni» üstüne bir kitap yazdım ben, bunu iyi ya da kötü yolda kullanmaları ilgilendirmez ben» dediği için suçludur. Nitekim bir bilim-eri olarak kendisini eleştirirken bu suçunu açığa vurmadan kaçınmamıştır Galile: «Sevgili Sartil, siz de kendinizi bilime adanmış... Nelere ilgilensiz bilim? Şu durumda bile, birkaç öğüt verebilirim size.

Boş vakitlerinde durumumu gözden geçirdim, uzun uzun düşündüm: kendimi artık bilim adamları arasında saymıyorum; ama benim için bilim dünyası nasıl bir yargıya varacak acaba? diyorum kendi kendime. Bir yıl ticaretçi bile ucuz alıp pahalı satmaktan başka, yıl ticaretçinin aksamağın sürmesini ister. Bana öyle geliyor ki, bilim yürekli kişilere vergi, Bilgiyle görülen işler kuşku ile, şüphe ile sağlanıyor. Herkese her şey için bilgi verirken, herkes de kuşku kalıyor. Oysa halkımızın çoğunluğunu prensler, çiftlik ağaları, papazlar tatlı inanca, alıpladılmış sözlerle avutuyorlar: kendi düzenbazlıkları ortaya çıkarmam, diye. Dağlar kadar eskidir çoğunluğun yoksul olduğu, yoksulluğun da dağlar kadar sarp olduğu; bu yoksulluğu alt edilemeyecek anlattılar yoksullara. Kuşkuyla şüpheyi yeni bir sanat kolunu gibî uzatma önelerine, hoşuna gitli çözümün, Teleskopu kapalı düşmanın üstüne dikti gözünü. Kendilerine güvenen bu güçlü adamlar, bugüne değin bilimden yararlanmışlar, birden bilimden soğuk elini ayırdılar gırtlaklarında; bilim yoluyla bin yıllık yoksulluğun uydurma olduğu ortaya çıkınca, kurtulma çarelerinin de bulunacağını, kendilerinin de yok olabileceğini anladılar. Gözümü korkuttular, gözümü almağa başladılar; zayıf yaratıklar için karşı konulması zor şeylerdi bunlar. Çoğuluktan yüz çevirip, gene de sürdürülebilir miyiz uğraşmamız? Gökyüzündeki devinimler belirli artık, ama ülkeleri yönetenlerin davranışları anlaşılır gibi değil daha. Gök savaşımız kuşku sayesinde kazanıldı: inandığı için süt savaşında yenilecektir Roma ev-kadını. İşte Sartil, bilim bu iki savaşla uğraşmak zorundadır. Bir insanlık ki, kor sözlerle bağlı, boş inancılar içinde, gücünden habersiz olduğu için güçlenemezse, nasıl olur da doğanın (tabiatın) gizli güçlerini çözebilir? Ne için cabahyosunuz siz? Hemen bilimin tek amacı: insanları ayakta tutabilmeği kolaylaştırmak olmalı. Bilim-erleri zorbalanın elinde inler, bilim yalnız bilim için yapmaşa kalkışlarsa, kötürüm, sakat bir bilim çıkar ortaya, yeni makinelerimiz de yalnız acı çekirmeye yarar. Zamanla bulunması gereken bir sürü yeni şey bulabilirsiniz, ama ilerleme sayılmaz bu. İnsandan ayrılmaz, kopmaz sayılır. Günün birinde aramızda öyle bir uçurum açılır ki, yeni çağlıklarımıza alacağımız karşılık: «Dünyanın bir ağızdan inlemesi olabilir. Ben bilim yaparken bir fırsat geçmişti elimde, benim zamanında Astronomi (Gökbilim) sokağa çıkma yolunu bulmuştu hiç değilse. Bu olağan - İstü durum ile direnilseydi büyük sarsıntılar olabilir. Ben direnseydim doğa - bilimciler beklimin Hypokrat yeminine benzer bir şey, bir dilek bulurlar, bilmis yalnız insanlığın iyiliği uğrunda kullanacağız, diye aldılar belki. Ama bugün, elimizde avucumuzda: para için

BİR FİLM HALKI ZEHİRLİYOR! Sansür nerede?

Şaşkınlığım hâlâ geçmedi. Sansür, böyle bir filmin oynatılmasına nasıl izin verilir? Bu, «Yılanların Ücü» nden de tehlikeli. Seyrederken titreyip durmuşum, şimdi bile titriyorum. Hani sansür? Sansür nerede? Uyuyar mı? «Şahane Golier» adlı filmi görmedi mi? Görüldüyse nasıl izin verdi?

Bir kere, film dünya haritasının gösterilmesiyle başlıyor. 1958 Futbol Dünya Şampiyonası'na katılan ulusların yerleri belirtilecek. Ama asıl amaç ortada: Meksika'nın yeri gösterilirken, Meksika Körfezi gözler önüne serilecek! Meksika Körfezi'nin ise bir orak, evet evet, bir orak biçiminde olduğunu bilmeyen var mı? Nerede sansür?

Hadi sansür bunun farkına varmadı diyelim, ya şuna ne buyrulur: Gal'in Macaristan' 2-1 yenerek kupadan ele ettiği maça takının galibiyet golünü «sol» açık atıyor. Hele Rusya'nın İngiltere'yi 1-0 yendiği maça tek golü atan kim? «Sol» açık! Komünizm propagandası da davulla zurnayla yapılmaz ya efendim! Hani sansür?

Üstelik İngiltere — Brezilya maçında İngiliz sağ kanadının başarı gösteremediği belirtiliyor! Bu kadarına da pes artık! Nerede sansür?

Macaristan — Meksika maçı, İsveç'in 21 bin kişilik bir gehrinde oynanıyor. Şehrin stadı da tam 21 bin kişi alıyor. Spiker öyle diyor. Yani herkese yer var! Siz bunda bir eğitim kokusu sezmiyor musunuz? Hani sansür?

Bu örnekleri verirken içim titriyor, kalbim kon ağlıyor. Ama sansürümüzün ne derin bir «gaflet» içinde olduğunu belirtmeliyim. Biz vergilerimizi, sansür böyle tehlikeli filmlere göz yumsun, vatandaşlar zehirlensin diye mi veriyoruz? Örneklerle devam ediyorum:

Stadlardan birine yağmur yağmış. Maç yapılacak. Görevliler sahayı süngerlerle kurutuyorlar. Tam burada spikerin sesi: «Lütfen dikkat! Bir saha nasıl kurutuyor». Burada, Mithatpaşa stadımıza, İstanbulumuza, milletimize atılan taş sansür üyeleri nasıl olmuş da görmemişlerdir? Yine İsveç'de Futbol Federasyonu'nun geceli-gündüzlü çalıştığı açıklanıyor. Bu, halkı kendi federasyonumuza karşı kıskırtmak değil de nedir? Ortada bir tahrik yok mudur? Nerede sansür?

Filmde İsveçli futbolcu Hamrin'in başarısı övülüyor, atış, golter gösteriliyor. O Hamrin ki, şimdi takım arkadaşısı olan Can Bartu'ya «tenek» demişti! Bizim kahraman, eşsiz, Türk Bartu'muz! Bu özgünün altındaki sinsi anlamı görmüyor da neyi görüyor sansür?

Üstelik, evet üstelik, filmde İttaiyecilerin arabalarıyla filmcilere yardım ettiği gösteriliyor. Halkı, zehirleyen o komünistlere İsveç'de de olsa resmî bir teşekkür nasıl yardım edebilir? Hani sansür?

Ya bir «ahlaksızlık şaheseri» olan o sahne? Maç seyircileri arasında oturan bir kadının, sevdiği erkeğe sekulması? Elini yanına götürmesi? İnsanın «geceleri uykusunu kaçırma rüyalarına giren» o sahne niçin kesilmedi? Nerede sansür?

Görüldüğü gibi filmde komünizm propagandası var tahrik var ahlaksızlık var. Ama ne yok biliyor musunuz? Amerika'nın yaptığı kazandığı maçlar yok! Amerika finallere katılmamış ne çıkar bundan efendim? İnsan iyi niyetli olsa bir yolunu bulup elbet koyar. Bir de, üstüne üstlük, Brezilya'nın şampiyon olması, yani siyah ırkın zaferi gösteriliyor!

Hadi bunlara Amerikan Haberler Merkezi izin verdi diyelim, ama sansür nasıl uyudu? Nerede sansür?..

Ölkü TAMER

her şeyi yapabilen açık-göz bir kuşak (nesil). Şu inanca vardım ben: ben hiçbir zaman gerçek tehlikeyle karşı karşıya gelmemişim. Birkaç yıl, baştakiler kadar güçlüydüm. Bilgimi baştakilere sundum; kullansınlar da nasıl kullandırlarsa kullansınlar, isterlerse kötüye kullansınlar, diye...

Den işime, uğraşma ihanet ettim. Benim yaptığımı kim yaparsa yapsın, bilim kadının yeri yoktur artık!»

Gözleri görmeyen «İncisi» un tutuklusu, kızının ve başkalarının gözlemediği yaşı Galile'nin son kaygısı: yazdığı son kitabı öğrencisi Andréa'ya verebilmek, kitabın İtalya sınırını aşmasını sağlayabilmektir.

Galile bir «cinayet» işlemişti ama, suç onda değildir, denir. Brecht'in oyununun yansıması da buradadır: seyirci yargılamak için değil, yalnızca yargılamak için değil; anlamak için, psikolojik ya da ahlaki ölçülere göre anlamak için değil, yaşadığı dünya içinde, dünya ile, tarih ve politika bakımından Galile'yi anlamaya çalışıyor.

Galile'nin güç durumu, zayıflığı toplum yapısına sıkı sıkıya bağlıdır. Bir başka savaşın insanın dünyayı değiştiremeyeceğini, insanlara dünyayı, koşulları değiştirebilmek için topluca, birlikte davranmaları gerektiğini savunuyor Brecht.

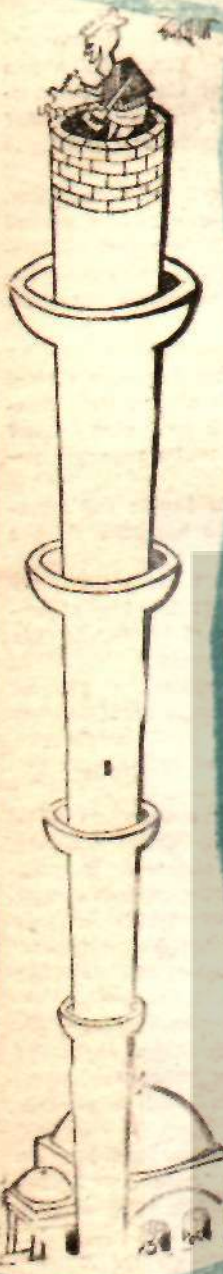
Brecht Galile'nin Yaşamı'nı şu iki dörtlükle bitiriyor:

Ey kamu! düşün sonunu...
Büyük Kitap yazgısını izliyor.
Ama unutmayın şunu:
Bilim seni beni çoktan aştı.

Bilim ışığını ellerinde tutanlar
Parlatın, iyiyi kullanın onu;
Düşürmeyir elinizden sakın
Yoksa hepimizin sonu yakın.

TÜRK,
KARİKATÜRİSTLERİ
1962

Ali
Ali

Ali
Ali

TUN-

Özalım Jürü

ZEKİ

(((□)))

DEKİTLERİNİZ

Öjey

Sade
yalın

LIBERALİZM

Öjey

Bizde feza çaişmaları

Öjey

mim
uykusuz

00000

Bir Ona !

Bir Sana

MIS
TIK

NEHAR
BEK

